

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

(повне найменування вищого навчального закладу)

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ І ОБЛІКУ

(повне найменування структурного підрозділу)

КАФЕДРА БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ І ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

(повна назва кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

МАГІСТРА

(освітній ступінь)

на тему «УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ»

Виконав: студент 2-го року навчання,

(рік навчання)

Групи 8.02.072.050.20.1, спеціальності

(номер академічної групи)

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та назва спеціальності)

ОП «Банківська справа»

(освітня програма)

Скорик Д. В.

(прізвище, ініціали)

Керівник д. е. н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

О. М. Колодізєв

(ініціали, прізвище)

Рецензент

(ініціали, прізвище)

Харків – 2021 рік

АНОТАЦІЯ

Скорик Д. В. Управління кредитною політикою банку. – Рукопис.

Магістерська дипломна робота зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. – Харків, 2021. – 112 с.

Магістерська робота присвячена дослідженню теоретичних основ, а також розробці методичних підходів і рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності управління кредитною політикою банку. Розглянуто теоретичні основи кредитної політики банку. Проаналізовано етапи стратегії управління кредитною політикою банку в умовах діджиталізації. Визначені сучасні тенденції розвитку банківської системи України. З метою активізації ділової активності банків та зниження рівня ризикованості кредитних операцій у роботі запропоновано заходи в контексті удосконалення стратегічного підходу. Запропонована модель визначення залежності коефіцієнту дохідності від коефіцієнтів прибутковості кредитних операцій і коефіцієнту співвідношень відсоткових доходів та відсоткових витрат. В роботі був виконаний SWOT-аналіз, за результатами якого запропоновано шляхи підвищення ефективності управління кредитною політикою банку.

Ключові слова: кредитна політика, кредитний портфель, управління кредитною політикою банку.

ABSTRACT

Skoryk D. V. Credit policy management of the bank. - Manuscript.

Master's degree diploma work on the specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". - Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics. - Kharkiv, 2021, 112 p.

The master's thesis is devoted to the study of theoretical foundations, as well as the development of methodological approaches and recommendations aimed at improving the efficiency of managing the bank's credit policy. The theoretical foundations of the bank's credit policy are considered. The stages of the bank's credit policy management strategy in the context of digitalization are analyzed. Current trends in the development of the banking system of Ukraine are determined. In order to activate the business activity of banks and reduce the level of riskiness of credit operations in the work, measures are proposed in the context of improving the strategic approach. A model for determining the dependence of the yield coefficient on the profitability coefficients of credit operations and the ratio of interest income and interest expense ratios is proposed. In this paper, a SWOT-analysis was performed, which suggested ways to improve the efficiency of managing the bank's credit policy.

Keywords: credit policy, loan portfolio, bank credit policy management.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ	9
1.1. Сутність кредитної політики банку та формування стратегії управління нею в умовах діджиталізації	9
1.2. Зміст та структура кредитної бази банку, фактори впливу на її формування	20
1.3. Аналітичне забезпечення формування та реалізації кредитної політики банку	25
1.4. Фінансово-економічна характеристика АТ «ОТП БАНК»	37
2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ	58
2.1. Аналіз кредитного портфеля банківської системи України	58
2.2. Аналіз кредитних операцій АТ «ОТП БАНК»	66
2.3. Аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ «ОТП БАНК»	72
3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ	78
3.1. Удосконалення методичного інструментарію оцінювання кредитних ресурсів банку на основі інтегральних таксономічних показників	78
3.2. Використання кореляційно-регресійного аналізу при прогнозуванні показників кредитної активності банку	85
3.3. Напрями удосконалення ефективності управління кредитною політикою банку	92
ВИСНОВКИ	98
ЛІТЕРАТУРА	102
ДОДАТКИ	112

ВСТУП

Найважливішим напрямком діяльності будь-якого банку є ефективне управління кредитною політикою, а головною метою процесу управління кредитною політикою – забезпечення максимальної прибутковості при певному рівні ризику. Забезпечення ефективного управління кредитною політикою банку є необхідною умовою для економічної стабільності банку. Кредитна політика дозволяє формувати перспективу, яка орієнтує банк на досягнення цільових показників і допомагає вирішити задачу оптимального розподілу кредитних ресурсів. Через кредитну політику будь-який банк визначає підприємницьку філософію, яка описує розуміння своєї місії, інтересів клієнтів, цінностей і потреб населення країни.

Кредитна політика служить основою стратегії банку. Вона регулює відносини між позичальником і кредитором і націлена на реалізацію їх інтересів [88].

Кредитна політика виступає значущим інструментом, що відображає ефективність роботи банків у напрямку оптимізації ризику і кредиту, допомагає визначити цілі, завдання, забезпечувати інформаційну підтримку, що ще більше актуалізує проблеми вивчення і формування зваженої кредитної політики.

Реальність підтверджує той факт, що негаразди у функціонуванні кредитної системи впливають на всі економічні процеси. Тому пошук напрямів удосконалення механізму кредитної політики банків дуже актуальний. Актуальність даної роботи також підтверджується недостатнім рівнем розвитку теоретичних і методичних питань управління кредитною політикою банку.

Слід відзначити зусилля у вирішенні досліджуваної проблеми таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як О. М. Колодізев [36], О. М. Рац [65], І. М. Чмутова [92], О. В. Лисенок [51], О. В. Лебідь [99], В. В. Коваленко [33], О. В. Дзюблюк [20], О. А. Криклій [47], Т. А. Васильєва [103], П. М. Чуб [84], М. Fischer [94], Н. Broeders [90], A. Damodaran [93], L. E. Greiner [96], J. Bannister [89] та інших, які внесли значний вклад у розробку питань кредитної політики банків. Для забезпечення стійкої діяльності вітчизняної банківської системи банківське кредитування

потребує подальших теоретичних досліджень і практичних розробок в напрямку удосконалення питання управління кредитною політикою банку.

Правильно обрана стратегія дозволяє не тільки вижити банку в непростих ринкових умовах, а й успішно розвиватися. Розробка якісної стратегії кредитної політики та її послідовна реалізація – головна проблема становлення та сталого розвитку кожного банку.

Мета дослідження полягає у розвитку теоретико-методологічних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління кредитною політикою банку.

Об'єктом дослідження є процес управління кредитною діяльністю банків. Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади управління кредитною політикою банку та практичні рекомендації щодо її вдосконалення з метою забезпечення стійкої діяльності вітчизняної банківської системи.

Завдання дослідження відповідно поставленої мети:

з'ясувати сутність поняття «кредитна політика»;

охарактеризувати сучасний стан розвитку кредитної діяльності банківської системи;

дослідити динаміку активів, кредитів АТ «ОТП БАНК» та частки кредитів в активах протягом 2015-2020 років;

розглянути структуру наданих кредитів за видом позичальника;

провести оцінку ефективності кредитної політики АТ «ОТП БАНК»;

розрахувати інтегральний показник ділової активності банку з використанням методу таксономічного аналізу для оцінки рівня управління кредитною політикою;

побудувати модель визначення залежності коефіцієнту дохідності кредитного портфеля від коефіцієнтів прибутковості кредитних операцій і коефіцієнту співвідношень відсоткових доходів і відсоткових витрат для прогнозування кредитної активності банку;

запропонувати шляхи підвищення ефективності управління кредитною політикою банків.

Інформаційна база – наукові розробки вітчизняних і зарубіжних дослідників з питання управління кредитною політикою банку, нормативні

документи Національного банку України, дані фінансової звітності банківських установ.

В процесі дослідження були використані такі загальнонаукові методи як морфологічний аналіз та контент-аналіз для визначення уточнення сутності поняття «кредитна політика», горизонтальний (трендовий) аналіз – для аналізу динаміки кредитного портфеля банку в цілому та його окремих статей, вертикальний (структурний) аналіз – для структурного дослідження кредитного портфеля, коефіцієнтний аналіз – для розрахунку значень показників, метод таксономічного аналізу – для розрахунку інтегрального показника ділової активності банку, метод багатofакторного регресійного аналізу – для обґрунтування залежності коефіцієнту дохідності кредитного портфеля від коефіцієнтів прибутковості кредитних операцій і коефіцієнту співвідношень відсоткових доходів і відсоткових витрат. Програмне забезпечення роботи – середовище Excel.

Результати дослідження щодо розвитку теоретичних положень полягають в уточненні сутності поняття «кредитна політика», розробки практичних рекомендацій – у використанні запропонованої моделі визначення залежності коефіцієнту дохідності кредитного портфеля від коефіцієнтів прибутковості кредитних операцій і коефіцієнту співвідношень відсоткових доходів і відсоткових витрат для прогнозування кредитної активності банку. Запропоновані результати дипломної роботи знайшли практичне застосування у діяльності АТ «ОТП БАНК», що підтверджується відповідними довідками, а також можуть бути використані іншими банками на практиці з метою удосконалення управління кредитною політикою банку.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ

1.1. Сутність кредитної політики банку та формування стратегії управління нею в умовах діджиталізації

Кредитна політика банку відповідно до програми його діяльності здійснює організацію кредитної роботи банку. Визначення кредитної політики банку належить до компетенції Ради банку згідно ст. 39 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [1]. Основними законодавчими актами щодо кредитної діяльності банків є Закон України «Про Національний банк України» [2], Закон України «Про банки і банківську діяльність» [1], Закон України «Про споживче кредитування» [4], Постанова Кабінету Міністрів України № 961 від 18.12.2016 року «Деякі питання забезпечення стабільності фінансової системи» [5], Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [6] та інші. Кредитна політика повинна охоплювати принципи організації кредитної роботи в банку, які затверджують на засіданнях Кредитного комітету та Комітету кредитного нагляду. Кредитна політика банку – головний документ, яким керуються при формуванні кредитного портфеля [29, с. 68; 38, с. 242].

Найчастіше кредитна політика розглядається українськими вченими як стратегія і тактика банку в сфері кредитних операцій. Основні підходи до визначення поняття «кредитна політика», що приводяться останніми роками в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, представлені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «кредитна політика»

Автор	Визначення поняття
1	2
Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В. [10, с. 238]	Комплекс методів і засобів у сфері кредитних відносин, які здійснюють центральний банк і банківські установи щодо організації кредитного процесу з метою забезпечення розвитку економіки.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Мищенко В.І., Науменкова С.В. [10, с. 239]	Стратегія і тактика банку щодо залучення ресурсів і спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі таких принципів кредитування, як строковість, платність, забезпеченість, повернення та цільовий характер використання.
Аржевітін С. М., Остапишин Т.П., Охрименко І.Б. [11, с. 406]	Сукупність базових критеріїв прийняття управлінських рішень у сфері кредитної діяльності банку з метою реалізації його кредитного потенціалу та ефективного впливу на економіку країни на різних рівнях.
Волкова Н.І. [15, с. 293]	Є основою її кредитної діяльності, яка узгоджується із загальною концепцією розвитку банку, що дає змогу досягти взаємозв'язку стратегії та тактики банку в кредитній політиці.
Довгань Ж.М. [22, с. 260]	Комплекс заходів, метою яких є підвищення дохідності кредитних операцій і зменшення кредитного ризику.
Енциклопедія сучасної України [25]	система заходів у галузі кредитних відносин, які реалізують центральний банк, уряд і комерційні банки країни для вирішення соціально-економічних проблем та зміцнення грошового обігу.
Золотарьова О. В [28, с. 109]	Є сукупністю стратегічних і тактичних рішень, які знаходять своє відображення в спеціальному документі, де визначаються перспективні і поточні цілі кредитування, його параметри та процедура, та реалізується через кредитний механізм.
Колодизев О. М., Хмеленко О. В. [36, с. 12]	Ключова передумова системи управління кредитним ризиком, яка формулює цілі та пріоритети кредитної діяльності банку, кошти та методи їх реалізації, а також принципи та порядок організації кредитного процесу.
Криклій О. А. [47, с. 68]	Це структурно-функціональна цілісність пов'язаних між собою елементів (цілей, завдань, принципів і механізму), взаємодія яких дозволяє визначити стратегію і тактику діяльності банку на ринку кредитних послуг.
Крухмаль О. В. [48]	Являє собою систему заходів у сфері кредитування клієнтів та визначених механізмів здійснення кредитних операцій у межах загальної стратегії банку.
Ларіонова К.Л. [50, с. 317]	Система заходів, спрямованих на встановлення пріоритетів розвитку кредитних відносин, раціональну організацію та управління процесом кредитування різних категорій позичальників з метою забезпечення рентабельності і мінімізації кредитного ризику.
Михайляк Г. В., Михайляк І. В. [57, с. 104]	У вузькому значенні кредитна політика – це система заходів банку під час кредитування клієнтів, які здійснюються банком для реалізації його стратегії і тактики в даному регіоні в певний період часу; у більш ширшому значенні кредитна політика як основа процесу управління кредитом

Закінчення таблиці 1.1

1	2
	визначає пріоритети в процесі розвитку кредитних стосунків і функціонування кредитного механізму.
Малтиз В. В [55]	Є системою грошово-кредитних заходів, що проводяться банком для досягнення певних фінансових результатів, і є одним з елементів банківської політики.
Підсосонна Я. Г. [62, с. 415]	Є багатогранним економічним явищем, яке, з одного боку, є складовою економічної політики держави, а з іншого – важливою складовою банківської політики.
Попова С. М. [63, с. 218]	Стратегія і тактика банку щодо спрямування коштів на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів кредитування.
Русіна Ю.О. [71]	Структурно-функціональна цілісність взаємопов'язаних між собою елементів (цілей, завдань, принципів, технологій, організацій), взаємодія яких дозволяє визначити найбільш ефективні стратегії діяльності банку на ринку кредитних послуг.
Холодна Ю.Є. [82, с. 291]	Стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості, платності.
Cambridge Business English Dictionary [91]	Набір принципів, які фінансова організація або бізнес використовує при прийнятті рішення для того, кому вона буде позичати гроші або давати кредит.
Karpova T. [98, p. 50]	Це сукупність кредитної стратегії та кредитної тактики. Стратегія визначає основні принципи, пріоритети і цілі конкретного банку на кредитному ринку, а тактика - це конкретні фінансові інструменти, використані банком для реалізації своїх цілей при виконанні кредитних договорів.
The free dictionary [101101]	Система грошово-кредитних заходів, що використовуються державою для досягнення певних економічних цілей; один з елементів загальної економічної політики.

Морфологічний аналіз сутності поняття «кредитна політика» визначається у межах ключового слова (табл. 1.2). Це дає можливість конкретизувати визначення та встановити мету у рамках визначення [53].

Таблиця 1.2

Морфологічний аналіз визначень поняття «кредитна політика»

Категорія	Визначення	Автор
2	3	4
Комплекс	1. комплекс методів і засобів у сфері кредитних відносин, які здійснюють центральний банк і банківські установи щодо організації кредитного процесу з метою забезпечення розвитку економіки; 2. комплекс заходів, метою яких є підвищення дохідності кредитних операцій і зменшення кредитного ризику	Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В. [10, с. 238] Довгань Ж.М. [22, с. 260]
Стратегія і тактика	1. стратегія і тактика банку щодо залучення ресурсів і спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі таких принципів кредитування, як строковість, платність, забезпеченість, повернення та цільовий характер використання; 2. стратегія і тактика банку щодо спрямування коштів на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів кредитування; 3. стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості, платності	Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В. [10, с. 239] Попова С. М. [63, с. 218] Холодна Ю.Є. [82, с. 291]
Сукупність	1. сукупність базових критеріїв прийняття управлінських рішень у сфері кредитної діяльності банку з метою реалізації його кредитного потенціалу та ефективного впливу на економіку країни на різних рівнях; 2. є сукупністю стратегічних і тактичних рішень, які знаходять своє відображення в спеціальному документі, де визначаються перспективні і поточні цілі кредитування, його параметри та процедура, та реалізується через кредитний механізм; 3. це сукупність кредитної стратегії та кредитної тактики. Стратегія визначає основні принципи, пріоритети і цілі конкретного банку на кредитному ринку, а тактика - це конкретні фінансові інструменти, використані банком для реалізації своїх цілей при виконанні кредитних договорів	Аржевітін С. М., Остапишин Т.П., Охрименко І.Б. [11, с. 406] Золотарьова О. В [28, с. 109] Карпова Т. [98, р. 50]
Основа	1. є основою її кредитної діяльності, яка узгоджується із загальною концепцією розвитку	Волкова Н.І. [15, с. 293]

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
	банку, що дає змогу досягти взаємозв'язку стратегії та тактики банку в кредитній політиці; 2. у більш ширшому значенні кредитна політика як основа процесу управління кредитом визначає пріоритети в процесі розвитку кредитних стосунків і функціонування кредитного механізму	Михайляк Г. В., Михайляк І. В. [57, с. 104]
Система заходів	1. система заходів у галузі кредитних відносин, які реалізують центральний банк, уряд і комерційні банки країни для вирішення соціально-економічних проблем та зміцнення грошового обігу; 2. являє собою систему заходів у сфері кредитування клієнтів та визначених механізмів здійснення кредитних операцій у межах загальної стратегії банку; 3. система заходів, спрямованих на встановлення пріоритетів розвитку кредитних відносин, раціональну організацію та управління процесом кредитування різних категорій позичальників з метою забезпечення рентабельності і мінімізації кредитного ризику; 4. у вузькому значенні кредитна політика – це система заходів банку під час кредитування клієнтів, які здійснюються банком для реалізації його стратегії і тактики в даному регіоні в певний період часу; 5. є системою грошово-кредитних заходів, що проводяться банком для досягнення певних фінансових результатів, і є одним з елементів банківської політики; 6. система грошово-кредитних заходів, що використовуються державою для досягнення певних економічних цілей; один з елементів загальної економічної політики	Енциклопедія сучасної України [25] Крухмаль О. В. [48] Ларіонова К.Л. [50, с. 317] Михайляк Г. В., Михайляк І. В. [57, с. 104] Малтиз В. В [55] The free dictionary [101101]
Передумова	1. ключова передумова системи управління кредитним ризиком, яка формулює цілі та пріоритети кредитної діяльності банку, кошти та методи їх реалізації, а також принципи та порядок організації кредитного процесу	Колодізев О. М., Хмеленко О. В. [36, с. 12]
Цілісність	1. це структурно-функціональна цілісність пов'язаних між собою елементів (цілей, завдань, принципів і механізму), взаємодія яких дозволяє визначити стратегію і тактику діяльності банку на ринку кредитних послуг; 2. структурно-функціональна цілісність взаємопов'язаних між собою елементів (цілей, завдань, принципів, технологій, організацій),	Криклій О. А. [47, с. 68]

Закінчення таблиці 1.2

1	2	3
	взаємодія яких дозволяє визначити найбільш ефективні стратегії діяльності банку на ринку кредитних послуг	Русіна Ю.О. [71]
Явище	1. є багатогранним економічним явищем, яке, з одного боку, є складовою економічної політики держави, а з іншого – важливою складовою банківської політики	Підсосонна Я. Г. [62, с. 415]
Набір принципів	1. набір принципів, які фінансова організація або бізнес використовує при прийнятті рішення для того, кому вона буде позичати гроші або давати кредит	Cambridge Business English Dictionary [91]

Згідно табл. 1.2, для визначення сутності поняття «кредитна політика» використовуються дев'ять різних категорій: комплекс, стратегія і тактика, сукупність, основа, система заходів, передумова, цілісність, явище, набір принципів. Оскільки перераховані терміни відрізняються за змістом, можна стверджувати, що поняття «кредитна політика» на даний період розвитку економіки не має єдиного визначення. Тому з метою уточнення поняття «кредитна політика» застосовано контент-аналіз як формалізований метод аналізу текстової та графічної інформації. Контент-аналіз складається з етапів, представлених на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Етапи застосування контент-аналізу

Основним інструментом контент-аналізу виступає система категорій. Основу методу складають принципи формалізації та статистичної значимості, завдяки яким фіксуються необхідні характеристики.

В табл. 1.3 представлені результати другого етапу контент-аналізу.

Таблиця 1.3

Компонентний склад поняття «кредитна політика»

Компонента	Посилання на авторів (літературні джерела)
Комплекс (A1)	[10, 22]
Стратегія і тактика банку (A2)	[10, 63, 82]
Сукупність (A3)	[11, 28, 98]
Основа (A4)	[15, 57]
Система заходів (A5)	[25, 48, 50, 57, 55, 101]
Ключова передумова (A6)	[36]
Структурно-функціональна цілісність (A7)	[47, 71]
Економічне явище (A8)	[62]
Набір принципів (A9)	[91]
Кредитні відносини (A10)	[10, 25, 50]
Кредитування клієнтів банку (A11)	[10, 48, 57, 63, 82]
На основі принципів кредитування (A12)	[10, 63, 82]
Щодо залучення (A13)	[10, 82]
Спрямування (A14)	[10, 50, 63]
Здійснюють (A15)	[10, 48, 57]
З метою (A16)	[10, 11, 22, 50]
Організація (A17)	[10, 50]
Забезпечення (A18)	[10, 50]
Кредитний механізм (A19)	[28, 57]
Підвищення доходності кредитних операцій і зменшення кредитного ризику (A20)	[22]
Рентабельності і мінімізації кредитного ризику (A21)	[50]
На ринку кредитних послуг (A22)	[47, 71]
Реалізація (A23)	[11, 36, 28, 57, 98]

Для кожної компоненти з табл. 1.3 встановлені ранги відповідно до згадувань (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Співвідношення кількості згадувань та рангу компонент поняття
«кредитна політика»

Ранг компоненти	1	2	3	4	5	6
	A5	A11 A23	A16	A2 A3 A10 A12 A14 A15	A1 A4 A7 A13 A17 A18 A19 A22	A6 A8 A9 A20 A21
Кількість згадувань	6	5	4	3	2	1

Враховуючи дані табл. 1.4, вибрано ключові компоненти (за частотою згадування) та визначено компонентний склад поняття «кредитна політика» (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Компонентний склад поняття «кредитна політика»

Таким чином, узагальнюючи проведений аналіз, було уточнено поняття «кредитна політика», під яким пропонується розуміти систему заходів у галузі кредитних відносин, які спрямовані на кредитування клієнтів банку на основі принципів кредитування з метою реалізації стратегії і тактики банку на ринку кредитних послуг.

Таке уточнення, по-перше, дає найбільш повне уявлення про сутність кредитної політики банку. По-друге, забезпечує врахування тенденцій розвитку банківської системи в цілому.

В умовах діджиталізації продумана кредитна політика допомагає підняти на якісно новий рівень платіжну дисципліну клієнтів, значно поліпшити якість грошового потоку і, як результат, підвищити показники ефективності діяльності банку.

Прагнення банків стати прибутковими виражається в пошуках ефективних способів комунікації з точки зору ціни, а Інтернет – один з найдешевших і ефективних каналів взаємодії. Тим більше, що роботизація вирішення клієнтських завдань не знижує якості обслуговування. Для вирішення складних кейсів у клієнта завжди є можливість зв'язатися з оператором підтримки. Розвиток інтернет-технологій та активне їх використання споживачами спонукає установи до продовження оптимізації мереж.

Інтернет-банкінг мають всі банки, які активно працюють з фізичним особами. Вони встановлюють низькі комісії, щоб залучити клієнта проводити операції з гаджетів і комп'ютерів. Важливим для банків є переклад в онлайн не тільки платежів, але і вкладів, оформлення яких також займає час банківських співробітників. Одним із основних завдань стратегії управління кредитною політикою банку є переказ в онлайн максимальної кількості операцій, які клієнт зможе здійснювати. Важливим кроком також виступає трансформація з інтернет-банкінгу в повноцінного фінансового помічника, який буде нагадувати, структурувати, підказувати.

У нинішній час практично кожна людина не може уявити своє життя без digital-технологій (Інтернету, сервісів, гаджетів), розвиток яких швидко змінює навколишню реальність.

У 2016 році термін «Digital Economy» набув широкого поширення після проведеної у Канкуні (Мексика) конференції 40 розвинених країн. На

конференції була прийнята Декларація «Цифрова економіка: інновації, зростання і соціальний добробут». Термін «цифрова економіка» вперше був вжитий в 1995 році американським вченим Н. Негропonte з Массачусетського технологічного інституту [100].

Отже, у широкому значенні під процесом «діджиталізації або цифровізації» визначають соціально-економічну трансформацію, яка продиктована застосуванням цифрових технологій та їх масовим впровадженням [102]. Діджиталізація може бути визначена як використання цифрових технологій для створення нових бізнес-моделей та надавати нові можливості для отримання доходів і створення цінності. Це процес переміщення в цифровий бізнес і інтеграцію цифрових технологій в повсякденне життя [95]. Мета діджиталізації полягає в створенні оперативної взаємодії клієнта з банком, удосконаленні продукту або послуги, автоматизації банківських процесів.

На сьогодні одним з лідерів діджиталізації в Україні є АТ «ОТП БАНК», який продовжує стратегію інвестування в ІТ сферу та діджиталізацію клієнтських сервісів для приватних і корпоративних клієнтів. Стратегія діджиталізації дозволяє створювати для клієнтів більшу цінність як у контексті різноманітних послуг, так і з точки зору їхньої якості. Клієнти мають доступ до онлайн-банкінгу на сайті, а також через встановлення мобільного застосунку [39, с. 48]. Також банк намагається бути ближче до клієнтів та пропонує необхідні продукти та сервіси онлайн-каналом Telesales. Сьогодні клієнт АТ «ОТП БАНК» може зручно обирати й отримувати вичерпну інформацію щодо продуктів та сервісів, перебуваючи вдома.

В умовах діджиталізації стратегія управління кредитною політикою повинна включати 3 етапи (рис. 1.3).

На першому етапі необхідно проаналізувати стратегію кредитної політики банку, визначити її ефективність і розробити за допомогою діджитал-технологій шляхи поліпшення кредитної політики. На даному етапі визначають мету кредитної політики банку, яку необхідно досягти за допомогою діджиталізації, а також сформулювати стратегію її досягнення.

На другому етапі впроваджуються діджитал-технології, тому він полягає в тестуванні, виправленні технічних помилок та консультуванні персоналу і клієнтів при роботі з сервісами.

Рис. 1.3. Етапи діджиталізації стратегії управління кредитною політикою

На третьому етапі після отримання діджитал-рішення, необхідно провести аналіз ефективності результату для впевненості в тому, що дане рішення приносить прибуток. Якщо цього не відбувається, то потрібно змінити підхід до впровадження конкретної діджитал-технології.

Таким чином, можна сказати, що діджиталізація – це не модний тренд, а необхідна умова існування на ринку [50, 71]. З одного боку, завдяки діджиталізації банківських процесів з’являється можливість підвищити конкурентоспроможність банківського сектора, з іншого боку, це виклик застарілим моделям ведення банківського бізнесу.

Підсумовуючи розглянуте, можна зробити висновок, що уточнене поняття кредитної політики дає найбільш цілісне уявлення про сутність кредитної політики банку та враховує узгодженість сформульованих стратегічних цілей та заходів, спрямованих на їх досягнення. Сучасною тенденцією при формуванні кредитної політики служить впровадження автоматизованих інформаційних технологій, що дозволяють розглядати кредитні заявки клієнтів в короткі часові проміжки, тому формування стратегії управління кредитною політикою в умовах діджиталізації – це неминуча вимога цифрової економіки.

1.2. Зміст та структура кредитної бази банку, фактори впливу на її формування

Від змісту та структури кредитної бази банку залежать його стабільність, фінансова репутація. Фінансова нестабільність банків взагалі зменшує довіру до державної кредитної системи, а це впливає на інші економічні сектори України. Крім того, використовуючи продуману політику мобілізації своїх ресурсів, банки забезпечують собі прибуток і фінансову стійкість, вони в той же час допомагають розвитку економіки в цілому. Отже, для успішного кредитування банки повинні проводити гнучку та ефективну систему управління кредитною базою банку, стимулюючи тим самим економічне зростання.

Спочатку ніж виконати дослідження змісту кредитної бази банку, необхідно зробити визначення самого терміну «зміст». Однакову думку щодо терміну «зміст» мають такі вчені, як С. М. Аржевітін, Т. П. Остапишин, І. Б. Охрименко, які надали таке визначення: «означає внутрішню єдність усіх елементів, сторін, якостей у їх взаємодії, що утворюють певний предмет» [11, с. 293]. Взагалі, зміст кредитної бази банку – це сукупність усіх її елементів та якостей, таких як об'єкт, суб'єкт і предмет кредитної бази (рис. 1.4) [54, с. 356].

Кредитна база банку базується на трьох основних елементах: суб'єктах, об'єктах і предметі. У процесі кредитування також враховуються організаційні основи, технології кредитних операцій, але ці три базові елементи практично визначають суть кредитної операції та її ефективність [24].

Базові елементи системи кредитування нероздільні один від одного. Успіх в кредитній діяльності банку приходить тільки в тому випадку, якщо кожен з елементів доповнює один одного, підсилює надійність кредитної угоди. Проте, спроба розірвати їх єдність може привести до порушення зворотності банківських кредитів, що порушує кредитну базу.

Відповідно до цього, можна додати, що обсяг кредитної бази оцінюється за балансовою вартістю кредитів і розміщених депозитів і вартістю наданих гарантій і зобов'язань з кредитування за позабалансовими рахунками.

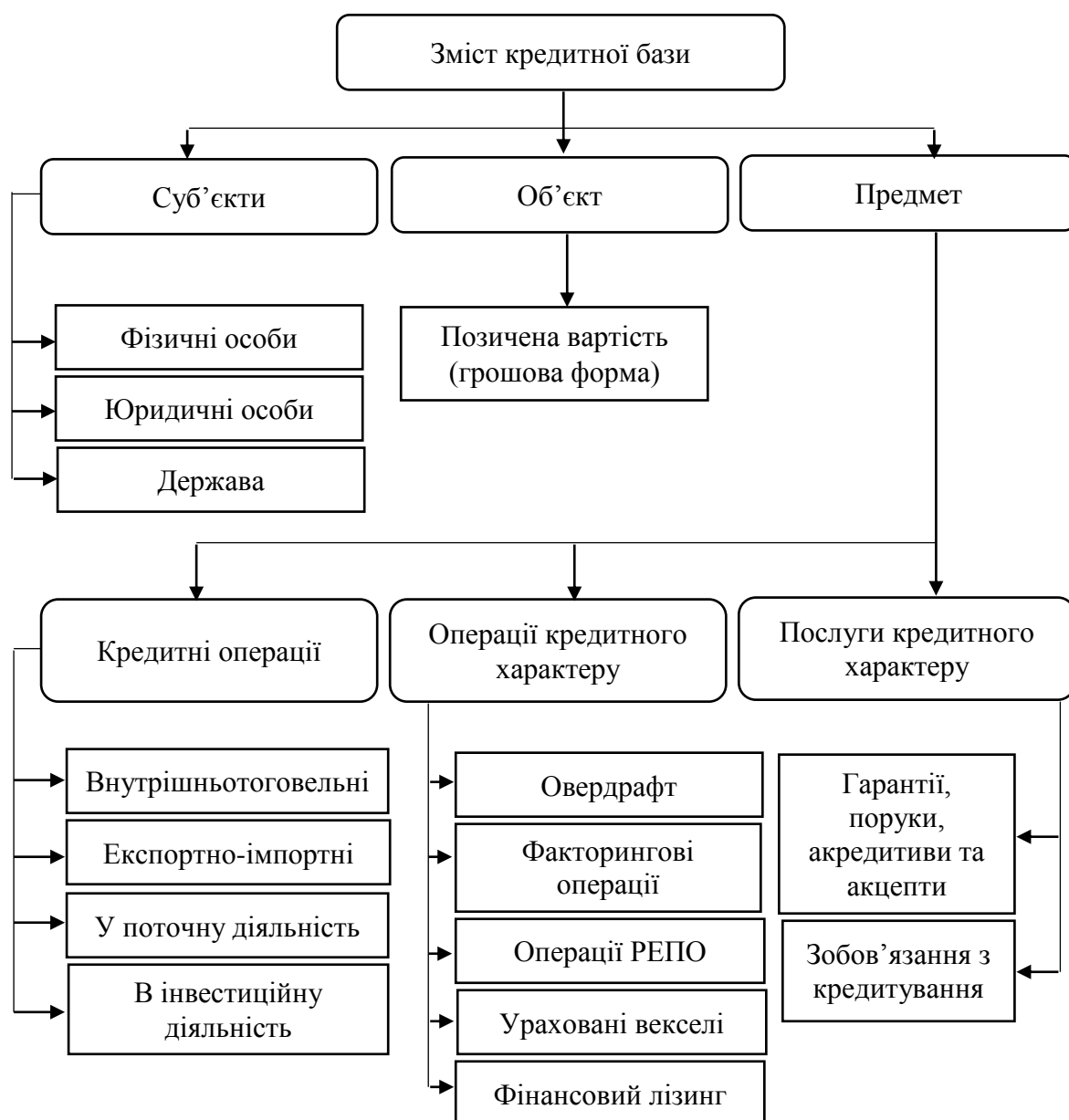

Рис. 1.4. Зміст кредитної бази банку

Другою важливою характеристикою кредитної бази є структура. Поняття «структура» означає функцію, систему, організацію та є основою для проведення структурно-функціонального аналізу [11, с. 294; 54, с. 356].

З метою отримання якісних значень цільових характеристик – дохідності, ризику, ліквідності, банки змінюють структуру кредитною бази. Цілі формування кредитної політики банку можуть змінюватись залежно від ставлення банку до ризику, але головна мета залишається незмінною – одержання прибутку і збереження капіталу.

Структуру кредитної бази доцільно аналізувати та класифікувати за ознаками, приведеними в табл. 1.5 [11, с. 295; 36, с. 9; 54, с. 353].

Таблиця 1.5

Класифікація структури кредитної бази банку

Критерії кредитів	Види кредитів
1	2
За строком кредитування	Короткострокові кредити (до 1 року)
	Середньострокові (від 1 до 3 років)
	Довгострокові кредити (понад 3 роки)
За сферами суспільного відтворення	Кредити у сферу виробництва
	Кредити у сферу обігу
	Кредити у сферу споживання
За обсягом кредитування	Великі кредити
	Середні кредити
	Дрібні кредити
За категорією позичальника	Кредити, надані суб'єктам господарювання
	Кредити, надані фізичним особам
	Кредити, надані органам загального державного управління
	Кредити, надані місцевим органам державного управління
	Міжбанківський кредит наданий
За формою власності	Кредити приватним підприємствам
	Кредити акціонерним товариствам
	Кредити державним підприємствам
	Кредити підприємствам за участі іноземного капіталу
За галузевою належністю позичальника	Кредити в промисловість
	Кредити в будівництво
	Кредити в електроенергетику
	Кредити в торгівлю
	Кредити в сферу послуг
	Кредити на транспорт
За кредитним рейтингом позичальника	Кредити на зв'язок і комунальне господарство
	Довгостроковий кредитний рейтинг (строк обслуговування перевищує 1 рік)
За методом кредитування	Короткостроковий кредитний рейтинг (строк обслуговування не перевищує 1 року)
	Кредитні лінії
	Револьверні
За забезпеченістю повернення	Овердрафт
	Кредити забезпечені (майном, майновими правами, цінними паперами)
	Частково забезпечені (включаючи гарантії та поруки)

Продовження таблиці 1.5

1	2
	Бланкові (незабезпечені вторинними джерелами погашення)
За ціною (платністю)	Банківські кредити з ринковою процентною ставкою
	Підвищеною (вищою ніж ринкова)
	Пільговою (нижчою за ринкову)
За ступенем ризику	Стандартні
	Кредити з підвищеним ризиком (під контролем, субстандартні, сумнівні, безнадійні)

В структурі кредитної бази банку обов'язково необхідно додержуватись нормативів регулювання банківської діяльності. Діяльність банків України регулюється НБУ, що свідчить про те, що від параметрів, встановлених НБУ, залежить структура кредитної бази банку. До цих параметрів, насамперед, належать норма обов'язкового резервування, нормативи кредитного ризику та миттєвої ліквідності.

При визначенні структури кредитної бази робиться акцент на прогнозуванні попиту на кредитні ресурси у випадку неможливості отримання надійного обґрунтування баз оцінки інфляційного очікування. Також вимоги позичальників щодо розміру потрібного кредиту впливають на формування структури кредитної бази банку.

Отже, формування кредитної бази банків виконується під впливом двох груп факторів – внутрішніх і зовнішніх (рис. 1.5) [11, с. 297; 47, с. 68].

Звісно, що зовнішні фактори впливу не залежать від діяльності банківських установ. Грошово-кредитна політика НБУ, зміни в світовій економіці здійснюють суттєвий вплив на кредитну діяльність банків. До зовнішніх факторів належать стан економічної кон'юнктури в країні, стан фінансового ринку, грошово-кредитна політика НБУ, тенденції розвитку світової економіки [46]. Внутрішні фактори – це фактори впливу на формування кредитної бази банку, які залежать від діяльності керівництва банку та банківської установи в цілому. Складовими внутрішніх факторів впливу є розмір банку, специфіка ринку, структура пасивів, очікуваний дохід, організаційна структура банків, кваліфікація менеджерів, кредитна політика.

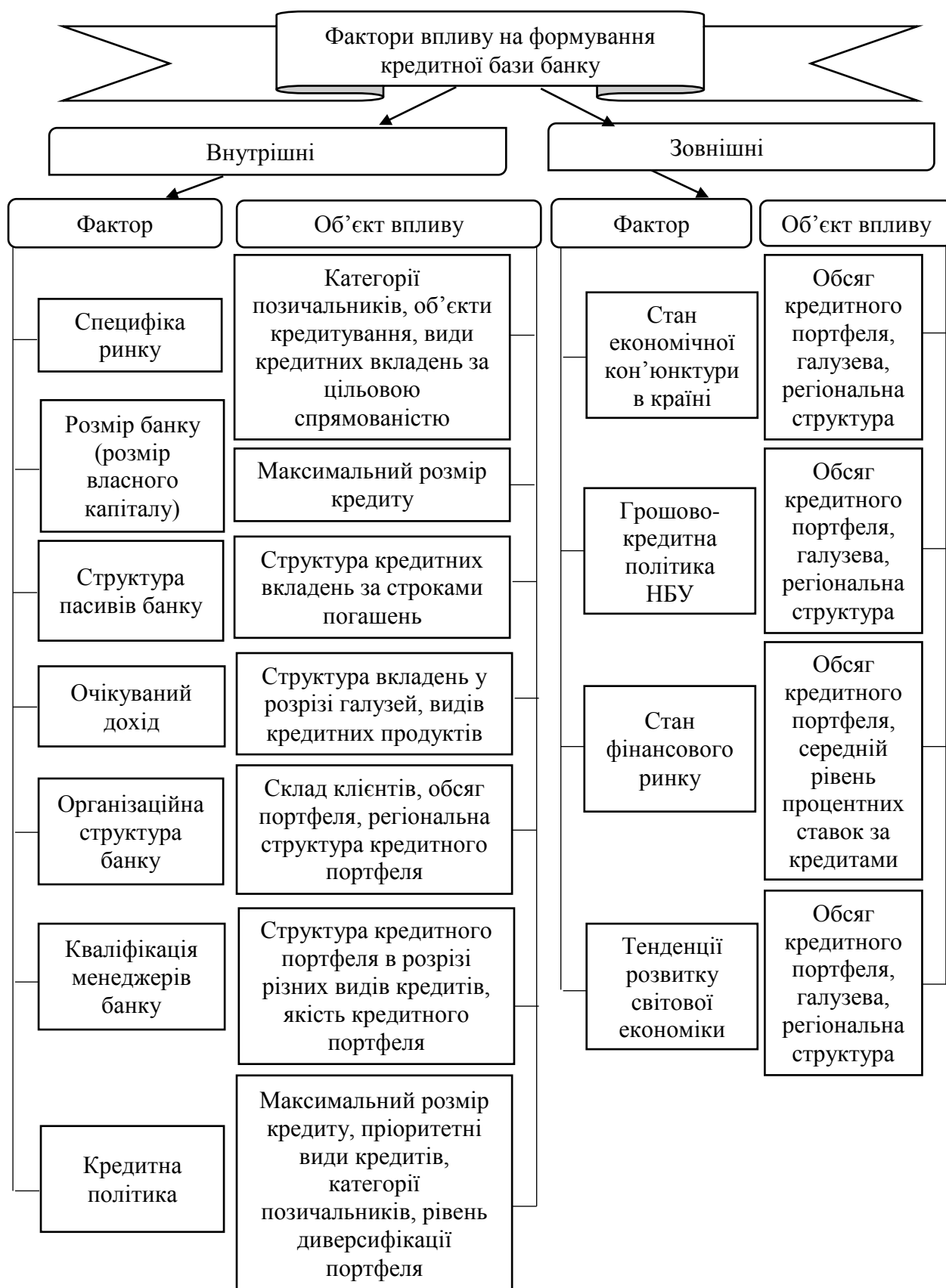

Рис. 1.5. Фактори впливу на формування кредитної бази банку

Ухвалення нових нормативних документів НБУ стосовно проведення кредитних операцій також є важливим фактором впливу на формування кредитної бази банку. Значний вплив на формування кредитної бази має стан банківського сектору та конкурентоспроможність банку. Адже при високому рівні конкуренції банк збільшує відсоткові ставки за кредитами в такому обсязі, щоб мати прибуток і задовольняти позичальників. Проте, встановлювати відсоткові ставки за кредитами потрібно, звертаючи увагу на рівень відсоткових ставок у конкурентів [43].

Кредитна політика банку здійснює значний вплив на формування кредитної бази. Вона визначає цілі і напрями діяльності щодо кредитних операцій, засоби та методи їх реалізації [69, с. 186]. До кредитної політики належать такі напрями кредитної діяльності, як організація і управління кредитною діяльністю, контроль за управлінням кредитом. Від того, наскільки якісно розроблена кредитна політика, залежить якість структури кредитної бази банку [23; 49, с. 150; 56]. Важливе значення також має рівень кваліфікації менеджерів банку та стаж їх роботи, тому що їх досвід роботи та рівень кваліфікації впливають на якість кредитної бази банку.

Таким чином, формуючи кредитну базу банку, необхідно враховувати, що в умовах високої конкуренції на фінансовому ринку України зміна того чи іншого фактору може мати небажані дії на кредитну діяльність банку, а отже і на фінансові результати. Отже, банк повинен проводити контроль за факторами впливу на формування кредитної бази, здійснювати аналіз і вчасно реагувати на їх зміни.

1.3. Аналітичне забезпечення формування та реалізації кредитної політики банку

Теоретичні та практичні аспекти кредитної діяльності банку визначаються методикою формування кредитної політики. Кредитна політика представляється алгоритмом, який складається з декількох етапів, націлених на оптимальний результат [73].

Формування кредитної політики банку є завданням кредитного менеджменту. Процес формування кредитної політики банку схематично зображено на рис. 1.6 [11, с. 390].

Рис. 1.6. Схема процесу формування кредитної політики банку

Як видно з рис. 1.6, процес формування кредитної політики банку складають управлінська філософія, місія банку, стратегія банку. Управлінська філософія банку створює базу для розвитку кредитної діяльності, тобто ті ключові принципи, що окреслюють напрям діяльності банку [11, с. 383].

Місією і стратегією банку визначаються основні положення кредитної політики банку. Місія банку – це головна мета банку, здатна в декількох словах висловити сенс самого існування банку, роль банку на фінансовому ринку. Під стратегією банку розуміється сукупність науково-обґрунтованих норм і правил, які лежать в основі вироблення і прийняття рішення в області кредитування, що впливають як на прибутковість кредитних операцій, так і в цілому на майбутній фінансовий стан кредитної організації [15, с. 295; 51, с. 185].

Процес реалізації кредитної політики складається з тактики та методів, до яких входять програми, процедури та правила (рис. 1.7).

Отже, основним моментом для реалізації кредитної політики є правильна постановка мети і вибір для цього відповідних інструментів. Причому для кожного конкретного банку цілі його кредитної політики повинні бути чітко прописані. Реалізація кредитної політики повинна гарантувати виконання загальних завдань банку: забезпечення високих доходів акціонерам від інвестицій, підтримання ліквідності, диверсифікація ризику, дотримання законів і нормативів, задоволення потреб регіону в кредитах [68; 79, с. 160].

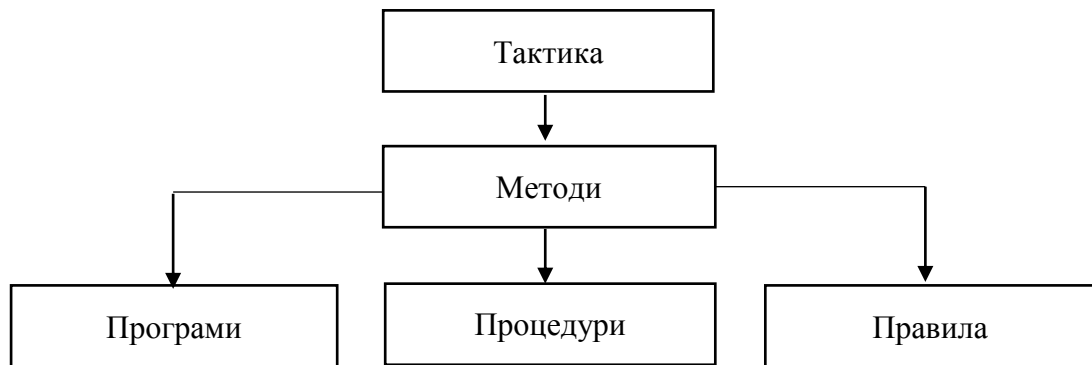

Рис. 1.7. Схема процесу реалізації кредитної політики банку

Цілі кредитної політики можуть бути досягнуті при дотриманні базових принципів її формування, серед яких можна виділити наступні [27]:

концентрація кредитування на найбільш платоспроможних позичальниках – коли політика спрямована на зменшення кредитного ризику, більш ретельному відбору складу майбутніх клієнтів, наповнення стійкої клієнтської бази, регулярному моніторингу кредитного ризику [34, с. 60];

балансування кредитного портфеля банку – характеризує необхідність максимізації прибутковості кредитних вкладень, якості сформованого кредитного портфеля, оптимізації співвідношення детермінантів ризику і прибутковості;

забезпечення ліквідності балансу на достатньому для банку рівні – означає відповідність фінансових показників вимогам НБУ, здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями, аналіз співвідношення детермінантів «ризик-прибутковість-ліквідність» [45];

поділ принципів кредитування на корпоративний і роздрібний бізнес – задає потребу в обліку специфіки кредитування організацій і населення в сумах кредитування, принципах оцінки їх кредитоспроможності, вимогах до таких клієнтів;

планування і прогнозування кредитної діяльності та її результатів – необхідно для обліку різноманітних екзогенних і ендогенних факторів з метою формування способів і методів досягнення цілей кредитної організації.

Практичною реалізацією загальних положень кредитної політики банку слугує система документів з кредитної політики, яка зображена на рис. 1.8 [36, с. 13].

Рис. 1.8. Вихідні документи кредитної політики

Зображені на рис. 1.8 документи кредитної політики є основними керівними матеріалами кредитних працівників.

Враховуючи вище викладене, в додатку А представлена організаційна модель кредитної політики банку.

Встановлення пріоритетів банку в організації своєї кредитної діяльності дає можливість зробити визначення щодо виду кредитної політики банку [11, с. 396; 31; 71, с. 326]. Для більшого розуміння питання вибору виду кредитної політики банку необхідно детально розглянути їх за ознаками класифікації, які наведено в табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Види кредитної політики

Ознаки класифікації	Види	Зміст
1. За рівнем індивідуальності кредитної політики	Індивідуальна політика	Індивідуальність та оригінальність розробки політики кредитування клієнтів банку.
	Шаблонна політика	Повне передання звичайної форми кредитної політики, не враховуючи індивідуальні особливості банку.
	Змішана політика	Суміщає попередні види кредитної політики, де основною є шаблонна політика, з використанням якої вдосконалюється індивідуальна політика банку з врахуванням особливостей та вибраних пріоритетів.
2. За рівнем впровадження та використання нововведень у кредитній політиці	Традиційна політика	Банк підтримує існуючі методи організації кредитної діяльності. Але, в цьому випадку, виникає загроза втрати кращих позицій на кредитному ринку в майбутньому.
	Інноваційна політика	Банк незалежно розвиває та вдосконалює інноваційні методи кредитування, проте така політика більших затрат.
3. За формою реалізації кредитної політики	Формально-умовна політика	Вона базується на документах, що існують формально і не використовуються у процесі кредитування.
	Політика функціонування	Визначає напрями та перспективи розвитку банку, впливає на його кредитну діяльність.
4. За формою поведінки банку на кредитному ринку	Консервативна політика	Поєднує мінімізацію кредитного ризику з бажанням банку не відставати від загальних напрямів ринку, але, орієнтуючись на цей вид кредитної політики, банк не прагне одержувати значні прибутки за рахунок зростання обсягів кредитної діяльності.
	Поміrkована політика	Спрямована на середній рівень кредитного ризику, який дозволить максимізувати фінансову стабільність банку в короткостроковій і довгостроковій перспективі.
	Агресивна політика	Має пріоритетом максимізацію прибутку в короткостроковій перспективі за рахунок розширення обсягів кредитної діяльності, але застосування такого виду кредитної політики супроводжується ігноруванням високого рівня кредитного ризику.

Таким чином, кожен банк повинен продумано підходити до розробки виду кредитної політики, в якій повною мірою виражаються потреби банку.

Найголовнішим моментом при формуванні найбільш оптимальної для банку кредитної політики є обґрунтування її структури, що включає певний набір елементів, взаємодія яких описує методи досягнення кредитних цілей банку [85, с. 62]. Структуру можна вивчати в рамках підходу, пов'язаного з наданням і поверненням кредиту позичальником [23, с. 263].

По-перше, це попередня робота. Формується перелік потенційних клієнтів, види та кількісні процедури кредитування, стандарти оцінки благонадійності позичальників, процентні ставки, методи забезпечення кредиту.

По-друге, – оформлення кредиту. Реалізуються форми документів, технологічна процедура, контроль за правильністю оформлення позики.

По-третє, – управління кредитом включає порядок управління кредитним портфелем банку, контроль за виконанням кредитних угод.

Отже, кредитна політика – це багатоаспектна категорія, тому уподібнювання структурних елементів з процесом кредитування не в повному обсязі описує особливості її функціонування.

Певні елементи кредитної політики тісно пов'язані один з одним, і, внаслідок цього, дозволяється групувати їх на базі встановлення функціонального призначення. Такий підхід дає можливість представити структурну модель елементів кредитної політики, об'єднаних в чотири групи (рис. 1.9).

Перша група елементів базується на тому, як потрібно формувати кредитну політику, тобто пов'язати з розробкою конкретної концепції, що дозволяє банку вести кредитні операції з урахуванням платоспроможного попиту.

Друга група описує процедурні елементи, що характеризують процес реалізації кредитної політики.

Третя група елементів допомагає визначити, як потрібно контролювати цей процес.

Четверта група елементів націлена на підтримку безпеки кредитної діяльності з урахуванням різних видів банківських ризиків.

У зв'язку з цим, доцільно надати детальну характеристику елементам кожної групи структурної моделі елементів кредитної політики.

Концептуальні елементи пов'язані з формуванням основних цілей і завдань кредитної діяльності, а також методів їх досягнення. Обґрунтування концепції кредитної політики допомагає ідентифікувати найбільш оптимальну клієнтську базу з урахуванням наявного у банку досвіду. Платоспроможні позичальники – це запорука ефективної кредитної діяльності. Для їх залучення і диверсифікації кредитного ризику потрібно встановити різні види кредитів, які будуть відрізнятися не тільки своїм цільовим призначенням і категорією клієнтів, але і способами ціноутворення.

Рис. 1.9. Структурна модель елементів кредитної політики банку

Обґрунтування процентних ставок за кредитами становить процентну політику банку, яка включає в собі кредитний, депозитний і позиковий види політики. Саме депозити фізичних осіб і суб'єктів господарювання служать фінансовим фундаментом для видачі кредитів позичальникам. Тому для максимізації прибутку банку потрібно враховувати такі фактори, як вартість позикових і залучених ресурсів, розмір комісійних зборів, витрати на розгляд і видачу кредиту.

Також можна виділити таку тенденцію, як впровадження банківського маркетингу в ринок кредитування. Це обумовлено необхідністю залучення позичальників, донесення до них асортименту кредитних пропозицій [29, с. 68; 54, с. 15; 54, с. 20; 54, с. 351].

Процедурні елементи корелюють зі спрощенням і оптимізацією процесів оформлення і видачі позики. Вони включають в себе формування всіх необхідних документів для вивчення кредитної заявки по кожному виду кредиту і категорії клієнта. Важливою складовою частиною служить забезпечення зворотності боргу. Для цього може використовуватися забезпечення (застава, страхування, порука та ін.).

Адміністративні елементи пов'язані з контролем за повним і своєчасним виконанням кредитних зобов'язань клієнтів [14]. Ці елементи тісно взаємопов'язані з необхідністю кредитної політики для ефективного управління кредитним портфелем. Завдяки моніторингу клієнтських і зовнішніх даних, банк може змінювати елементи кредитної політики. Наприклад, на базі кредитних історій банк може виставляти найбільш дисциплінованих в кредитному відношенні клієнтів, найпопулярніші в конкретний момент види кредитів, оцінювати якість свого кредитного обслуговування.

Незважаючи на формування досить якісного складу позичальників, завжди присутня ймовірність непогашення прийнятих кредитних зобов'язань. Тому банк обґрунтовує різні методи оцінки кредитного ризику [64; 86]. Одним з активно застосовуваних методів оцінки кредитного ризику є модель рейтингової оцінки Д. Дюрана, яка створена на основі скорингового аналізу за такими показниками: рентабельності сукупного капіталу, коефіцієнту покриття і коефіцієнту фінансової незалежності [54, с. 77]. Більшість банків обирають скорингові методики оцінки кредитоспроможності, застосовуючи коефіцієнти стосовно від їх процентної політики і стратегії [83, с. 299].

Елементи безпеки пов'язані з наявністю загроз через різні види ризиків. Згідно із Постановою НБУ № 351 «Про затвердження положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» вимоги до визначення кредитного ризику стали суворішими [7]. Для побудови системи банківських ризиків науковці використовують Консультативний лист з питань банківського регулювання, запропонований Базельським комітетом [22, с. 358].

З ціллю управління ризиками необхідним є визначення причинно-наслідкових зв'язків між основними ризиками банку, завдяки яким можливо здійснити вибір стратегії впливу на них [42, с. 690].

За сферою виникнення внутрішні ризики поділяються на фінансові і функціональні.

Фінансові ризики визначаються можливістю фінансових втрат і пов'язуються з непередбаченими змінами обсягів, структури, дохідності та вартості активів і пасивів банку (кредитний, ліквідності, процентний, валютний, ринковий).

Внаслідок створення і впровадження нових банківських продуктів та послуг, неможливості здійснення своєчасного і повного контролю за фінансово-господарським процесом банку виникають функціональні ризики. До їх складу належать технологічний ризик, операційний ризик, стратегічний ризик, юридичний ризик, ризик втрати репутації.

На рис. 1.10 графічно відображені причинно-наслідкові зв'язки між основними банківськими ризиками.

Наслідком кредитного ризику є зниження якості кредитного портфеля, що може привести до ризику ліквідності. Зростання обсягів простроченої заборгованості клієнтів за позиками зумовлює зростання ризику ліквідності.

Вплив процентного ризику на кредитний виражається в тому, що якщо процентні ставки за кредити почнуть рости, то попит на них скоротиться. Це позбавить банк можливості отримувати як відсотки за кредит, так і всі супутні додаткові доходи від кредитування.

Вплив процентного ризику на ринковий – коливання процентних ставок характеризується можливістю негативною зміною вартості активів, що може привести до можливих втрат за відкритими позиціями в результаті негативної динаміки [26].

Вплив ринкового ризику на валютний – у зв'язку з коливанням валютних курсів виникає можливість фінансових втрат по балансових і позабалансових позиціях [59].

Вплив операційного ризику на кредитний простежується в тому, що кредитний ризик може бути зумовлений свідомими чи помилковими діями співробітників кредитних підрозділів, технічним виконанням, операційними збоями в проведенні кредитних операцій, виникненням нестандартних екстремальних ситуацій, тобто впливом операційних ризиків.

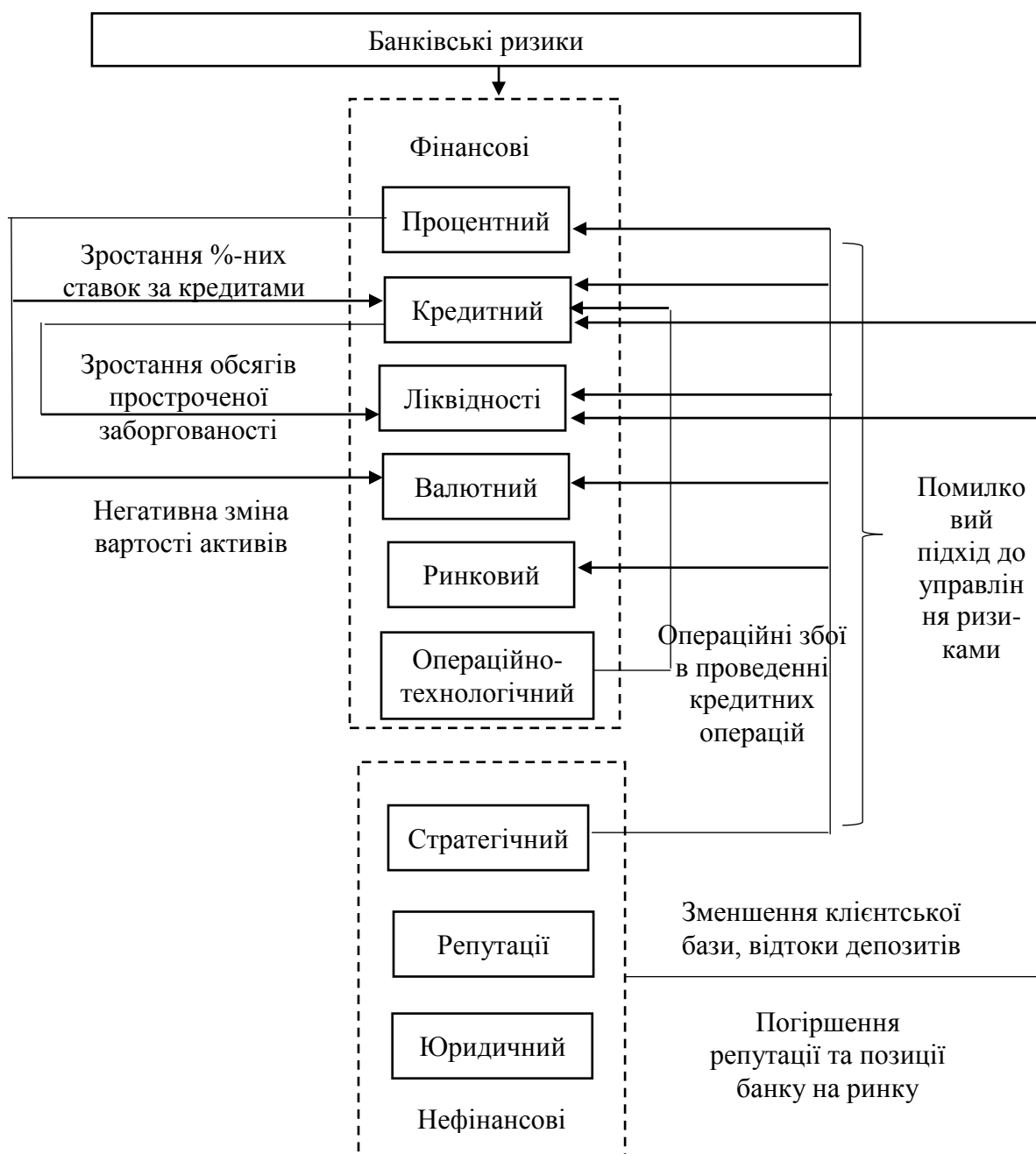

Рис. 1.10. Причинно-наслідкові зв'язки банківських ризиків

Стратегічний ризик впливає на всі фінансові ризику банку – неправильне формування цілей і стратегій банку, помилки під час розроблення стратегічного плану приводять до фінансових ризиків.

Ризик репутації – неспроможність банку підтримувати свою репутацію як надійно та фінансово стійкої установи призводить до зменшення клієнтської бази, що в свою чергу впливає на кредитний ризик, ризик ліквідності.

Класифікації банківських ризиків орієнтуються на причинно-наслідковому зв'язку між ризиком та його наслідками. Важливим параметром класифікації банківських ризиків є негативні наслідки його реалізації. На рис. 1.11 зображені причини та наслідки банківських ризиків.

Стратегічний ризик виникає також внаслідок несумісності стратегічних цілей банку; бізнес-стратегій, розроблених для досягнення цих цілей; ресурсів, завдяки яким досягаються цілі банку. Крім того, стратегічний ризик може виникати у випадку неадекватного ресурсного забезпечення реалізації бізнес-стратегій, помилкового підходу до управління ризиками в банківській практиці.

Юридичний ризик виникає внаслідок порушення банком вимог законів, недотримання нормативно-правових актів, а також можливості різного тлумачення встановлених законів або правил.

Ризик втрати репутації виникає у випадку, коли банк не може мати репутацію надійної та фінансово стійкої установи. Проявом ризику втрати репутації є скорочення клієнтської бази або відтоку депозитів.

Наслідками всіх видів ризиків є фінансові збитки.

Наслідком ризику втрати репутації банку також є зменшення клієнтської бази, притягнення до адміністративної, цивільної або кримінальної відповідальності.

Наслідками юридичного ризику є сплата штрафних санкцій та адміністративних стягнень, грошове відшкодування збитків, погана репутація банку та падіння його позицій на ринку, зменшення можливостей для розвитку.

Від того, яку обрано концепцію управління ризиками залежить, чи буде діяльність банку успішною. Оскільки уникнути ризиків повністю неможливо, то метою процесу управління банківськими ризиками є їх мінімізація [12, с. 130]. Ризиками можна і потрібно свідомо управляти, тому що усі види ризиків взаємопов'язані [22, с. 254; 22, с. 358; 22, с. 420; 22, с. 480; 75, с. 771].

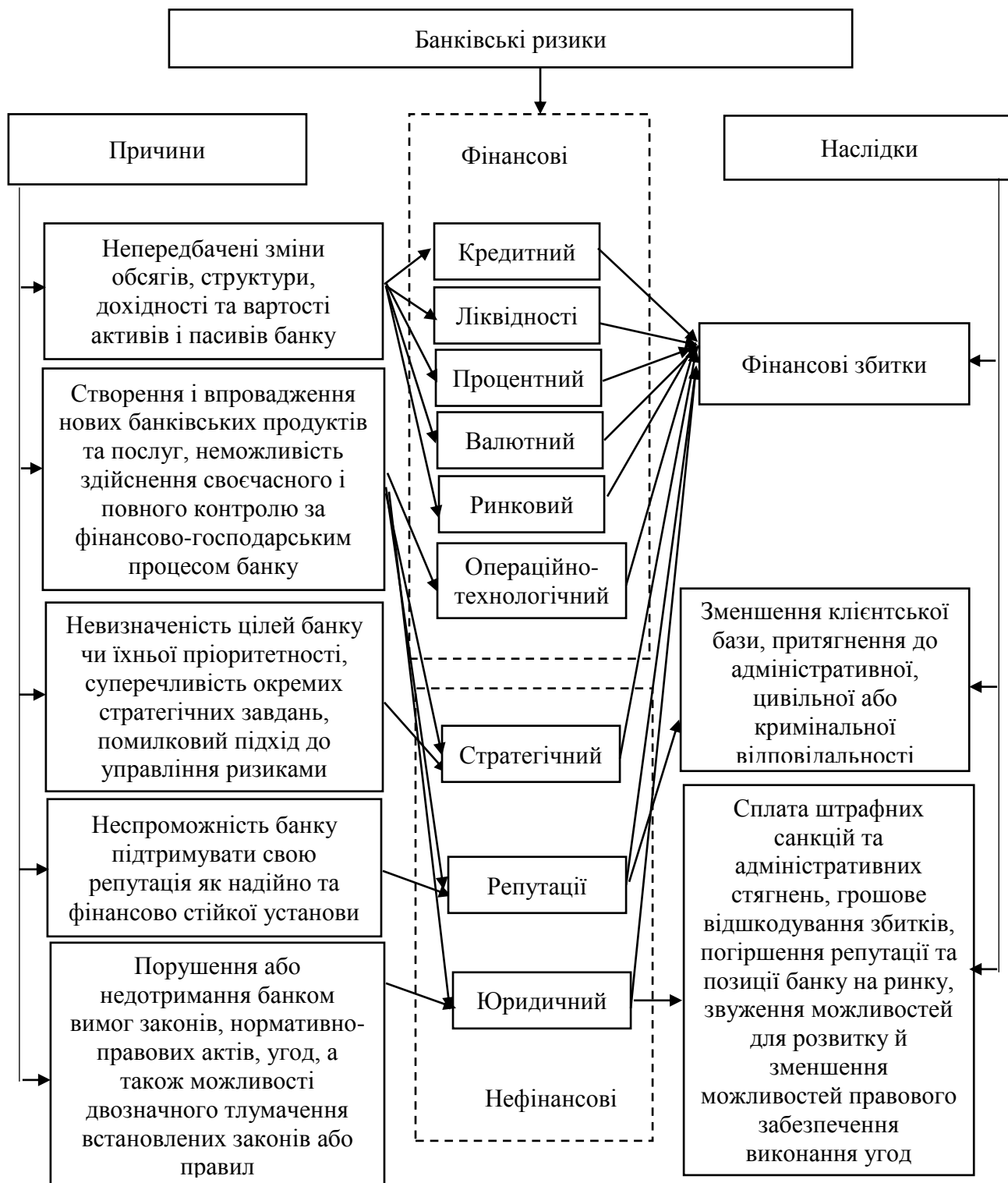

Рис. 1.11. Причини та наслідки банківських ризиків

Усе сказане дає змогу зробити висновок про тісний взаємозв'язок елементів кредитної політики.

Підводячи підсумки дослідження, можна стверджувати, що аналітичне забезпечення формування та реалізації кредитної політики банку виступають

базою ринкової стійкості банків України і фінансової стабільності. Кредитна політика банку ставить цілі і визначає завдання банківської діяльності, застосовує способи і методи її реалізації задля отримання максимального доходу кредитних операцій та прийнятого рівня банківських ризиків у сфері кредитування.

1.4. Фінансово-економічна характеристика АТ «ОТП БАНК»

АТ «ОТП БАНК» є юридичною особою у формі акціонерного товариства відповідно до чинного законодавства України [1, 3]. Він був заснований 2 березня 1998 року та мав назву АКБ «Райффайзенбанк Україна». У 2001 році банк був у складі серед десяти найбільших банків України. перейменування банку в ОТП БАНК відбулося у 2006 році. На сьогодні АТ «ОТП БАНК» є основою фінансової групи, до якої належать компанії групи ОТП в Україні: компанія з управління активами ТОВ «ОТП Капітал» та лізингова компанія ТОВ «ОТП Лізинг». Стовідсотковий власник банку – угорський ОTR Bank Plc., який є найбільшим банком серед фінансових установ Угорщини, лідером угорського банківського ринку з ринковою часткою майже 25%. Схематичне зображення структури власності банку станом на 01.01.2021 року представлено на рис. 1.12.

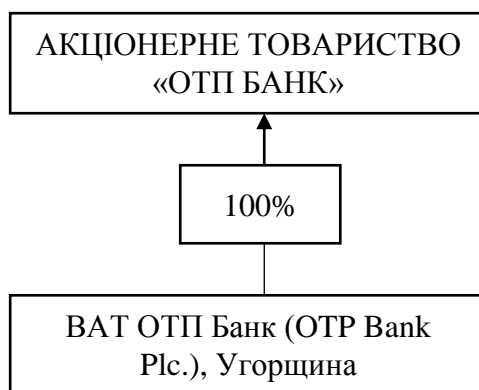

Рис. 1.12. Структура власності АТ «ОТП БАНК»

Управління корпоративними правами держави здійснює Вищий орган (акціонер). Також банк забезпечує захист прав та інтересів акціонера, що передбачено Статутом, Положенням про Загальні збори Акціонерів Банку та

чинним законодавством України [1]. Право акціонера на участь в управлінні банком реалізується через його участь у Загальних зборах Акціонерів Банку. Колегіальним органом управління є Наглядова рада, яка здійснює стратегічне управління, регулює та контролює діяльність Правління. Голова Наглядової ради – Золтан Майор. Виконавчим органом є Правління, яке підзвітне Вищому органу і Наглядовій раді. Правління виконує поточне управління діяльністю банку. Голова Правління АТ «ОТП БАНК» – Володимир Мудрий.

Місія банку – полегшувати життя клієнта. Дотримання високих стандартів сервісу, безумовна допомога клієнтам у вирішенні фінансових питань, навіть в умовах жорсткого локдауну простота та доступність банківських продуктів і послуг стали запорукою успішної діяльності АТ «ОТП БАНК» у минулому року [105].

Стратегічна мета АТ «ОТП БАНК» – стати найуспішнішою універсальною банківською групою у Центральній та Південній Європі [105].

Слоган банку – «банк, з яким все просто».

Саме високий рівень соціальної відповідальності, піклування про клієнтів стимулювало банк бути кращим та доступнішим для клієнтів.

На підставі ліцензії НБУ №191 від 5 жовтня 2011 року банк надає повний спектр банківських послуг.

Незважаючи на пандемію COVID-19, АТ «ОТП БАНК» повноцінно працював та пропонував весь спектр сервісів клієнтам, при цьому організував швидке відкриття поточних рахунків з використанням дистанційної передачі документів, індивідуальний підхід до фінансування кредитних проектів та гнучкі умови і тарифи для клієнтів. Завдяки такої діяльності були отримані значні успіхи у залученні нових клієнтів: близько 7 000 юридичних осіб стали клієнтами банку впродовж 2020 року. Тоді як за 2019 рік їх на 50% було менше. Нові клієнти на собі відчули переваги співпраці з однією з найбільших фінансових установ з іноземним капіталом в Україні.

Активні операції банку найбільш повно відображають мету банківської діяльності – отримання прибутку, тобто дохідне розміщення власних та залучених коштів [36, 58]. Необхідність раціонального розподілу ризиків для запобігання можливих збитків робить неможливим вкладати кошти тільки у високодохідні операції та передбачає використання різноманітних з позиції ризику та дохідності операцій [52].

За даними з офіційного сайту НБУ [106] та фінансової звітності (табл. Б.1 додатку Б) [107] були розраховані показники структури та динаміки активів АТ «ОТП БАНК» за 2015–2020 рр. (табл. В.1 додатку В, табл. Д.1 додатку Д).

На рис. 1.13 зображено динаміку питомої ваги грошових коштів, кредитів, цінних паперів.

Рис. 1.13. Динаміка питома вага окремих статей активу банку за 2015-2020 рр.

З рис. 2.1 видно, що темп приросту «Грошових коштів та їх еквівалентів» протягом 2015-2020 роки мав зростаючу тенденцію. «Грошові кошти та їх еквіваленти» зросли в абсолютному вираженні на 2 539 335 тис. грн.

Спостерігається зростання коштів в інших банках за період на 11 548 377 тис. грн., темп приросту на кінець 2020 року – 216,31%. Такий рух коштів є наслідком збільшення розміщення ресурсів в інших банках в межах, встановлених діючим законодавством лімітів та нормативними документами банку.

На рис. 1.14 відзначена динаміка кредитів та цінних паперів банку за 2015-2020 роки.

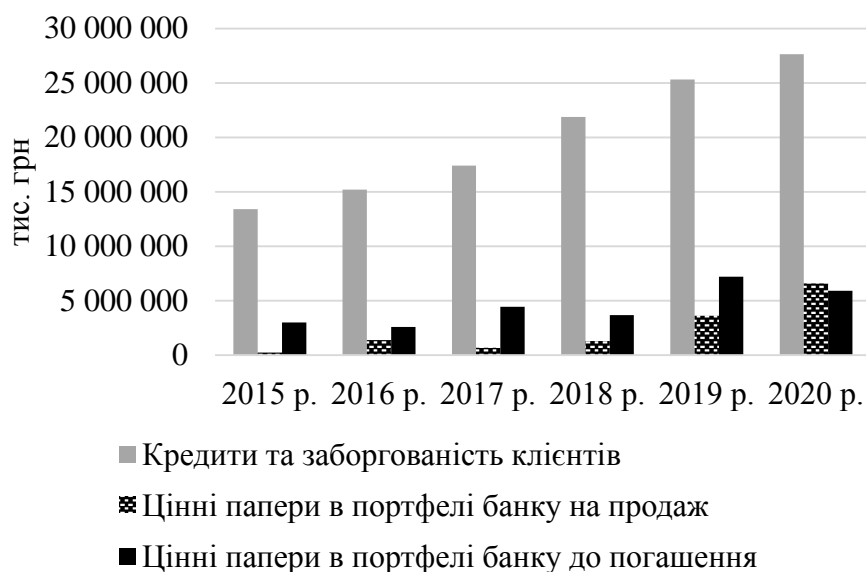

Рис. 1.14. Динаміка кредитів та заборгованості клієнтів та цінних паперів АТ «ОТП БАНК» за 2015-2020 рр.

Згідно рис. 1.14, слід відзначити зростаючу динаміку вкладення в цінні папери в портфелі банку на продаж протягом 2018-2020 років (питома вага на кінець періоду збільшилась на 9,32% і склала 10,51%), тобто банк збільшив операції з цінними паперами.

Простежується зростання погашення цінних паперів з темпом приросту даної операції на кінець 2019 року 96,12%, але на кінець періоду темп приросту мав від'ємне значення -18,18%.

Протягом 2015-2020 років по статті «Кредити та заборгованість клієнтів» відбувається зростання в абсолютному вираженні на 14 239 651 тис. грн., що характеризує діяльність банку позитивно, у банку беруть кредити і він є надійним для клієнтів.

Взагалі, величина активів банку в періоді, який аналізується, збільшилася на 41 669 874 тис. грн. (темп приросту зріс на 10,06%) головним чином через збільшення грошових коштів та їх еквівалентів, коштів в інших банках, кредитів та заборгованостей клієнтів, цінних паперів в портфелі на продаж і до погашення.

В табл. 1.7 представлений аналіз динаміки активів АТ «ОТП БАНК» протягом 2010-2020 років.

Таблиця 1.7

Аналіз динаміки активів АТ «ОТП БАНК» протягом 2010-2020 рр.

Дата	Високоліквідні активи, тис. грн	Робочі активи, тис. грн	Частка високоліквідних активів в робочих, %
2010 р.	2696824	32450375	8,31
2011 р.	2065171	27363114	7,55
2012 р.	2678607	25085156	10,68
2013 р.	2233642	19454653	11,48
2014 р.	3210448	17796433	18,04
2015 р.	3091563	19750118	15,65
2016 р.	3992577	23203765	17,21
2017 р.	5889008	28453524	20,70
2018 р.	4814710	31670931	15,20
2019 р.	7453921	43729218	17,05
2020 р.	17179275	57460284	29,90

Згідно приведеним даним (табл. 1.7) високоліквідні активи збільшилися за досліджуваний період на 14 482 451 тис. грн., їх питома вага в сукупних активах зростала та на кінець 2020 року становила 27,43%, що відповідає рекомендованому значенню (не менше 15%). Частка високоліквідних активів в робочих активах повинна складати мінімум 20%. Частка високоліквідних активів в робочих на початку періоду – 8,31%, і на кінець періоду – 29,90%, що свідчить про те, що банк став приділяти достатню увагу ліквідності.

Зростання частки високоліквідних активів може бути зумовлено підвищенням попиту на грошові кошти з боку вкладників і необхідністю підтримання показника достатності банку.

Аналіз структури активів за рівнем ліквідності наведений в табл. Е.1 додатку Е [106]. Ліквідні активи збільшились на 23 622 454 тис. грн. Проте, частка ліквідних активів зменшилася на -14,43%. Оптимальна частка ліквідних активів у структурі активних операцій – 61-70%. На початок аналізованого періоду вона становила 78,75%. На кінець періоду вона впала до 64,32%, але відповідає рекомендованому значенню.

Робочі активи збільшились на 37 710 166 тис. грн. і частка їх становила на початок періоду 93,36%, а в кінці періоду 91,75%. Тобто спостерігається незначне зниження питомої ваги ліквідних активів. Отже, шляхом розрахунку коефіцієнтів ліквідності банку потрібно приділити увагу оцінці ліквідності

балансу. Під час аналізу балансу на ліквідність можуть спостерігатися відхилення у напрямку їхнього істотного перевищення або зниження мінімально допустимих значень. Якщо виявлено зниження мінімально допустимих значень, то банкам потрібно як можна скоріше привести показники ліквідності у відповідність із нормативними значеннями. Сутність банківського управління ліквідністю полягає у гнучкому поєднанні протилежних вимог ліквідності і прибутковості [45, с. 82].

Низьколіквідні активи зменшились на -550 047 тис. грн. Якщо на початку періоду їх частка в сукупних активах становила 2,96%, то вже на кінець періоду впала до 0,12%. Неліквідні активи зменшились на -189 173 тис. грн, що свідчить про зниження проблемної заборгованості за кредитами.

В табл. 1.8 виконаний коефіцієнтний аналіз показників ліквідності АТ «ОТП БАНК» за 2015-2020 роки згідно формулам, представленим в табл. Ж.1 додатку Ж [82].

Показник миттєвої ліквідності погіршився з 23,3% в 2017 році до 18,3% в 2018 році, в 2020 році збільшився до 36,1%, що відповідає рекомендованому значенню.

Згідно розрахунків (табл. 1.8) всі зобов'язання банку повністю покриті наявними активами (включаючи низьколіквідні). Такий стан речей сигналізує потенційним інвесторам про надійність банку.

Таблиця 1.8

Показники ліквідності АТ «ОТП БАНК»

Показник	Рекомендоване значення	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	≥20%	16,9%	18,3%	23,3%	18,3%	21,2%	36,1%
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	≥100%	108%	111%	137%	140%	133%	127%
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	≥20%	15,7%	17,2%	20,7%	15,2%	17,0%	29,9%
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	70-80 %	101,2%	104,2%	108,2%	114,7%	117,8%	116,3%

Продовження таблиці 1.8

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності)	-	73,1%	69,8%	68,9%	83,0%	71,9%	58,0%
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	-	17,6%	19,4%	23,9%	19,2%	22,1%	37,2%

З табл. 1.8 видно, що протягом періоду коефіцієнт відношення високоліквідних активів до робочих відповідає нормативному значенню за 2017 рік (20,7%) і за 2020 рік (29,9%) та на кінець періоду має тенденцію до зростання.

Таким чином, ліквідність балансу відповідає нормативним значенням на кінець аналізованого періоду. Збільшуючи обсягів високоліквідних активів банк намагається підвищити показники миттєвої ліквідності до нормативного значення.

Про підвищення забезпеченості дохідними активами всіх зобов'язань банку свідчить коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань. При нормативному значенні 70 – 80% він становив на кінець 2020 року 116,3%.

Також показником ресурсної ліквідності є коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів. Як видно із табл. 2.2, цей показник впав з 73,1% на кінець 2015 року до 58,0% на кінець 2020 року. Це означає, що ризик ліквідного погашення основного обсягу зобов'язань перед клієнтами банку зростає. Отже, банкові загрожує незбалансована ліквідність, тому що видані кредити не забезпечені достатнім обсягом залучених депозитів.

Як показує коефіцієнт генеральної ліквідності, банк залишається спроможним погашати зовнішні зобов'язання за залученими і позиченими коштами високоліквідними активами та через продаж нерухомості. Даний коефіцієнт збільшився з 17,6% у 2015 році до 37,2% у 2020 році.

Таким чином, розрахована і розглянута в табл. 1.8 система показників банку показала, що протягом аналізованого періоду в основному банк дотримувався нормативних вимог НБУ відносно ліквідності і забезпечував активами свою здатність погашати будь-які вимоги за своїми зобов'язаннями

перед клієнтами, що користуються послугами цього банку та розмістили свої гроші на поточних, вкладних, депозитних рахунках, а також перед кредиторами по господарській діяльності та акціонерами.

Показники дохідності, ризикованості та ліквідності активів банку тісно взаємопов'язані та водночас протилежно спрямовані. З підвищенням рівня дохідності того або іншого виду активу різко зростає його ризикованість і знижується ліквідність, при зниженні дохідності – знижується ризик і підвищується ліквідність [31, с. 311].

Враховуючи вище викладене, можна сказати, що між активними операціями існує тісний взаємозв'язок, вони є найбільш дохідними, та разом з тим найбільш ризикованими. Тому банки зобов'язані підтримувати оптимальну структуру своїх активів та залежно від економічної ситуації змінювати її або на користь кредитів, або на користь інвестицій.

Аналіз пасивів здійснюється з метою виявлення основних джерел формування ресурсної бази банків, а також ефективності їх використання.

В табл. 1.9 представлений аналіз структури та динаміки пасивів АТ «ОТП БАНК» протягом 2015-2020 років [106].

Таблиця 1.9

Аналіз структури та динаміки пасивів АТ «ОТП БАНК»
за 2015-2020 роки

Показники	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7
Зобов'язання, тис. грн	19508225	22271470	26296138	27607364	37114957	49394622
Частка в пасивах, %	92,22	89,69	88,18	84,01	82,68	83,77
Абсолютний приріст, тис. грн	-	2763245	4024668	1311226	9507593	12279665
Темп приросту, %	-	14,16	18,07	4,99	34,44	33,09
Капітал, тис. грн	1646240	2559995	3526262	5254806	7774475	9571561
Частка в пасивах, %	7,78	10,31	11,82	15,99	17,32	16,23
Абсолютний приріст, тис. грн	-	913755	966267	1728544	2519669	1797086

Продовження таблиці 1.9

1	2	3	4	5	6	7
Темп приросту, %	-	55,51	37,74	49,02	47,95	23,12
Всього пасивів, тис. грн	21154465	24831465	29822400	32862170	44889432	58966183
Абсолютний приріст, тис. грн	-	3677000	4990935	3039770	12027262	14076751
Темп росту, %	-	17,38	20,10	10,19	36,60	31,36

Як видно з даних табл. 1.9, починаючи з 2015 року по 2020 рік основну частину пасивів АТ «ОТП БАНК» займають зобов'язання, їх доля на кінець періоду зменшилась на -8,45% (83,77-92,22), а доля капіталу банку зросла на цю величину.

Протягом 2015-2020 років простежується зростання пасивів банку на 37 811 718 тис. грн завдяки збільшенню зобов'язань банку і зростанню частки капіталу в пасивах.

В Україні як сурогатний інструмент нарощування власного капіталу використовується субординований борг. Субординований борг – це звичайні незабезпечені інструменти, які не можуть бути вилучені в банку раніше п'яти років, а у випадку банкрутства або ліквідації банку повертаються інвесторові після задоволення претензій всіх кредиторів [44, с.42]. Слід відзначити (табл. 3.1 додатку 3), що субординований борг протягом 2016-2020 років дорівнював нулю.

В табл. 1.10 розраховані показники, які характеризують капітальну стійкість АТ «ОТП БАНК» протягом 2015-2020 років, згідно алгоритму розрахунку, представленому в табл. И.1 додатку И.

Значення коефіцієнту мультиплікатора капіталу тільки за 2016 рік менше рекомендованого, протягом аналізованого періоду воно відповідало оптимальному результату (5-10). Отже, банк розширює активні операції, які приносять прибуток.

Активність банку на фінансовому ринку характеризує мультиплікатор капіталу і показує обсяг активів, утворених внаслідок функціонування кожної гривні капіталу. Розрахунки свідчать, що мультиплікатор капіталу знаходиться на високому рівні, його динаміка свідчить про активність банку на фінансовому ринку.

Таблиця 1.10

Показники капітальної стійкості АТ «ОТП БАНК»
за 2015-2020 рр.

Показник	Рекомендоване значення	Роки					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	5-10	5,8	4,0	5,8	6,2	8,0	10,2
Коефіцієнт надійності	≤ 1	0,09	0,12	0,14	0,20	0,22	0,20
Коефіцієнт фінансового важеля	У межах 1:20	11,1	8,5	7,2	5,0	4,5	5,0
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів — достатність капіталу	$\geq 10\%$	7,8%	11,7%	9,8%	13,6%	15,8%	15,2%
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	$\geq 10\%$	20,9%	13,1%	11,5%	9,1%	9,8%	12,3%
Коефіцієнт захищеності дохідних активів	-	6,6%	9,6%	11,0%	15,1%	16,0%	14,6%

За період 2015-2020 рр. простежується зростання значення коефіцієнта надійності, на кінець 2020 року він зріс до 0,2. Значення показника знаходиться в межах норми.

Зменшення показника фінансового важеля з 11,1 до 5,0 на кінець 2020 року говорить про збільшення його фінансової стабільності.

Коефіцієнт достатності капіталу розкриває достатність сформованого власного капіталу в активізації та покритті різних ризиків. З 2018 року по 2020 рік коефіцієнт достатності капіталу відповідає нормативному значенню.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу характеризує захищеність від інфляції шляхом вкладання коштів в нерухомість, в обладнання та інші матеріальні активи, але при цьому слід дотримуватись нормативів ліквідності та платоспроможності.

Коефіцієнт захищеності дохідних активів сигналізує про захист дохідних

активів (що чутливі до зміни процентних ставок) мобільним власним капіталом. Протягом 2015-2019 років простежується зростаюча тенденція значення коефіцієнта захищеності дохідних активів, проте на кінець 2020 року він знизився на 1,4 п. п.

Отже, капітальна стійкість банку забезпечується урівноваженим й збалансованим зростанням основних показників стійкості (коефіцієнта мультиплікатора капіталу, коефіцієнта надійності, фінансового важеля, достатності капіталу, коефіцієнта захищеності власного капіталу і захищеності дохідних активів) відповідно до визначених цілей банку.

В табл. 3.1 додатку 3 представлені динаміка, склад і структура зобов'язань АТ «ОТП БАНК» [106]. Частка зобов'язань банку станом на кінець 2020 року зменшилась на 8,45 % і становила 83,77 % від пасивів банку.

З даних таблиці видно, що за аналізований період АТ «ОТП БАНК» значно розширив масштаби своєї діяльності, про що свідчить збільшення зобов'язань на 29 886 397 тис. за 2015-2020 роки. Отже, простежується зростання ресурсної бази у цілому.

Взагалі, пасиви банку протягом періоду зросли в абсолютному вираженні на 37 811 718 тис. грн. завдяки нарощуванню зобов'язань та власного капіталу, що позитивно характеризує діяльність банку.

Даний період також характеризується зменшенням коррахунків НБУ та інших банків на 61 385 тис. грн.

Основна частина ресурсів АТ «ОТП БАНК» сформована за рахунок депозитів до запитання, які в абсолютному вираженні зросли за 2015-2020 роки на 31 311 184 тис. грн. Протягом аналізованого періоду відбулося зростання їх частки в структурі пасивів. Частка депозитів до запитання в структурі пасивів на 2015 рік становила 50,69%, а на 2020 рік зросла до 71,29%. Проте, спостерігалось зменшення строкових депозитів в абсолютному вираженні на 2 018 979 тис. грн. Питома вага їх також постійно зменшувалась: з 35,94% на початку періоду до 9,47% на кінець 2020 року. Значне зростання їх темпу приросту відбулося за 2019 рік, яке дорівнювало 37,31%.

Оскільки найзначнішу роль у зобов'язаннях відіграють кошти клієнтів, доцільно розглянути їх структуру і динаміку у розрізі юридичних і фізичних осіб табл. 1.11.

Таблиця 1.11

Динаміка, склад і структура коштів клієнтів АТ «ОТП БАНК»

Показники, тис. грн	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Строкові кошти юридичних осіб	2023216	2249987	1171100	1297840	1110369	1858213
Питома вага, %	11,04	10,32	4,63	4,92	3,16	3,90
Темп приросту, %	-	11,21	-47,95	10,82	-14,44	67,35
Кошти до запитання юридичних осіб	7469175	10213805	14042585	13797882	19504872	26418345
Питома вага, %	40,76	46,85	55,58	52,35	55,44	55,48
Темп приросту, %	-	36,75	37,49	-1,74	41,36	35,44
Усього коштів юридичних осіб	9492391	12463792	15213685	15095722	20615241	28276558
Питома вага, %	51,80	57,17	60,21	57,28	58,60	59,38
Темп приросту, %	-	31,30	22,06	-0,78	36,56	37,16
Строкові кошти фізичних осіб	5578833	3586419	2726064	2854873	4345082	3724856
Питома вага, %	30,44	16,45	10,79	10,83	12,35	7,82
Темп приросту, %	-	-35,71	-23,99	4,73	52,20	-14,27
Кошти до запитання фізичних осіб	3253709	5752213	7326778	8404676	10219089	15615723
Питома вага, %	17,76	26,38	29,00	31,89	29,05	32,79
Темп приросту, %	-	76,79	27,37	14,71	21,59	52,81
Усього коштів фізичних осіб	8832542	9338632	10052842	11259549	14564171	19340579
Питома вага, %	48,20	42,83	39,79	42,72	41,40	40,62
Темп приросту, %	-	5,73	7,65	12,00	29,35	32,80
Усього коштів клієнтів	18324933	21802424	25266527	26355271	35179412	47617137
Питома вага, %	100	100	100	100	100	100
Темп приросту, %	-	18,98	15,89	4,31	33,48	35,36

Основну частину в структурі депозитів становлять кошти до запитання юридичних осіб, що позитивно характеризує діяльність АТ «ОТП БАНК» щодо залучення корпоративних клієнтів.

Проте, сума строкових депозитів протягом 2015-2017 років зменшувалась (темп приросту -33,23%), а протягом 2017-2020 років мала тенденцію до збільшення з темпом приросту на кінець 2020 року 2,34%. При цьому основну частку в структурі строкових депозитів становлять депозити фізичних осіб. В структурі коштів клієнтів відбулися зміни. Якщо на початку періоду питома вага строкових коштів фізичних осіб складала 30,44%, то на кінець періоду 7,82%. Навпаки, відповідно відбувалося зростання коштів до запитання

фізичних осіб: на початку періоду їх питома вага склала 17,76%, а на кінець 32,79%. Темп приросту коштів до запитання фізичних осіб на початку періоду дорівнював 76,79%, а вже на кінець періоду 52,81%.

Протягом періоду зменшились строкові кошти юридичних осіб в абсолютному вираженні на 165 003 тис. грн, їх питома вага протягом 2015-2020 років зменшилась на -7,14%. Проте зросли кошти до запитання юридичних осіб протягом періоду на 18 949 170 тис. грн, в структурі коштів клієнтів їх частка зросла на 14,72%.

Взагалі, кошти клієнтів зросли на 29 292 204 тис. грн., значне зростання їх сталося в 2020 році (темп зростання 35,36%). Основну долю коштів клієнтів складають кошти юридичних осіб.

Вирішення проблеми забезпечення достатності власного капіталу банку потребує наявності джерел його нарощування, всю сукупність яких слід об'єднати у дві групи [44, с. 40]:

внутрішні джерела (нерозподілений прибуток, переоцінка основних засобів, розкриті резерви);

зовнішні джерела (додаткова емісія акцій, субординований борг, емісійний дохід, бонусна емісія).

Основним внутрішнім джерелом нарощування власного капіталу банку є його прибуток. Отже, для виплати дивідендів засновникам банку або для організації різних фондів використовується чистий прибуток, що знаходиться у розпорядженні банку. Резервний фонд банку утворюється також за рахунок прибутку – шляхом відрахувань у розмірах, які встановлені статутом (не менше 15% статутного капіталу), по закінченні року відповідно до рішення загальних зборів акціонерів [67]. Структура складових власного капіталу продемонстрована в табл. 1.12.

Відповідно до табл. 1.12 протягом 2015-2020 років резерви та інші фонди банку зросли на 324 328 тис. грн., при тому частка даної статті в структурі власного капіталу зменшилась на -22,38%. Використовуючи кошти резервного фонду, можна покрити збитки банку. Кошти фонду також використовують на виплату (при нестачі або відсутності прибутку) дивідендів за привілейованими акціями. Крім того, чистий прибуток банку може спрямовуватися на створення різних фондів виробничого і соціального розвитку [67].

Таблиця 1.12

Структура складових власного капіталу АТ «ОТП БАНК»

Показники	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Статутний капітал, тис. грн	3668186	6186023	6186023	6186023	6186023	6186023
Питома вага, %	222,82	241,64	175,43	117,72	79,57	64,63
Емісійні різниці, тис. грн	405075	405075	405075	405075	405075	405075
Питома вага, %	24,61	15,82	11,49	7,71	5,21	4,23
Незареєстрований статутний капітал	2517837	0	0	0	0	0
Питома вага, %	152,94	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інший додатковий капітал, тис. грн	1236294	1236294	0	0	0	0
Питома вага, %	75,10	48,29	0,0	0,0	0,0	0,0
Резерви та інші фонди банку, тис. грн	512356	512356	560062	611131	709846	836684
Питома вага, %	31,12	20,01	15,88	11,63	9,13	8,74
Резерви переоцінки, тис. грн	-6027	-54283	2219	67683	50596	113959
Питома вага, %	-0,37	-2,12	0,06	1,29	0,65	1,19
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн	-6687481	-5725471	-3627117	-2015106	422935	2029819
Питома вага, %	-406,23	-223,65	-102,86	-38,35	5,44	21,21
Усього власного капіталу, тис. грн	1646240	2559995	3526262	5254806	7774475	9571561
Питома вага, %	100	100	100	100	100	100

За 2015-2020 роки відбулося зростання резервів переоцінки. Якщо на початку періоду це було від'ємне значення, то на кінець періоду резерви переоцінки склали 113 959 тис. грн. Резерви переоцінки виникають двома способами. По-перше, свої фіксовані активи банки в деяких країнах час від часу переоцінюють зі зміною ринкової вартості. По-друге, до балансу можна додавати нереалізовану вартість «прихованих» резервів переоцінки в результаті довгострокового володіння активами, що зазначені у балансі за історичною вартістю їх придбання.

Нерозподілений прибуток банку – це частина чистого прибутку, яка не розподіляється, а утримується банком з метою реінвестування в його діяльність. У фінансовому обліку нерозподілений прибуток включає результат

минулих років, результат минулого року, що очікує затвердження зборами акціонерів та результат поточного року [44]. Нерозподілений прибуток за 2015-2018 рр. мав від'ємне значення і це непокритий збиток, але на кінець періоду він становив 2 029 819 тис. грн (питома вага 21,21%).

Протягом 2015-2020 років емісійні різниці не змінювалися, їх частка в структурі власного капіталу зменшилась на -20,37%. Як зовнішнє джерело нарощування власного капіталу банк може використовувати емісійний дохід-різницю між емісійною і номінальною вартістю акцій нової емісії. Але за сучасних умов сподіватися на значний вплив цього джерела власного капіталу не варто.

Збільшення обсягу усього власного капіталу протягом 2015-2020 років на 7 925 321 тис. грн відбулося переважно за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку.

Таким чином, якщо банк прагне поліпшити забезпеченість власним капіталом, він повинен зосередитися на скороченні витрат, підвищенні прибутковості, оптимізації фінансової і дивідендної політики. Управляючи власним капіталом, необхідно насамперед оцінити зазначені фактори, а потім визначити джерела нарощування рівня капіталізації.

Аналіз виконання нормативів капіталу банку представлений в табл. 1.13 [17, 106].

Таблиця 1.13

Динаміка нормативів капіталу АТ «ОТП БАНК»

Норматив	Роки			
	2017	2018	2019	2020
Норматив мінімального розміру банківського регулятивного капіталу (Н1), не менше 200 млн. грн	3642415	4963448	6819765	8619212
Норматив адекватності (достатності) регулятивного капіталу (Н2), не менше 10%	16,85	19,64	23,54	25,40
Норматив достатності основного капіталу (Н3), не менше 7%	48,41	53,78	17,12	20,84

Відповідно до табл. 1.13 банк притримувався нормативу Н1 та простежується збільшення мінімального розміру банківського регулятивного

капіталу протягом аналізованого періоду. Також банк додержувався нормативу достатності регулятивного капіталу, протягом 2017-2020 років даний норматив зріс на 8,55%. Норматив достатності основного капіталу банку також відповідає нормі. На кінець 2020 року цей норматив має тенденцію до збільшення.

Таким чином, аналіз пасивів банку показав покращення управління пасивами банку, підтвердженням тому є зростання загальних ресурсів і власних коштів, які забезпечують надійність, ліквідність банку.

На основі даних офіційного сайту НБУ проведений аналіз структури доходів та витрат АТ «ОТП БАНК» у динаміці за 2015-2020 роки (табл. К.1 додатку К, табл. Л.1 додатку Л) [106].

Аналіз доходів і витрат банку є умовою ефективного управління його фінансовою діяльністю [40]. Метою структурного аналізу доходів банку АТ «ОТП БАНК» є виявлення основних їхніх видів для оцінки стабільності джерел доходу і збереження їх у майбутньому. Аналіз проводився на основі фактичних даних за минулі роки (2015-2020 рр.).

На підставі наведених у табл. К.1 додатку К розрахунків можна зробити висновки, що загальні доходи банку на кінець періоду зросли на 4 856 423 тис. грн. Збільшення доходів супроводжувалося збільшенням усіх його складових.

Найбільшу питому вагу в структурі доходів становлять процентні доходи, які протягом періоду зменшувались та на кінець 2020 року їх частка складала 92,6%. Зменшення питомої ваги процентних доходів може свідчити про зменшення банком кредитних операцій. Збільшення процентних доходів здійснюється за рахунок введення нових послуг клієнтам, а також збільшення філіальної мережі банку. Забезпечення надійності банку залежить від того, у який спосіб диверсифікована структура напрямів його доходів. Банку рекомендується розширювати спектр платних послуг клієнтам – брокерські, довірчі, надання консультативної допомоги тощо. Адже створюючи дохід від надання послуг, банк значно збільшує свій прибуток.

Непроцентні доходи на кінець періоду становили 395 614 тис. грн. Їх частка зростала і на кінець періоду склала 7,4%. Непроцентні доходи від інвестиційної діяльності, що включають дивіденди за пайовими цінними паперами та доходи від спільної діяльності, в деяких випадках можуть бути підвищені, тому що їх дохідність є єдиною метою інвестицій лише як виняток. Величина непроцентних доходів залежить від витрат, пов'язаних з

обслуговуванням клієнтів, комісії інших банків за аналогічні послуги, рівня маркетингових досліджень, автоматизації діяльності банку.

Комісійні доходи є другим за питомою вагою джерелом банківського прибутку та на кінець 2020 року їх частка становила 31,4 %. Значення питомої ваги комісійних доходів може зростати у зв'язку із збільшенням переліку банківських операцій, кількості клієнтів і споживачів банківських послуг.

Частка доходів від торговельних операцій, тобто частка доходів від здійснених операцій на ринку, є незначною і становить 8,8% в 2020 році. Починаючи з 2016 році відбувалося зростання частки доходів від торговельних операцій (відхилення дорівнює 4,6%), що підтверджує зростаючу активність даного банку на ринку валютних ресурсів та цінних паперів.

Інші доходи у 2015 році становлять 43 215 тис. грн, на кінець 2020 року зросли до 103 920 тис. грн. Інші доходи (повернення втраченого кредиту у разі санації проблемного позичальника) є лише частковим відшкодуванням збитків банку і мають бути мінімізовані. Непередбачені доходи, до яких належать доходи, які виникли внаслідок надзвичайних подій (відшкодування збитків від надзвичайних подій державою та страховими компаніями) в структурі доходів відсутні.

Питання збалансованості структури банківських витрат протягом 2015-2020 років АТ «ОТП БАНК» розглянуто в табл. Л.1 додатку Л.

Аналіз даних, наведених у табл. Л.1 додатку Л, дає підстави стверджувати, що структура витрат банку в цілому відображає такі основні тенденції. Протягом аналізованого періоду обсяг витрат банку зменшився на - 1 832 414 тис. грн. Це зменшення відбулось внаслідок зменшення статті відрахування до резервів.

На рис. 1.15 представлена структура витрат банку за 2015-2020 роки.

Частка комісійних витрат на кінець 2015 року склала 4,1%, на кінець 2020 року зросла до 14,7% (у структурі на 10,6%). Це виплати, які здійснює банк у процесі проведення своїх активних операцій і надання послуг клієнтам, а також витрати з ведення кореспондентських рахунків.

Інші операційні витрати протягом періоду зросли на 892 925 тис. грн.

Непередбачених витрат банком протягом аналізованого періоду не було здійснено.

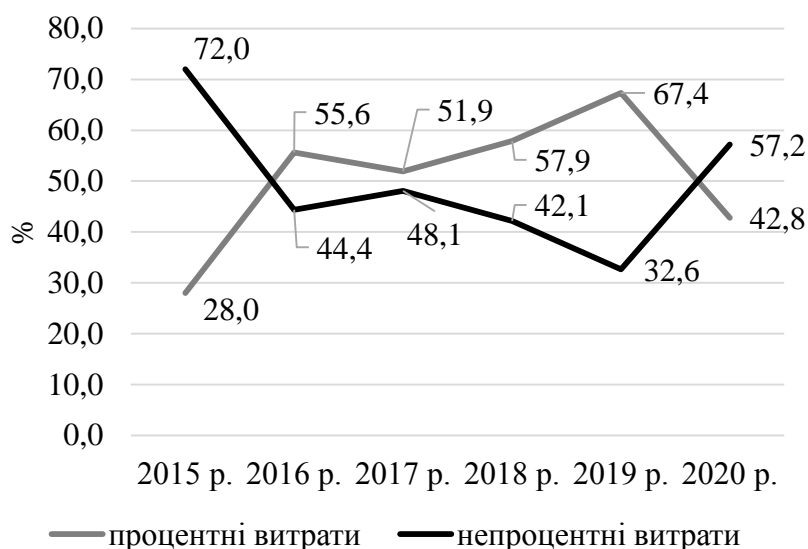

Рис. 1.15. Структура витрат АТ «ОТП БАНК» за 2015-2020 роки

Вагоме місце в структурі витрат займають відрахування до резервів. В кінці 2015 року в структурі витрат банку їх питома вага склала 42,1 % внаслідок значного зростання проблемної заборгованості та необхідність через це покриття втрат за нею за рахунок формування спеціальних резервів. Проте після очищення балансу банку від проблемних активів частка цієї статті у витратах знизилась до 16,5% – у 2019 році, але на кінець 2020 року зросла до 32,1%.

В табл. 1.14 наведений аналіз динаміки витрат, доходів та коефіцієнту дієздатності банку.

Таблиця 1.14

Аналіз динаміки витрат, доходів та коефіцієнту дієздатності

Показники	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Витрати, тис. грн	5071594	2155613	2094229	2119383	2454393	3239180
Темп зростання, %	-	-57,50	-2,85	1,20	15,81	31,97
Доходи, тис. грн	502106	3024335	3215496	4521107	5548758	5358529
Темп зростання, %	-	502,33	6,32	40,60	22,73	-3,43
Коефіцієнт дієздатності Кд	10,10	0,71	0,65	0,47	0,44	0,60

Темпи зростання доходів у 2016 році (502,33 %) значно випереджають темпи зростання витрат банку (-57,5 %), проте на кінець 2020 року темп зростання доходів склав -3,43%, а витрат зріс до 31,97%.

Коефіцієнт дієздатності банку Кд визначається співвідношенням витрат і доходів [19]. Оптимальне значення Кд не повинно перевищувати 0,95, збільшення до 1,0 і вище свідчить про погіршення дієздатності банку, тобто він стає збитковим.

Судячи з даних табл. 1.14, протягом 2015 року діяльність банку була збиткова, а протягом 2016-2020 років ситуація значно покращилась і коефіцієнт дієздатності відповідав нормативному значенню.

Утворення прибутку банку відбувається під впливом різноманітних факторів – це доходи і витрати банку, вплив яких на прибуток та його складові є очевидним. Визначення напрямів підвищення прибутковості вимагає проведення аналізу фінансових результатів банку та показників прибутковості, на основі якого у подальшому розробляються довгострокові заходи впливу і базується основна стратегія діяльності банківської установи. Звісно, що вказані заходи повинні урівноважити фінансовий стан банку та довести рівень його прибутковості до наміченої цілі в майбутньому.

Основними показниками, які характеризують прибутковість банку, є такі: норма прибутку на капітал (рентабельність капіталу); рентабельність (прибутковість) активів; рентабельність витрат; чистий спред; чиста процентна маржа.

В табл. 1.15 розраховані показники прибутковості і ефективності діяльності банку за формулами, представленими в табл. М.1 додатку М [10].

Згідно розрахункам, загальний рівень рентабельності за 2015 рік від'ємний та з 2016 року він починає зростати до 0,558 у 2019 року. В 2020 році простежується його падіння до 0,396.

Показник окупності витрат доходами протягом періоду має зростаючу тенденцію, лише за 2020 рік він знизився до 1,654.

Оптимальне значення чистої процентної маржі складає $\geq 4,5\%$. Отже, значення показника чистої процентної маржі за 2015-2020 роки в межах рекомендованого.

Чистий спред характеризує рівень узгодженості процентної політики банку за кредитними і депозитними операціями. Оптимальне значення

показника не менше 1,25 %. Протягом 2015-2020 років значення показника відповідає рекомендованому, проте в кінці 2020 року чистий спред зменшився. Цей показник характеризує ефективність виконання банком функції посередника між вкладниками та позичальниками, а також рівень конкуренції на ринку.

Таблиця 1.15

Показники ефективності управління АТ «ОТП БАНК»

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
I. Рентабельність за доходом						
Загальний рівень рентабельності	-5,852	0,287	0,349	0,531	0,558	0,396
Окупність витрат доходами	0,099	1,403	1,535	2,133	2,261	1,654
Чиста процентна маржа	8,0%	8,2%	5,4%	7,5%	7,4%	5,7%
Чистий спред	8,06%	8,48%	6,36%	8,40%	7,42%	5,73%
Інший операційний дохід	0,002	0,005	0,004	0,003	0,003	0,002
«Мертва точка» прибутковості банку	0,318	0,051	0,029	0,016	0,013	0,025
II. Рентабельність по чистому прибутку						
Рентабельність активів, %	-0,136	0,039	0,026	0,051	0,051	0,028
Рентабельність дохідних активів	-0,146	0,041	0,032	0,062	0,058	0,030
Рентабельність загального капіталу	-174,6%	37,6%	26,0%	37,6%	32,6%	18,1%
Рентабельність статутного фонду (акціонерного капіталу)	-0,784	0,156	0,148	0,319	0,410	0,280
Рентабельність діяльності за витратами	-0,567	0,446	0,438	0,932	1,034	0,535
Рентабельність діяльності за доходом	-5,725	0,318	0,285	0,437	0,457	0,324

З даних табл. 1.15 видно, що, рентабельність дохідних активів була від'ємною, але у 2016 році вона різко зросла до 0,041 та періоди зростання чергувались з періодами падіння. На кінець періоду рентабельність дохідних активів впала до 0,03.

Показник рентабельності загального капіталу надає можливість визначити ефективність використання всього капіталу банку, ступінь його прибутковості. Оптимальне значення цього показника 10-20%. Чим вище значення показника, тим ефективніше використовується капітал. Даний

коефіцієнт показує, скільки чистого прибутку припадає на 1 грн капіталу банку і характеризує економічну віддачу капіталу. Як видно з табл. 1.15, рентабельність капіталу протягом 2015 року від'ємна, що є негативним показником діяльності банку внаслідок отримання банком значних збитків. Проте, рентабельність капіталу за 2016-2020 роки знаходиться в межах норми.

Негативні показники рентабельності за 2015 рік є наслідком чистого збитку.

Банку потрібно оптимізувати пасиви, зменшити адміністративні витрати, забезпечити зростання непроцентних доходів, зменшити витрати на банківські послуги, що дасть змогу у майбутньому зменшити її ціну. Якщо зменшити ціну на банківські продукти, які за розрахунками будуть користуватися попитом у населення, то це дає банківській установі значні конкурентні переваги на ринку банківських товарів та послуг.

Отже, як висновок, можна зазначити, що в умовах ринкової економіки в Україні та у світі загалом отримання прибутку та розробка методів щодо підвищення рентабельності є необхідним чинником існування банківської установи. За період свого існування АТ «ОТП БАНК» добився лідируючих позицій на ринку банківських послуг України за рахунок комплексного надання банківських продуктів для своїх клієнтів, збільшення конкурентоспроможності, збільшення частки ринку, підвищення ефективності діяльності. Досягти цього удалося спільною роботою згуртованого колективу банку на базі передових банківських технологій та прогресивної системи менеджменту.

2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

2.1. Аналіз кредитного портфеля банківської системи України

Оснoву організації кредитної роботи банку здійснює кредитна політика згідно до загальної стратегії його діяльності. Основна мета процесу управління кредитним портфелем банку полягає в отриманні найбільшої дохідності за допустимого рівня ризику. Дохідність портфеля банку залежить від обсягу кредитів і рівня відсоткових ставок за кредитами [60, с. 4].

За співвідношенням дохідності і ризику визначається ефективність кредитної стратегії та кредитної діяльності банку.

Кредитні операції посідають головне місце в банківській діяльності та потребують постійного вдосконалення кредитного портфеля. В табл. 2.1 розглянута динаміка кредитної діяльності та рентабельності банків України за 2015-2020 роки [32, с. 66].

На 01.01.2021 рік кількість банків, які мають банківську ліцензію, становила 74. Протягом аналізованого періоду кількість банків знизилась на 43. Причинами такого зниження є неплатоспроможність та ліквідація збиткових банків.

Таблиця 2.1

Динаміка показників кредитної діяльності та рентабельності банків України за 2015-2020 роки

Назва показника	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7
Кількість банків, які мають банківську ліцензію	117	96	82	77	75	74
Загальні активи, млн. грн	1252570	1274732	1876037	1934710	1981594	2205915
Кредити надані, млн. грн	713974	566512	561328	594003	562161	595881

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7
Частка кредитів наданих у загальній сумі активів, %	57,00	44,44	29,92	30,70	28,37	27,01
Темп приросту кредитів наданих, %	-	-20,65	-0,92	5,82	-5,36	6,00
Резерви за активними операціями, млн грн	327472	497199	525634	567547	488297	383074
Темп приросту резервів за активними операціями, %	-	51,83	5,72	7,97	-13,96	-21,55
Співвідношення сформованого резерву до сукупного кредитного портфелю, %	45,87	87,76	93,64	95,55	86,86	64,29
Прострочена заборгованість за кредитами, млн. грн	305314	404504	174448	83146	71071	57307
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	42,76	71,40	31,08	14,00	12,64	9,62
Вкладення в цінні папери, млн. грн	163152	270702	376653	309137	379219	593674
Темп приросту вкладень у цінні папери, %	-	65,92	39,14	-17,93	22,67	56,55
Частка вкладень у цінні папери, %	13,03	21,24	20,08	15,98	19,14	26,91
Власний капітал, млн. грн	94914	124674	159851	145741	199921	209460
Фінансовий результат діяльності банків, млн грн	-77935	-160143	-25972	17080	58356	39727

Закінчення таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7
Рентабельність активів, %	-6,22	-12,56	-1,38	0,88	2,94	1,80
Рентабельність капіталу, %	-82,11	-128,45	-16,25	11,72	29,19	18,97

Кредитні операції складають більшу частину загальних активів, а відсоток за позикою завжди був основним джерелом доходів банків. Адже, протягом аналізованого періоду надані кредити знизились на 118 093 млн. грн., постійно знижувалась частка кредитів у загальній сумі активів з 57% у 2015 році до 27,01% у 2020 році. Зменшення питомої ваги кредитного портфеля в активах банків відбувалося за рахунок зростання інших статей балансу, зокрема за рахунок зростання вкладень у цінні папери. Так, частка вкладення у цінні папери за 2015 рік склала 13,03%, а за 2020 рік 26,91%. Зростання вкладень у цінні папери є позитивним, тому що це знижує ризик кредитних операцій.

За 2015-2017 роки діяльність банківської системи була збиткова. Так, за 2016 рік фінансовий результат діяльності банків мав від'ємний результат і склав -160 143 млн. грн. Насамперед, від'ємний результат банківського сектору зумовлений погіршенням якості активів банків, що викликало необхідність збільшення резервів. Отже, обсяг сформованих резервів протягом 2015-2018 років зріс на 240 075 млн. грн.

Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів за 2016 рік зросла до 71,4%. Неспроможність багатьох позичальників повертати кредити і сплачувати відсотки зумовила високі відрахування в резерви за активними операціями.

Таким чином, діяльність банків протягом 2015-2017 років була низькорентабельною. Значення показників рентабельності активів і рентабельності капіталу в цей період були від'ємними. Це говорить про неефективне розміщення банками ресурсів і використання капіталу.

Починаючи з 2018 року фінансова діяльність банківського сектору покращувалась. Фінансовий результат банків протягом 2018-2020 років мав позитивне значення. Так, на кінець 2019 року в порівнянні з 2018 роком прибуток зріс на 41 276 млн. грн., на кінець аналізованого періоду

скоротились резерви за активними операціями до 383 074 млн. грн. і відбулось зростання власного капіталу на 114 546 млн. грн (протягом 2015-2020 років). Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, починаючи з 2017 року почала знижуватись та на кінець 2020 року склала 9,62%. Рентабельність активів і рентабельність капіталу за 2018-2020 роки мали позитивне значення. Отже, за 2019 рік рентабельність активів банків склала 2,95%, рентабельність капіталу 29,19%. Тому діяльність банків протягом 2018-2020 років була ефективною.

У структурі балансу банку кредитний портфель є єдиним цілим та складовим активів банку, що має свій рівень дохідності й ризику. З метою визначення рейтингу ділової активності банків в табл. 2.2 виконано розрахунок показників ділової активності за 2020 рік, для чого обрано банки іноземних банківських груп. Вихідні дані для розрахунку показників ділової активності банків надані в табл. Н.1 додатку Н [106]. Алгоритм розрахунку і економічний зміст показників представлений в табл. П.1 додатку П [82, с. 306].

Таблиця 2.2

Результати розрахунку рейтингу ділової активності банків

Банки	Показники										
	Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів, %	Ранг	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи, %	Ранг	Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель, %	Ранг	Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель, %	Ранг	Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь, %	Ранг	Сума рангів
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	39,73	12	240,18	14	292,71	7	35,89	11	50,48	1	45
АТ "Райффайзен Банк Аваль"	79,04	3	115,75	4	543,04	12	40,50	9	24,43	6	34

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
АТ "АЛЬФА-БАНК"	75,96	5	121,55	8	168,58	3	42,52	8	18,66	9	33
АТ "УКРСИББАНК"	86,08	2	111,62	3	547,80	13	28,23	12	24,48	5	35
АТ "ОТП БАНК"	80,75	1	120,69	7	495,04	11	43,99	7	19,90	8	34
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	84,02	1	115,98	5	232,45	5	53,43	3	15,74	10	24
АТ "СІТІБАНК"	89,99	6	110,71	2	3487,56	14	8,94	13	49,35	2	37
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	83,01	1	117,82	6	326,87	8	70,15	1	7,31	12	28
АТ "КРЕДОБАНК"	73,71	9	127,31	10	203,98	4	50,75	5	28,22	4	32
АТ "Ідея Банк"	74,06	8	126,43	9	130,77	2	47,96	6	6,61	14	39
АТ "ПРАВЕКС БАНК"	70,75	10	132,48	12	445,76	10	40,11	10	36,19	3	45
АТ "ПІРЕУС БАНК МКБ"	63,40	11	148,45	13	327,22	9	50,94	4	23,04	7	44
АТ "БАНК ФОРВАРД"	76,98	4	101,91	1	96,05	1	60,60	2	7,97	11	19
АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	74,13	7	129,66	11	258,31	6	66,29	1	7,11	13	38

В останній графі наведено суму рангів для кожного банку. Отже, за мінімальною сумою рангів (19) серед вказаних банків найвищий рейтинг ділової активності має банк АТ «БАНК ФОРВАРД».

Для успішного кредитування банки повинні проводити оцінку ризиків кредитного портфеля. Для розрахунку показника рівня ризикованості кредитних операцій та присвоєння відповідного рейтингу кожному банку запропоновано метод таксономічного аналізу.

Вихідні дані для розрахунку показників ризику кредитного портфеля надані в табл. Р.1 додатку Р [106]. В табл. С.1 додатку С представлений алгоритм розрахунку і економічний зміст показників ризику кредитного портфеля [36, с. 139]. В табл. 2.3 визначені вихідні дані для розрахунку таксономічного показника станом на 01.01.2021 рік.

Таблиця 2.3

Вихідні дані станом на 01.01.2021 р. для розрахунку таксономічного показника

№ з/п	Назва банку	Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом	Коефіцієнт якості кредитного портфеля	Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку	Коефіцієнт проблемних кредитів
1	АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	0,729	0,163	0,223	0,011
2	АТ "Райффайзен Банк Аваль"	0,134	0,041	0,306	0,178
3	АТ "АЛЬФА-БАНК"	0,600	0,310	0,516	0,625
4	АТ "УКРСИББАНК"	0,241	0,094	0,390	0,314
5	АТ "ОТП БАНК"	0,224	0,134	0,600	0,354
6	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	0,044	0,055	1,249	0,180
7	АТ "СІТІБАНК"	0,080	0,001	0,014	0,014
8	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	0,081	0,034	0,416	0,010
9	АТ "КРЕДОБАНК"	0,169	0,064	0,376	0,499
10	АТ "Ідея Банк"	0,079	0,739	9,381	1,670
11	АТ "ПРАВЕКС БАНК"	0,316	0,015	0,047	0,259
12	АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	1,197	0,028	0,023	0,022
13	АТ "БАНК ФОРВАРД"	0,725	0,092	0,127	0,917
14	АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	0,264	0,010	0,040	0,001

Наступний крок – визначення значимості показників оцінки кредитного ризику банків України станом на 01.01.2021 рік (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Визначення значимості показників оцінки кредитного ризику банків

Назва показника	Стандартне відхилення	Середнє значення	Коефіцієнт варіації, %
1	2	3	4
Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом ($K_{вк}$)	0,33880	0,34879	97,13725

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4
Коефіцієнт якості кредитного портфеля (Кяк)	0,19391	0,12714	152,51123
Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку (Кпв)	2,44002	0,97914	249,19930
Коефіцієнт проблемних кредитів (Кпк)	0,46417	0,36100	128,57896

Звідси можна зробити висновок, що всі показники значимі.

Стандартизація вихідних даних представлена в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Стандартизація вихідних даних

Назва банку	Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом, %	Коефіцієнт якості кредитного портфеля, %	Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку, %	Коефіцієнт проблемних кредитів, %
АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	1,1222	0,1849	-0,3099	-0,7540
АТ "Райффайзен Банк Аваль"	-0,6340	-0,4442	-0,2759	-0,3943
АТ "АЛЬФА-БАНК"	0,7415	0,9430	-0,1898	0,5688
АТ "УКРСИББАНК"	-0,3181	-0,1709	-0,2415	-0,1013
АТ "ОТП БАНК"	-0,3683	0,0354	-0,1554	-0,0151
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	-0,8996	-0,3720	0,1106	-0,3899
АТ "СІТІБАНК"	-0,7933	-0,6505	-0,3955	-0,7476
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	-0,7904	-0,4803	-0,2308	-0,7562
АТ "КРЕДОБАНК"	-0,5307	-0,3256	-0,2472	0,2973
АТ "Ідея Банк"	-0,7963	3,1554	3,4434	2,8201
АТ "ПРАВЕКС БАНК"	-0,0968	-0,5783	-0,3820	-0,2197
АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	2,5036	-0,5113	-0,3919	-0,7303
АТ "БАНК ФОРВАРД"	1,1104	-0,1812	-0,3492	1,1978
АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	-0,2503	-0,6041	-0,3849	-0,7756

Еталон рівня ризикованості банків подано в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Еталон рівня ризикованості кредитних операцій

Показник	Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом, %	Коефіцієнт якості кредитного портфеля, %	Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку, %	Коефіцієнт проблемних кредитів, %
P_0	2,5036	3,1554	3,4434	2,8201

Вихідні дані для проведення інтегрального оцінювання рівня ризикованості кредитних операцій представлені згідно з методикою таксономічного аналізу були стандартизовані, розподілені на стимулятори і дестимулятори. Стимуляторами є коефіцієнт якості кредитного портфеля (Кяк), коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку (Кпв), а дестимуляторами коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом ($K_{вк}$), коефіцієнт проблемних кредитів (Кпк).

Згруповані результати розрахунку інтегрального показника подані в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Розрахунок модифікованого таксономічного показника рівня ризикованості кредитних операцій та присвоєння відповідного рейтингу кожному банку

№ з/п	Назва банку	Евклідова відстань до точки еталону	Значення модифікованого інтегрального показника	Рейтинг
1	2	3	4	5
1	АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	6,131	0,260	11
2	АТ "Райффайзен Банк Аваль"	6,853	0,173	4
3	АТ "АЛЬФА-БАНК"	5,125	0,381	13
4	АТ "УКРСИББАНК"	6,414	0,226	8
5	АТ "ОТП БАНК"	6,243	0,246	10
6	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	6,741	0,186	5

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4	5
7	АТ "СІТІБАНК"	7,268	0,123	1
8	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	7,096	0,143	2
9	АТ "КРЕДОБАНК"	6,427	0,224	7
10	АТ "Ідея Банк"	3,300	0,602	14
11	АТ "ПРАВЕКС БАНК"	6,677	0,194	6
12	АТ "ПІРЕУС БАНК МКБ"	6,384	0,229	9
13	АТ "БАНК ФОРВАРД"	5,485	0,338	12
14	АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	7,022	0,152	3

Як відомо, інтегральний показник змінюється в інтервалі від 0 до 1. Чим ближче значення модифікованого показника до одиниці, тим вищим є рівень ризикованості кредитних операцій банку [16]. Модифікований інтегральний показник дозволяє порівняти об'єкти між собою. Перший рейтинг зайняв АТ «СІТІБАНК». Таким чином, в порівнянні з іншими банками рівень ризикованості кредитних операцій даного банку нижчий.

Враховуючи викладене, з метою зниження кредитного ризику банків пропонується використання методу таксономічного аналізу. Застосування даного методу дозволить побудувати узагальнюючу оцінку рівня організації кредитної діяльності банків. Управління кредитними ризиками вимагає систематичного кількісного та якісного аналізу кредитного портфеля.

Таким чином, управління кредитним портфелем дає змогу балансувати та стримувати ризик усього портфеля, контролювати ризик, притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам, позиковим інструментам, кредитам та умовам діяльності.

2.2. Аналіз кредитних операцій АТ «ОТП БАНК»

Кредитні операції зумовлюють перетворення непрацюючих грошових фондів у працюючі, здійснюють стимулювання процесів виробництва, обігу і споживання [31, с. 308; 41].

Аналізуючи кредитну діяльність АТ «ОТП БАНК», розглянута динаміка кредитного портфеля протягом 2010-2020 рр. (табл. 2.8) [106].

Аналіз динаміки розвитку банку показує, що частка кредитного портфеля в активах протягом періоду зменшувалась з 87,03% в 2015 році до

43,99% в 2020 році. В 2012 році темп зростання кредитного портфеля впав до -27,29% , що складає 72,08% частки кредитного портфеля в активах. Проте, взагалі протягом 2010-2020 року в абсолютному вираженні кредитний портфель зріс на 6 158 265 тис. грн., що було зумовлено збільшенням кредитного портфелю юридичних осіб внаслідок суттєвого збільшення продажів у сегменті великого корпоративного бізнесу, зменшенням відсоткових ставок та оновлених програм фінансування у сегменті малого та середнього бізнесу.

Таблиця 2.8

Аналіз динаміки показників кредитного портфеля банку за 2010-2020 рр.

Дата	Активи, млн. грн	Кредитний портфель, млн. грн	Частка кредитного портфеля в активах, %	Темп зростання кредитного портфеля, %
2010	24681819	21479927	87,03	-26,07
2011	22784720	20139457	88,39	-6,24
2012	20314986	14644016	72,08	-27,29
2013	18722348	14123829	75,44	-3,55
2014	21505504	16017576	74,48	13,41
2015	21154465	13398541	63,34	-16,35
2016	24831464	15211493	61,26	13,53
2017	35926454	17420991	48,49	14,53
2018	38582669	21880185	56,71	25,60
2019	49297258	25311393	51,34	15,68
2020	62824339	27638192	43,99	9,19

Частка кредитів в активах почала знижуватись з 2011 року і на кінець 2020 року склала 43,99%. Проте, зниження частки кредитів в активах відбувалось завдяки пошуку альтернативних шляхів отримання доходів.

Показник кредитної активності, що характеризує частку кредитів в активах, використовується для визначення типу кредитної стратегії банку. При значенні цього показника не більше 30% стратегію в галузі кредитування оцінюють як пасивну (консервативну, обережну), якщо значення показника знаходиться в межах 30-50% – помірковану, якщо показник перевищує 50% – агресивну кредитну стратегію банку [13, с. 587; 28, с. 111]. Кредитна політика служить основою стратегії банку. Вона регулює відносини між позичальником і

кредитором і націлена на реалізацію їх інтересів [88]. Проаналізувавши, можна відмітити, що в 2010-2016, 2018-2019 роках кредитна діяльність банку мала агресивний характер, протягом 2017 та в 2020 роках банк дотримувався поміркованої стратегії кредитування (рис. 2.1).

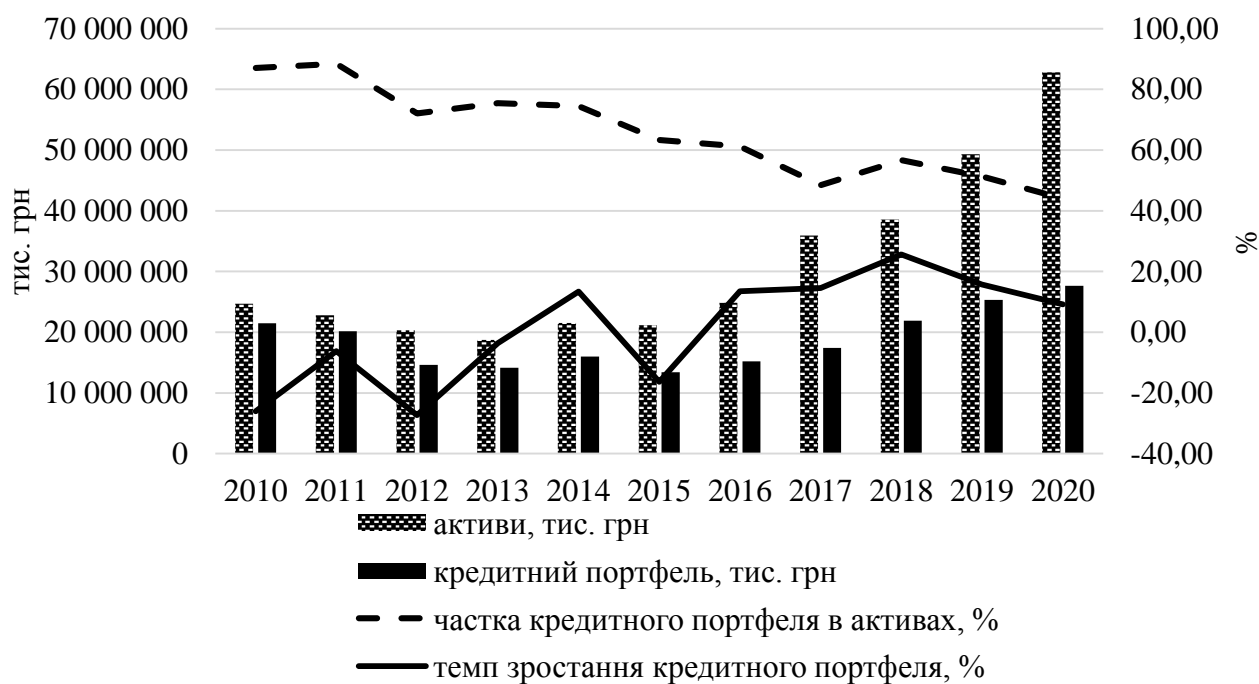

Рис. 2.1. Динаміка показників кредитного портфеля АТ «ОТП БАНК» протягом 2010-2020 років

Отже, з рис. 2.1 наглядно видно, що протягом періоду відбувається тенденція зниження питомої ваги кредитного портфеля в активах на фоні значного зростання активів банку.

Зростання темпу приросту кредитного портфеля зафіксовано у 2018 році (25,6%), коли обсяг кредитного портфеля зріс на 4 459 194 тис. грн. Слід зауважити, що знизити ризик кредитних операцій можливо шляхом зменшення частки кредитного портфеля водночас із збільшенням питомої ваги портфеля цінних паперів.

В табл. 2.9 відображені надані кредити за видом позичальника [107]. Протягом з 2016-2017 років питома вага кредитів юридичних осіб в загальній сумі кредитів банку зменшувалась. Проте, у 2018 році вона трохи підросла до 41,02% та на кінець періоду знов впала до 32,01%. Питома вага

юридичних осіб в загальній сумі кредитів банку перевищувала питому вагу фізичних осіб. Проте, в абсолютному вираженні обсяги кредитування юридичних осіб протягом 2015-2020 років значно зросли – на 13 069 659 тис. грн.

Таблиця 2.9

Аналіз кредитної активності банку за видом позичальника

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Загальна сума кредитів клієнтів, тис. грн	13398541	15211493	17420991	21880185	25311393	27638192
Кредити юридичним особам, тис. грн	7038542	10545196	12585387	15827325	17764692	20108201
Питома вага, %	33,27	42,47	35,03	41,02	36,04	32,01
Кредити фізичним особам, тис. грн	6359999	4666297	4835604	6052860	7546701	7529992
Питома вага, %	30,06	18,79	13,46	15,69	15,31	11,99

На зменшення кредитування фізичних осіб протягом 2016-2020 років вплинуло зниження платоспроможного попиту населення, високі процентні ставки за кредитами, зростання рівню інфляції в країні. Зниження питомої ваги кредитів говорить про погіршення управлінням кредитним портфелем у напрямку зниження кредитного ризику.

На рис. 2.2 відображено кредитно-інвестиційний портфель АТ «ОТП БАНК» за 2018-2020 роки [107].

Рис. 2.2. Кредитно-інвестиційний портфель банку за 2018-2020 роки

Позитивною тенденцією є зростання коштів в банках та інвестицій в цінні папери протягом періоду на 18,9 млрд. грн., що сприяло зниженню ризику кредитних операцій.

Аналіз галузевої структури портфелю корпоративних клієнтів за 2018-2020 роки представлений на рис. 2.3 [107].

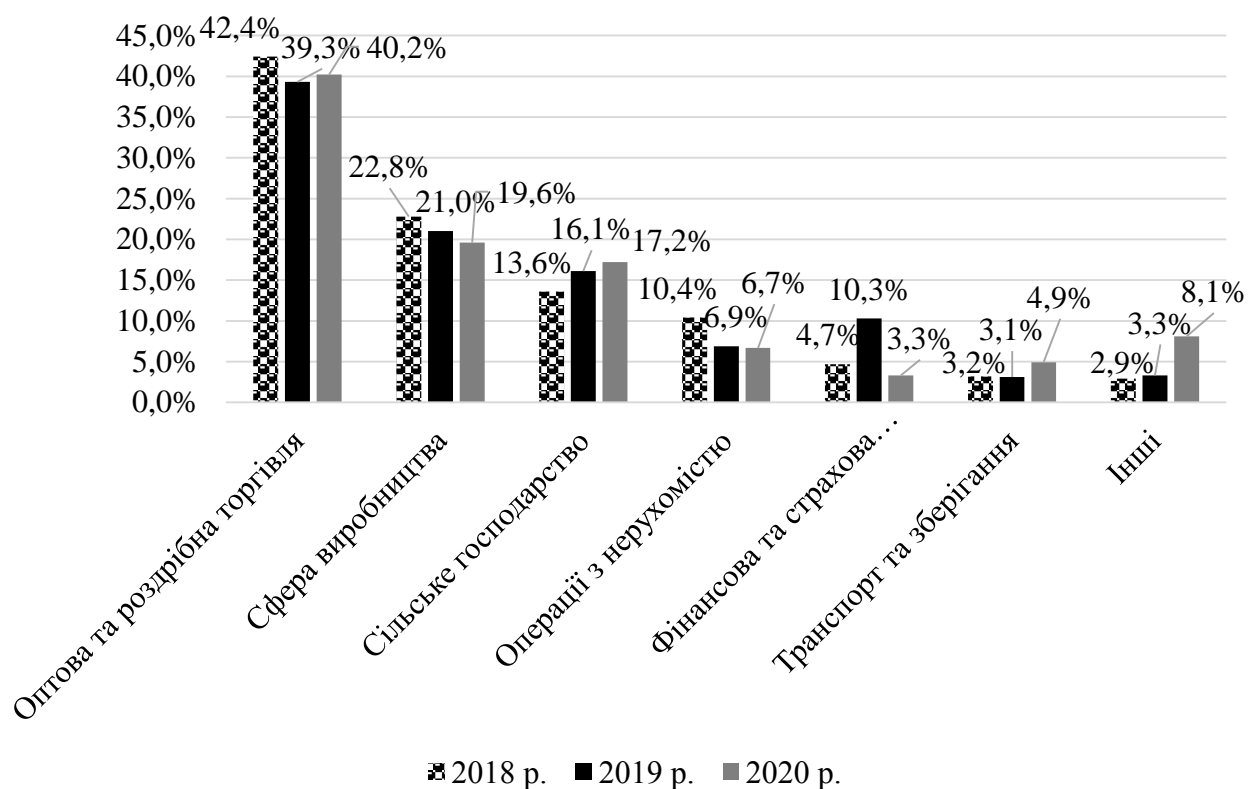

Рис. 2.3. Кредити, надані корпоративним клієнтам, протягом 2018-2020 років

З рис. 2.3 видно, що частка оптової та роздрібної торгівлі на кінець 2020 року стабілізувалась на рівні 40,2%. Частка сфери виробництва зменшилась до 19,6%. Проте, активно розвивався сектор сільського господарства, частка якого зросла на 3,6% і дорівнювала 17,2%.

Активно, працюючи з корпоративним сегментом, банк також підтримував роздрібний бізнес. На рис. 2.4 представлені частки кредитів, наданих роздрібним клієнтам [107].

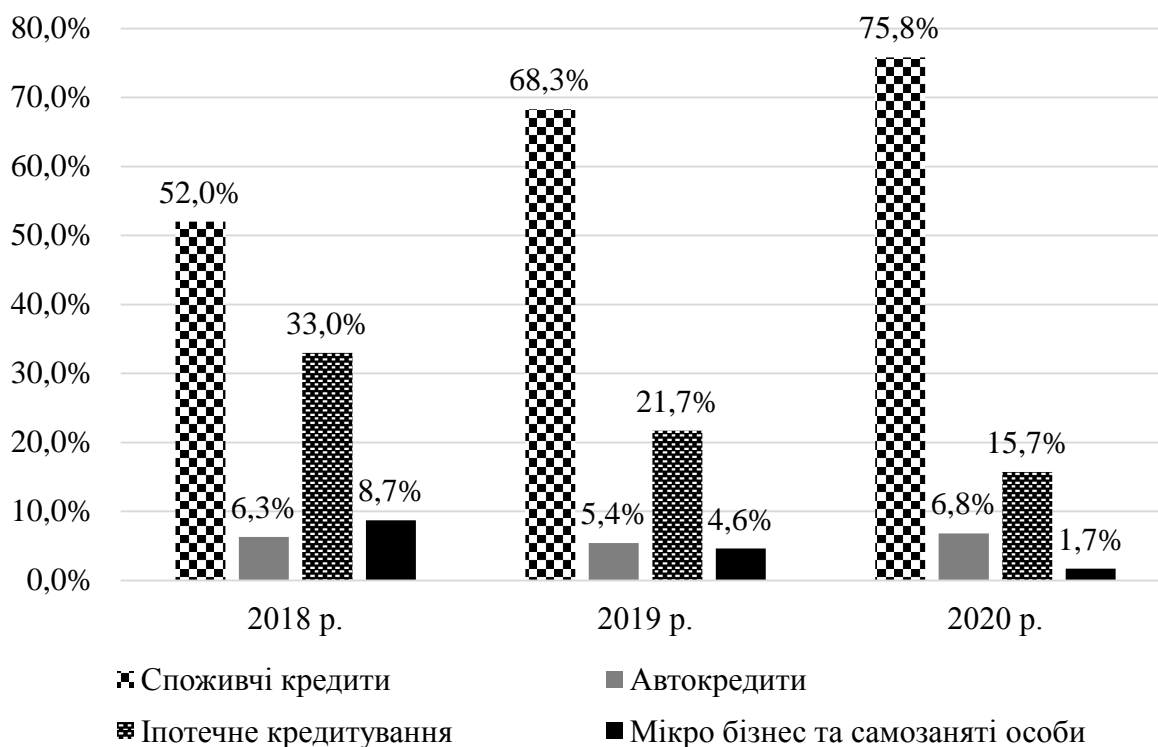

Рис. 2.4. Кредити, надані роздрібним клієнтам, протягом 2018-2020 років

Хоча якість споживчих кредитів роздрібного бізнесу була чутливою до впливу заходів із протидії пандемії, проте частка споживчих кредитів протягом 2018-2020 років зросла на 23,8%. Частка іпотечних кредитів характеризується зменшенням з 33,0% на початку 2018 року до 15,7% у 2020 році. Відбулося зростання обсягів автокредитів. Слід зазначити, що якість нового портфелю автокредитів була на високому рівні – портфель автокредитів був найменш чутливим до наслідків COVID-19.

Таким чином, злагоджена робота корпоративних менеджерів банку забезпечила значне зростання обсягів кредитування корпоративних клієнтів. Незважаючи на розповсюдження пандемії, АТ «ОТП БАНК» залишився надійним партнером для своїх клієнтів, продовжував кредитувати та підтримував позичальників, бізнес яких зазнав негативних наслідків від пандемії, надаючи їм платіжні канікули, продовжуючи строки повернення кредитів.

2.3. Аналіз ефективності кредитної політики АТ «ОТП БАНК»

Аналіз ефективності кредитної політики банку наданий за допомогою показників управління кредитним портфелем: показників ризику кредитного портфеля, показників ділової активності у частині активів і пасивів.

Коефіцієнти ризику кредитного портфеля інформують про те, яка частка залучених коштів бере участь у формуванні кредитного портфеля банку, наскільки забезпечений власним капіталом кредитний портфель та скільки резерву сформовано під кредитні операції. Отже, це який характеризує якість кредитного портфелю [74].

Надзвичайно важливо під час проведення кредитних операцій банками створювати резерви за кредитними операціями, оскільки зростання ризикованості кредитних операцій, а також зниження якості активів погіршують якість кредитного портфелю. Тому необхідно проводити оцінку кредитних ризиків за всіма кредитами, виданими банком, та коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках, що відкриті в інших банках [18, 65, 78, 97].

Значення показників ризиків кредитного портфеля за 2015-2020 роки розраховані в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Показники ризику кредитного портфеля АТ «ОТП БАНК»

Показник	Формула	Роки					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт покриття кредитного портфелю власним капіталом (Квк)	Власний капітал/ Кредитний портфель	12,3%	16,8%	20,2%	24,0%	30,7%	34,6%
Коефіцієнт якості кредитного портфеля (Кя)	Сформований резерв/ Кредитний портфель	92,5%	65,5%	35,0%	26,1%	17,4%	14,0%

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку (Кпв)	Резерв для покриття можливих витрат від кредитних операцій / Власний капітал	749,9%	387,5%	172,3%	107,8%	56,0%	38,8%
Коефіцієнт проблемних кредитів (Кпк)	Проблемні кредити/Кредитний портфель	86,2%	65,3%	46,3%	17,0%	13,0%	8,8%

Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом характеризує якість кредитного портфеля з боку його захищеності власним капіталом. Протягом 2015-2020 років коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом мав зростаючу тенденцію і в 2020 році склав 34,6%, тобто 0,35 грн. власних коштів припадає на одну гривню виданих кредитів.

За аналізований період відбулося зменшення сформованого резерву та зростання суми наданих кредитів. Зниження резерву для покриття можливих втрат від кредитних операцій говорить про зменшення кредитного ризику і поліпшення якості кредитного портфеля.

Позитивним є значне зменшення коефіцієнту проблемних кредитів, що свідчить про зменшення рівня кредитного ризику.

В табл. 2.11 представлені значення показників ділової активності у частині активів протягом аналізованого періоду.

Таблиця 2.11

Показники ділової активності у частині активів

Показник	Формула	Роки					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт дохідних активів (Кда)	Дохідні активи/Загальні активи	93,4%	93,4%	79,2%	82,1%	88,7%	91,8%

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель (Ккpa)	Кредитний портфель/ Загальні активи	63,3%	61,3%	48,5%	56,7%	51,3%	44,1%
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь (К _{ia})	Портфель цінних паперів і паїв /Загальні активи	15,4%	16,1%	14,3%	12,9%	22,0%	20,0%
Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах (К _{ida})	Вкладення у цінні папери/Дохідні активи	16,5%	17,2%	18,1%	15,7%	24,8%	21,8%

Ефективність використання ресурсів, а значить і ділова активність банку буде тим краще, чим вищий рівень коефіцієнту дохідних активів. Оптимальне значення коефіцієнта – 0,75 – 0,85. Отже, ділова активність АТ «ОТП БАНК» є високою.

Якщо значення коефіцієнта кредитної активності інвестицій у кредитний портфель банку перевищує 0,55, то цей банк заслуговує позитивної оцінки. У випадку коли значення цього показника нижче, слід приділити увагу питанню управління активами, а саме змінити їх структуру. Якщо показник перевищує 0,8, це значить, що у банку серйозні проблеми з ліквідністю. З табл. 2.11 видно, що значення коефіцієнта кредитної активності інвестицій у кредитний портфель за 2019-2020 роки нижче рекомендованого. Отже, АТ «ОТП БАНК» необхідно змінити структуру управління активами.

Згідно розрахунків показник загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь банку за 2016-2018 роки падав, за 2019 рік він зріс до 22,0%, проте на кінець 2020 року почав падати та склав 20,0%. Також у коефіцієнта інвестицій у дохідні активи на кінець періоду простежується падіння, він склав 21,8%.

Показники ділової активності у частині пасивів визначені в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Показники ділової активності у частині пасивів

Показник	Формула	Роки					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів (Кзп)	Залучені кошти/Загальні пасиви	0,87	0,88	0,85	0,80	0,78	0,81
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів (Кзд)	Строкові депозити/Загальні пасиви	0,36	0,24	0,13	0,13	0,12	0,09
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи (Кзда)	Дохідні активи/Залучені кошти	1,08	1,06	1,13	1,20	1,24	1,21
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель (Кзкр)	Кредитний портфель/Залучені кошти	0,73	0,70	0,69	0,83	0,72	0,58
Коефіцієнт активності спрямування депозитів у кредитний портфель (Кдскр)	Кредитний портфель/Строкові депозити	1,76	2,61	4,47	5,27	4,64	4,95

Слід відзначити, що коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів протягом періоду знаходився в межах норми (0,7 – 0,85). Протягом періоду простежується низький рівень питомої ваги строкових депозитів у загальних пасивах з тенденцією до зниження на кінець 2020 року, що говорить про зменшення депозитної бази банку.

Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи протягом періоду був в межах рекомендованого та мав тенденцію до зростання.

Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель характеризує рівень кредитної стійкості банку. Оптимальне значення – 0,53-0,90. Даний коефіцієнт демонструє те, що протягом періоду фінансовий стан банку в цілому був забезпечений, проте на кінець 2020 року значення коефіцієнта активності використання залучених коштів у кредитний портфель впало та наближується до нижньої межі інтервалу, що говорить про загрозу збиткової діяльності банку.

Коефіцієнт активності спрямування депозитів у кредитний портфель більше одиниці, це вказує на те, що банк проводить агресивну кредитну політику. Крім цього, кредитний ризик лягає на власний капітал.

Таким чином, нарощуючи обсяги кредитних вкладень, банк веде недостатню роботу щодо їх повернення. Управління кредитним портфелем дає змогу контролювати кредитні ризики, збалансувати структуру кредитного портфеля [104].

В табл. 2.13 продемонстровані нормативи кредитного ризику АТ «ОТП БАНК» протягом 2017-2020 років.

Таблиця 2.13

Динаміка нормативів кредитного ризику АТ «ОТП БАНК»

Норматив	Роки			
	2017	2018	2019	2020
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), не більше ніж 25%	23,31	15,18	17,13	11,63
Норматив великих кредитних ризиків (Н8), не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу	60,04	15,18	29,28	11,63
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9), не більше ніж 25%	22,78	15,22	17,39	7,86

Проаналізувавши фактичні значення нормативів кредитного ризику банку, можна зробити висновок, що протягом 2017-2020 років нормативи кредитного ризику не виходили за межі граничних величин.

Отже, кредитні ризики значно впливають на фінансову стійкість банку. Кредитний ризик відображає зміни рівня негативно класифікованих кредитів у

портфелях банків у майбутньому та необхідність додаткового формування резервів під такі кредити.

Управління кредитними ризиками вимагає систематичного кількісного та якісного аналізу кредитного портфеля та роботи з простроченими кредитами [8, с. 957; 37]. Аналіз кредитного портфелю допомагає розробити фінансову стратегію на перспективу з метою мінімізації ризиків, які з цим пов'язані. Слід відзначити, що позитивним є те, що нормативи кредитного ризику не виходили за межі граничних величин протягом 2017-2020 років. Зростання коштів в банках та інвестицій в цінні папери сприяло зниженню ризику кредитних операцій.

Таким чином, в управлінні кредитною політикою банку за аналізований період відбулося зменшення сформованого резерву та зростання суми наданих кредитів, що свідчить про зменшення кредитного ризику і поліпшення якості кредитного портфеля. Проте, результати проведеного аналізу динаміки кредитного портфеля банку показали необхідність переглянути структуру управління активами. Отже, банк недостатньо працює над поверненням кредитних вкладень. Знизити ризик кредитної діяльності АТ «ОТП БАНК» можливо шляхом зменшення частки кредитного портфеля водночас із зростанням активності операцій з цінними паперами.

3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ

3.1. Удосконалення методичного інструментарію оцінювання кредитних ресурсів банку на основі інтегральних таксономічних показників

Для оцінки рівня управління кредитним портфелем АТ «ОТП БАНК» означеного періоду (січень 2020 року – серпень 2021 року) застосований метод таксономічного аналізу. Для цього обрані наступні показники ділової активності банку: коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель, коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь, коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи, коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель, коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів. Для аналізу кредитної діяльності банку застосовується значна кількість показників, тому виникає необхідність в розрахунку інтегрального показника [80].

Алгоритм розрахунку та економічний зміст показників оцінки ділової активності банку представлено в табл. П.1 додатку П. [107].

В табл. Б.1 додатку Б представлені вихідні дані для обчислення показників оцінки ділової активності активів банку [107].

Отримані результати розрахунку вихідних даних надані у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника

Дата	Показники				
	Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів
1	2	3	4	5	6
01.01.2020	51,34	21,96	122,98	463,97	79,21
01.02.2020	47,87	25,02	123,35	428,01	79,20

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6
01.03.2020	45,97	29,80	122,26	387,35	79,91
01.04.2020	47,56	18,29	122,41	430,60	79,95
01.05.2020	48,00	18,02	124,78	420,89	78,37
01.06.2020	44,22	18,01	124,19	412,67	78,75
01.07.2020	41,66	19,55	122,49	354,69	79,88
01.08.2020	41,36	19,78	122,50	359,48	79,95
01.09.2020	40,88	18,60	122,77	382,34	79,88
01.10.2020	41,92	18,35	122,30	389,51	80,16
01.11.2020	23,16	18,35	123,83	219,30	78,78
01.12.2020	45,99	15,93	124,52	476,69	78,34
01.01.2021	43,99	19,90	120,69	495,04	80,75
01.02.2021	43,80	18,02	122,21	454,03	79,77
01.03.2021	43,29	20,08	121,74	433,76	80,14
01.04.2021	43,14	20,68	121,07	429,85	79,44
01.05.2021	46,21	18,58	123,41	459,43	78,96
01.06.2021	46,54	17,73	124,25	530,77	78,52
01.07.2021	50,48	13,31	121,91	568,07	79,96
01.08.2021	50,84	12,85	121,99	530,1	79,9

Побудова інтегрального показника оцінки ділової активності банків починається з формування матриці вихідних даних (3.1) [30].

$$X = \begin{pmatrix} X_{11} & X_{12} & \dots & X_{ij} & \dots & X_{1n} \\ X_{21} & X_{22} & \dots & X_{ij} & \dots & X_{2n} \\ X_{i1} & X_{i2} & \dots & X_{ij} & \dots & X_{in} \\ X_{m1} & X_{m2} & \dots & X_{mj} & \dots & X_{mn} \end{pmatrix} \quad (3.1)$$

де x_{ij} – значення j -го показника ділової активності банку для i -го періоду часу;

$$i = \overline{1, m},$$

$$j = \overline{1, n}.$$

Елементи цієї матриці – це значення показників, які виражені специфічно для кожної ознаки, в одиницях вимірювання. Тому для подальших розрахунків необхідна процедура стандартизації. Вона дозволить звести усі одиниці вимірювання в безрозмірні величини, тобто вирівняти значення ознаки.

Виключення із попереднього переліку квазіпостійних показників за допомогою показників коефіцієнта V_j , який визначається за формулою (3.2) [30, 66]:

$$V_j = \frac{S_j}{\bar{x}_j}, \quad S_j = \left[\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (x_{ij} - \bar{x}_j)^2 \right]^{1/2}; \quad \bar{x}_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m x_{ij}, \quad (3.2)$$

де $j=1, 2, \dots, n$;

n – кількість ознак;

m – кількість одиниць;

x_{ij} - значення ознаки j для одиниці i ;

\bar{x}_j – середнє арифметичне значення ознаки j ;

S_j – стандартне відхилення ознаки j

Значення коефіцієнта варіації, стандартного відхилення та середнього значення за кожним з показників оцінки ділової активності наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Визначення значимості показників оцінки ділової активності банків

Назва показника	Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів
Стандартне відхилення	5,91%	3,65%	1,12%	75,87%	0,68%
Середнє значення	44,41%	19,14%	122,78%	431,33%	79,49%
Коефіцієнт варіації	13,31%	19,06%	0,91%	17,59%	0,86%

Якщо значення $V_j \leq \varepsilon$, де ε – деяка задана мала величина, то показник вважається квазіпостійним і виключається із подальшого

дослідження [9, с. 135].

Звідси можна зробити висновок, що всі показники значимі.

Стандартизація вихідних показників оцінки ділової активності банків виконується за формулою (3.3) [30, 66]:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{S_j}, \quad (3.3)$$

де \bar{x}_j – середнє значення j -го окремого показника рівня ділової активності банку;

S_j – середнє квадратичне відхилення j -го окремого показника рівня ділової активності банку.

Стандартизована матриця надана в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Стандартизація вихідних даних

Дата	Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів
1	2	3	4	5	6
01.01.2020	1,1719	0,7730	0,1760	0,4302	-0,4118
01.02.2020	0,5850	1,6119	0,5058	-0,0437	-0,4265
01.03.2020	0,2637	2,9224	-0,4657	-0,5796	0,6141
01.04.2020	0,5326	-0,2332	-0,3320	-0,0096	0,6727
01.05.2020	0,6070	-0,3072	1,7802	-0,1376	-1,6429
01.06.2020	-0,0323	-0,3099	1,2544	-0,2459	-1,0860
01.07.2020	-0,4653	0,1123	-0,2607	-1,0101	0,5701
01.08.2020	-0,5160	0,1753	-0,2518	-0,9469	0,6727
01.09.2020	-0,5972	-0,1482	-0,0111	-0,6456	0,5701
01.10.2020	-0,4213	-0,2167	-0,4300	-0,5511	0,9805
01.11.2020	-3,5941	-0,2167	0,9336	-2,7945	-1,0420
01.12.2020	0,2671	-0,8802	1,5485	0,5979	-1,6869
01.01.2021	-0,0712	0,2082	-1,8649	0,8397	1,8452

01.02.2021	-0,1033	-0,3072	-0,5102	0,2992	0,4089
01.03.2021	-0,1896	0,2576	-0,9291	0,0321	0,9512

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4	5	6
01.04.2021	-0,2150	0,4221	-1,5262	-0,0195	-0,0747
01.05.2021	0,3043	-0,1537	0,5592	0,3704	-0,7782
01.06.2021	0,3601	-0,3867	1,3079	1,3106	-1,4231
01.07.2021	1,0264	-1,5985	-0,7776	1,8022	0,6874
01.08.2021	1,0873	-1,7246	-0,7063	1,3018	0,5994

Еталонні значення кожного показника формують координати точки-еталону (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Визначення точки-еталону

Показники	Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів
Точка еталону	1,1719	2,9224	1,7802	1,8022	1,8452

Всі показники поділяються на два класи: стимулятори та дестимулятори. До стимуляторів належать показники, які впливають на рівень ділової активності позитивно стимулюючи, а до дестимуляторів – навпаки, показники з протилежною дією. Серед показників-стимуляторів обираються максимальні значення, а серед показників-дестимуляторів – мінімальні.

Серед вищезазначених коефіцієнтів стимулятором є коефіцієнт загальної інвестиційної активності, коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи, коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель, коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів, а дестимуляторами – коефіцієнт кредитної активності. Таким чином, еталоном буде вважатися точка P_o з координатами $Z_{01}, \dots, Z_{0j}, \dots, Z_{0n}$, отримана за формулою (3.4) [9, с. 136]:

$$Z_{OJ} = \begin{cases} \max Z_{ij} - \text{для стимуляторів;} \\ \min Z_{ij} - \text{для дестимуляторів.} \end{cases} \quad (3.4)$$

Відстань між точками-характеристиками для i -го банку та точкою еталону P_o розраховується за формулою (3.5) [9, с. 136]:

$$C_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^n (z_{ij} - z_{0j})^2} \quad (3.5)$$

Розрахунок значень модифікованого інтегрального показника рівня ділової активності банку за кожен період виконується за формулою (3.6) [9]:

$$d_i = 1 - \frac{C_{i0}}{C_0}, \quad C_0 = \bar{C}_0 + 2\sigma_0, \quad \bar{C}_0 = \frac{\sum_{i=1}^m C_{i0}}{m}, \quad \sigma_0 = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^m (C_{i0} - \bar{C}_0)^2}{m}}. \quad (3.6)$$

Отримані показники представлені в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Значення модифікованого інтегрального показника та присвоєння відповідного рейтингу за кожен період

Дата	Евклідова відстань до точки еталону	Значення модифікованого інтегрального показника	Рейтинг
1	2	3	4
01.01.2020	3,764	0,436	3
01.02.2020	3,501	0,476	1
01.03.2020	3,614	0,459	2
01.04.2020	4,414	0,339	4
01.05.2020	5,165	0,226	16
01.06.2020	4,996	0,252	14
01.07.2020	4,927	0,262	13
01.08.2020	4,843	0,274	11
01.09.2020	4,836	0,276	10
01.10.2020	4,854	0,273	12

Продовження таблиці 3.5

1	2	3	4
01.11.2020	7,922	-0,187	20
01.12.2020	5,409	0,190	18
01.01.2021	4,809	0,280	9
01.02.2021	4,650	0,303	7
01.03.2021	4,498	0,326	5
01.04.2021	5,110	0,234	15
01.05.2021	4,543	0,319	6
01.06.2021	4,770	0,285	8
01.07.2021	5,324	0,202	17
01.08.2021	5,439	0,185	19

Чим ближче модифікований інтегральний показник до 1, тим краще.

Модифікований інтегральний показник дозволяє проаналізувати об'єкти в порядку покращення їх економічного розвитку, порівняти об'єкти між собою. Метою побудови таксономічного показника є розрахунок інтегрального показника ділової активності банку за вказані періоди часу. Рейтинг 1 отримано на 1 лютого 2020 року (01.02.2020). Таким чином, в порівнянні з іншими періодами часу рівень управління кредитним портфелем банку в цей період вищий.

На рис. 3.1 представлений графік динаміки значень таксономічного показника.

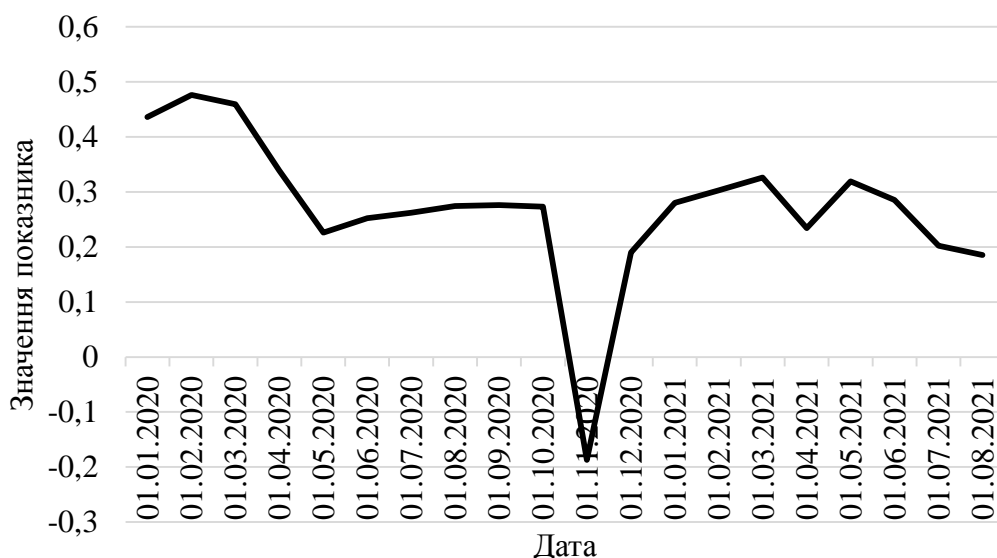

Рис. 3.1. Значення модифікованого інтегрального показника

З рис. 3.1 видно, що на протязі аналізованого періоду значення інтегрального показника нестабільне. Чим ближчий цей показник до одиниці, тим кращий рівень управління кредитним портфелем банку. Найменше значення показника спостерігалось на 01.11.2020 рік, що говорить про погіршення ділової активності банку в цей період, пов'язаної з збільшенням рівня проблемних кредитів, погіршенням структури активів.

Отже, побудова таксономічного показника дозволяє вирішити задачі звуження простору ознак, формування єдиного показника для сукупності, оцінки рівня управління кредитним портфелем в динаміці, виявлення проблем, пов'язаних із зниженням ділової активності банку. Але є і недоліки метода. Він не відображає специфіку факторів, фактори об'єднуються з рівноцінними вагами.

3.2. Використання кореляційно-регресійного аналізу при прогнозуванні показників кредитної активності банку

З метою подальшого прогнозування розвитку показників кредитної активності банку доцільним буде розглянути їх вплив на дохідність кредитних операцій банку і оцінити його, використовуючи метод кореляційно-регресійного аналізу. Показники дохідності кредитного портфеля характеризують залежність загальних доходів банку від кредитних операцій, дозволяють отримати показник прибутковості саме кредитних операцій [13].

Для цього було відібрано показники, які впливають на дохідність кредитних операцій банку: коефіцієнт частки кредитів в активах, коефіцієнт дохідності кредитного портфеля, коефіцієнт частки відсоткових доходів у загальній сумі доходів банку, коефіцієнт співвідношення відсоткових доходів і відсоткових витрат, коефіцієнт прибутковості кредитних операцій, чистий спред [35]. Алгоритм розрахунку та економічний зміст показників, що характеризують дохідність кредитних операцій банку, відображено в табл. Т.1 додатку Т [77].

В табл. У.1 додатку У представлені вихідні дані для обчислення показників дохідності кредитних операцій АТ «ОТП БАНК» [106, 107].

Отримані результати розрахунку вихідних даних надані у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Вихідні дані для побудови регресійної моделі

Дата	Коефіцієнт доходності кредитного портфеля (Y)	Коефіцієнт частки кредитів в активах (X1)	Коефіцієнт частки відсоткових доходів у загальній сумі доходів банку (X2)	Коефіцієнт співвідношення відсоткових доходів і відсоткових витрат (X3)	Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій (X4)	Чистий спред (X5)
2010	0,1420	0,8703	5,0065	2,9177	0,0934	0,0077
2011	0,1274	0,8839	4,4105	3,4877	0,0909	0,0428
2012	0,1816	0,7208	10,1707	2,7054	0,1145	0,0720
2013	0,1973	0,7544	23,7567	3,1858	0,1354	0,1056
2014	0,2103	0,7448	-1,6853	3,0841	0,1421	0,1323
2015	0,2331	0,6334	-1,0966	2,1974	0,1270	0,1555
2016	0,2133	0,6126	3,3724	2,7048	0,1344	0,1583
2017	0,1742	0,4849	3,3080	2,7913	0,1118	0,1312
2018	0,1889	0,5671	2,0936	3,3705	0,1329	0,1424
2019	0,2094	0,5134	2,0895	3,2060	0,1441	0,1624
2020	0,1796	0,4399	2,8626	3,5804	0,1294	0,1505

Наступним етапом проводиться визначення парних коефіцієнтів кореляції за формулою (3.7) [76, с. 135]:

$$r = \frac{\overline{XY} - \bar{X} * \bar{Y}}{\sigma_x \sigma_y}, \quad (3.7)$$

де X – факторний показник;

Y – результативний показник;

σ - середньоквадратичне відхилення.

Значення коефіцієнта кореляції r знаходиться в межах від -1 до +1. За $r > 0$ зв'язок між показниками прямий, за $r < 0$ – обернений [87]. Якщо значення коефіцієнта кореляції менше ніж 0,3 зв'язок вважається слабким, від 0,31 до 0,5

– помірним, від 0,51 до 0,7 – значним, від 0,71 до 0,9 – тісним, від 0,91 і вище – дуже тісним. Всі значення коефіцієнтів беруться по модулю [35, с. 10].

Рівняння регресії виконано за формулою (3.8) [76, с. 134]:

$$Y = a_0 + a_1X_1 + a_2X_2 + \dots + a_nX_n, \quad (3.8)$$

де a_0, a_1, \dots, a_n – параметри рівняння, що потребують визначення;
 n – кількість факторних показників.

Коефіцієнт множинної кореляції визначається за формулою (3.9):

$$R = \sqrt{1 - \frac{\sum_{i=1}^m (Y - \hat{Y})^2}{\sum_{i=1}^m (Y - \bar{Y})^2}}, \quad (3.9)$$

де \hat{Y} – теоретичне значення результативного показника;

\bar{Y} – середнє значення результативного показника.

Для встановлення тісноти лінійного зв'язку між змінними призначена процедура кореляційного аналізу. Результати кореляційного аналізу впливу коефіцієнта частки кредитів в активах, коефіцієнту частки відсоткових доходів у загальній сумі доходів банку, коефіцієнту співвідношення відсоткових доходів і відсоткових витрат, коефіцієнту прибутковості кредитних операцій та чистого спреду на коефіцієнт дохідності кредитного портфеля у середовищі Excel, представлені в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Матриця коефіцієнтів парної кореляції

Змінна	Y	X1	X2	X3	X4	X5
Y	1					
X1	-0,47266	1				
X2	-0,14308	0,293979	1			
X3	-0,47818	-0,03445	0,138354	1		
X4	0,861259	-0,55329	-0,03754	0,008382	1	
X5	0,819057	-0,81962	-0,30618	-0,10423	0,845891	1

Як видно з табл. 3.7, найбільший коефіцієнт парної кореляції буде між змінними Y і X_4 , який дорівнює 0,861259. Також має високе значення коефіцієнт парної кореляції між змінними Y і X_5 (0,819057). Змінні X_4 і X_5 мають між собою кореляційну залежність, що може негативно вплинути на побудову моделі.

Отже, між коефіцієнтом прибутковості кредитних операцій і коефіцієнтом дохідності кредитного портфеля, а також між коефіцієнтом чистого спреда і коефіцієнтом дохідності кредитного портфеля існує тісний прямий зв'язок. Між коефіцієнтом співвідношення відсоткових доходів і відсоткових витрат та коефіцієнтом дохідності кредитного портфеля, а також між коефіцієнтом частки кредитів в активах і коефіцієнтом дохідності кредитного портфеля існує помірний обернений зв'язок. Між коефіцієнтом частки відсоткових доходів у загальній сумі доходів банку та коефіцієнтом дохідності кредитного портфеля – слабкий обернений зв'язок.

Наступний етап – це побудова моделі множинної регресії, яка представлена в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Результати побудови множинної регресії

Показник	Коефіцієнти	Стандартна похибка	P - значення	Значення t-критерію Стьюдента
Вільний член рівняння	0,104296	0,023045	0,006250	4,5257
X1	0,033548	0,021277	0,175694	1,5767
X2	6,38763E-06	0,000257	0,981112	0,0249
X3	-0,033984	0,004046	0,000392	-8,3987
X4	1,131232	0,205120	0,002683	5,5150
X5	0,208282	0,107005	0,109163	1,9465
Коефіцієнт множинної кореляції			0,9941	
Коефіцієнт детермінації			0,9882	
Скоректований коефіцієнт детермінації			0,9765	
Розрахункове значення F-критерію (4,74 - табличне)			84,018	
Стандартна похибка (рівняння)			0,0048	

Згідно табл. 3.8, статистична значимість коефіцієнтів частки кредитів в активах (X1), коефіцієнт частки відсоткових доходів у загальній сумі доходів (X2) і чистий спред (X5) не підтверджується, тому їх можна виключити з моделі. У табл. 3.9 представлена покращена регресійна модель.

Таблиця 3.9

Результати побудови множинної регресії

Показник	Коефіцієнти	Стандартна похибка	P - значення	Значення t-критерію Стьюдента
Вільний член рівняння	0,117340	0,016671	0,000108	7,039
X3	-0,037295	0,004084	1,6655E-05	-9131
X4	1,479256	0,090876	1,269696	16,278
Коефіцієнт множинної кореляції		0,9886		
Коефіцієнт детермінації		0,9774		
Скоректований коефіцієнт детермінації		0,9717		
Розрахункове значення F-критерію (4,15 - таблицне)		172,94		
Стандартна похибка (рівняння)		0,0053		

Коефіцієнт множинної кореляції характеризує тісноту зв'язку між залежною і незалежними змінними, приймаючи значення від 0 до 1. Кращою моделлю є модель, у якій коефіцієнт ближче до 1.

Коефіцієнт детермінації R^2 показує, наскільки корисна побудована лінійна регресійна модель – на скільки відсотків варіація Y обумовлюється варіацією X .

Адекватність побудованої моделі оцінено за критерієм Фішера за формулою (3.10) [76, с.136]:

$$F = \frac{R^2}{1-R^2} \times \frac{m-n-1}{n}, \quad (3.10)$$

де m – загальна кількість спостережень;

n – кількість факторів, що увійшла в модель.

За критерієм Стьюдента визначена значущість факторних показників (3.11) [76, с. 136]:

$$t = \frac{R\sqrt{m-n-1}}{\sqrt{1-R^2}}, \quad (3.11)$$

де R – коефіцієнт множинної кореляції;
 n – кількість факторів, що увійшли в модель;
 m – загальна кількість спостережень.

Якщо розраховане значення критерія Фішера перевищує критичне (табличне), модель адекватна.

Значення коефіцієнту множинної кореляції 0,98861 свідчить про високу якість побудованої моделі. Коефіцієнт детермінації показує, що 97,74% варіації коефіцієнту доходності кредитного портфеля пояснюється варіацією коефіцієнтів співвідношення відсоткових доходів і відсоткових витрат і прибутковості кредитних операцій. Розрахункове значення F-критерію дорівнює 172,94, що перевищує табличне значення (4,15) та свідчить про адекватність побудованої моделі згідно критерію Фішера.

P-значення – це імовірність прийняття нульової гіпотези. У нашому випадку прийняття нульової гіпотези за константою 0,0001. Вважається допустимим 0,05%, тобто значення прийняття нульової гіпотези менше 0,05, значить константа в даному рівнянні статистично значуща.

Наступний етап – оцінка залишків моделі на явище автокореляції. Виведення залишків представлено в табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Виведення залишків

Спостереження	Передбачений Y	Залишки	e_t^2	$(e_t - e_{t-1})^2$
1	2	3	4	5
1	0,146686084	-0,004686084		
2	0,121729547	0,005670453	3,2154E-05	0,00010726
3	0,185816207	-0,004216207	1,77764E-05	9,7746E-05

Продовження таблиці 3.10

1	2	3	4	5
4	0,198815932	-0,001515932	2,29805E-06	7,2915E-06
5	0,212519893	-0,002219893	4,92792E-06	4,9556E-07
6	0,223252988	0,009847012	9,69637E-05	0,00014561
7	0,215275779	-0,001975779	3,9037E-06	0,00013978
8	0,178618538	-0,004418538	1,95235E-05	5,9671E-06
9	0,188229325	0,000670675	4,49805E-07	2,59E-05
10	0,210932091	-0,001532091	2,3473E-06	4,8522E-06
11	0,175223617	0,004376383	1,91527E-05	3,491E-05
Сума			0,000199497	0,00056981
DW	2,856			

Статистика Дарбіна-Уотсона розраховується як відношення суми квадратів різниць послідовних значень залишків до суми квадратів залишків (3.12):

$$DW = \frac{\sum(e_t - e_{t-1})^2}{\sum e_t^2}, \quad (3.12)$$

де e_t – залишки.

Згідно таблиці критерія Дарбіна-Уотсона отримані значення $d1=0,319$ і $d2=1,297$. Оскільки $DW > d1$ ($2,856 > 0,319$) і $DW > d2$ ($2,856 > 1,297$), то нульова гіпотеза про відсутність автокореляції приймається. Отже, в моделі відсутня автокореляція залишків випадкових відхилень та можна користуватись нею для подальших досліджень. Щоб модель була ефективною автокореляція не повинна в ній бути присутня.

Результати розрахунків коефіцієнтів регресії показують, що покращена модель має вигляд (3.13):

$$Y = 0,11734 - 0,037295 * X3 + 1,479256 * X4 \quad (3.13)$$

В даній моделі спостерігається обернена залежність між коефіцієнтом співвідношень відсоткових доходів і відсоткових витрат і коефіцієнтом дохідності кредитного портфеля та пряма між коефіцієнтом прибутковості кредитних операцій і коефіцієнтом дохідності кредитного портфеля.

Таким чином, у якості перспективи досліджень можна запропонувати використання моделі визначення залежності коефіцієнту дохідності кредитного портфеля від коефіцієнтів прибутковості кредитних операцій і коефіцієнту співвідношень відсоткових доходів і відсоткових витрат для прогнозування кредитної активності банку. Використання даного методу у практичній діяльності банків дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення, що сприятиме підвищенню ефективності банківської діяльності.

3.3. Напрями удосконалення ефективності управління кредитною політикою банку

Кредитні операції банку є головним фактором формування прибутковості банківської установи, а ефективність кредитної діяльності забезпечується раціональним застосуванням управління кредитною політикою банку. Під управлінням кредитної політики банку розуміють комплекс заходів, метою яких є підвищення дохідності кредитних операцій і зменшення кредитного ризику.

З метою пошуку удосконалення управління кредитною політикою банку в роботі використаний SWOT-аналіз. SWOT-аналіз – це метод встановлення зв'язків між найхарактернішими для банку сильними і слабкими сторонами, а також виявлення загроз та можливостей. Результати цього методу можуть бути використані для формування стратегії кредитної політики банку [21; 70, с. 85].

SWOT-аналіз – це оцінка реального стратегічного положення банку, що показує наскільки поточна стратегія банку відповідає його внутрішнім ресурсам і ринковим можливостям. Сильні сторони перетворюють деякі можливості в більш привабливі, збільшуючи ймовірність їх реалізації. Роблячи певні стратегічні кроки і працюючи над слабкими сторонами, банк може перетворити загрози в сприятливі можливості.

На основі даних офіційної звітності АТ «ОТП БАНК» за 2015-2020 роки проведений SWOT-аналіз. Результати SWOT-аналізу представлені в табл. 3.11.

Таблиця 3.11

SWOT-аналіз управління кредитною політикою АТ «ОТП БАНК»

Сильні сторони (S)	Можливості (O)
Банк є універсальним, на підставі ліцензії НБУ №191 надає повний спектр банківських послуг. Зростання обсягів кредитування юридичних осіб. Зростання коштів в банках та інвестицій в цінні папери. Зниження резервів для покриття можливих втрат від кредитних операцій. Зменшення коефіцієнту проблемних кредитів. Зниження ризикованості кредитного портфеля. Відповідність нормативам максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента; нормативам великих кредитних ризиків; нормативам максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами.	У випадку виявлення загроз, банк може зосередитись на тій сфері своїй діяльності, яка матиме мінімальні ризики зовнішнього середовища. Підвищення ділової активності юридичних осіб. Удосконалення системи управління ризиками. Кращі оцінки рейтингових агентств, ніж у багатьох конкурентів. Наявність постійних надійних клієнтів.
Слабкі сторони (W)	Загрози (T)
Зменшення частки кредитування фізичних осіб. Проблеми управління з активами (зниження коефіцієнта кредитної активності інвестицій у кредитний портфель, коефіцієнта загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь банку, коефіцієнта дохідних активів). Недостатня робота щодо повернення кредитів.	Зростання інфляції. Зниження платоспроможного попиту населення. Високі процентні ставки за кредитами. Зниження ділової активності, попиту на кредитні ресурси. Погіршення структури управління активами. Недостатність якісних позичальників. Погіршення ситуації в кризових регіонах. Поглиблення економічної кризи в державі.

Представлений в табл. 3.11 SWOT-аналіз управління кредитною політикою АТ «ОТП БАНК» дозволив виявити слабкі та сильні сторони та обґрунтувати шляхи удосконалення управління кредитною політикою банку.

В наслідок проведеного SWOT-аналізу представлені перспективні стратегічні рішення АТ «ОТП БАНК» у контексті визначених сильних та слабких сторін управління кредитною політикою банку, його можливостей та загроз в контексті удосконалення управління кредитною політикою банку (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

Стратегічні альтернативи управління кредитною політикою
АТ «ОТП БАНК»

SO - стратегія	ST - стратегія
Збільшення обсягів кредитування клієнтів. Розширення масштабів кредитування фізичних осіб. Впровадження кращих умов кредитування, ніж у конкурентів. Вдосконалення методів обслуговування клієнтів. Покращення кредитування постійних клієнтів. Активна реклама кредитних послуг банку.	Утримання клієнтів від переходу до іншого банку, проінформувавши їх про позитивні досягнення банку. Моніторинг ситуації в регіонах. Підвищення кваліфікації банківських робітників. Складання оптимістичного, песимістичного та реалістичного прогнозів кредитного портфеля банку.
WO - стратегія	WT - стратегія
Підвищення ефективності управління кредитним портфелем банку. Вдосконалення методів формування кредитного портфеля з метою покращення структури управління активами. Впровадження вигідних для клієнтів програм кредитування фізичних осіб. Удосконалення роботи з проблемними позичальниками. Розробка нових методів роботи з кредитною заборгованістю. Удосконалення структури управління активами.	Зосередження потенціалу банку на найбільш рентабельних сферах діяльності для покращення свого становища на ринку. Чітке дотримання показників ризикованості кредитного портфеля. Розробка алгоритму дій в умовах погіршення ситуацій в кризових регіонах. Оперативне реагування на оприлюднення дискредитуючої інформації про банк.

Кінцевий результат SWOT-аналізу полягає у формуванні альтернативної стратегії розвитку банку або коректив, які необхідно ввести в поточну стратегію банку [61]. Отже, на основі виконаного SWOT-аналізу сильних та слабких сторін управління кредитною політикою банку, а також можливостей та загроз управління кредитною політикою банку, запропоновано наступні заходи з удосконалення політики управління кредитною політикою банку:

проведення постійного моніторингу кредитних вкладень, враховуючи відносну нестабільність кредитного портфеля;

формування кредитного портфеля відповідно до обраної стратегії кредитування, що задовольняє оптимальним показникам кредитного ризику, ліквідності та прибутковості;

досягнення стійкої рентабельності за рахунок регулювання концентрації кредитів та визначення цільових показників кредитування;

розробку механізму з дослідження ринку, галузевих ризиків;

проведення рекламної компанії на сайті банку та в засобах масової інформації з підтвердженням доброї репутації банку та швидкого реагування на оприлюднення неправдивої інформації про АТ «ОТП БАНК»;

розробка програми поглибленої співпраці з постійними клієнтами банку;

розробка нових методів роботи з проблемними позичальниками;

проведення підбору кваліфікованого персоналу, яким керуватимуть досвідчені менеджери;

складання прогнозу динаміки, структури, якості, ризиковості кредитного портфеля банку на основі оптимістичного, песимістичного та реалістичного сценаріїв зміни середовища банку;

поширення використання інформаційних технологій як для оцінки кредитоспроможності клієнтів банку, так і для моніторингу ситуації в регіонах.

Удосконалення управління кредитною політикою слід здійснювати на основі вивчення та застосування на практиці передового досвіду за такими напрямками:

підвищення якості аналізу кредитоспроможності позичальників;

удосконалення діючих та впровадження нових видів кредитних продуктів;

зниження кредитного ризику на основі підвищення якості кредитного моніторингу в процесі обслуговування кредиту.

В стратегічному плані, кредитна політика повинна визначити конкретні вимоги до потенційних позичальників, пропонованим до кредитування бізнес-проектів і забезпечення кредитів. Іншими словами, стратегічний план кредитної політики встановлює так звані кредитні обмеження [51]. Ці обмеження можуть бути встановлені щодо застосування окремих видів і форм наданих кредитів, щодо окремих форм забезпечення.

Значної уваги у процесі кредитування необхідно приділяти вибору методів управління кредитним портфелем банку. В табл. 3.13. представлені основні методи утворення ціни за кредитом [60, с. 4].

Таблиця 3.13

Методи визначення відсоткової ставки за кредитом

Метод	Сутність методу
Метод «вартість плюс»	Застосовується на ринках, де рівень конкуренції низький, тому що ігноруються такі ринкові чинники, як попит і пропонування, конкуренція, наявність впливу зовнішнього середовища.
Метод «базова ставка плюс»	До переваг методу можна віднести урахування впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, банківської конкуренції. Цей метод застосують в умовах установа плаваючих ставок за кредитом.
Метод надбавки	Метод вживається, коли необхідно надати кредити великим компаніям на короткі строки.
Метод аналізу дохідності клієнта	Метод ґрунтується на врахуванні всіх взаємних стосунків із конкретним клієнтом. Його в першу чергу застосовують для кредитування великих компаній, котрі мають постійні і стабільні зв'язки з банком та позитивну кредитну історію.

За співвідношенням головних показників кредитного портфеля таких, як дохідність і ризик, визначається ефективність кредитної стратегії та кредитної діяльності банку.

Важливим параметром кредитного портфеля, який визначає ефективність кредитної політики банку, також виступає кредитний ризик. У банківській практиці існує декілька основних методів управління сукупним ризиком кредитного портфеля (рис. 3.2) [60, с. 5].

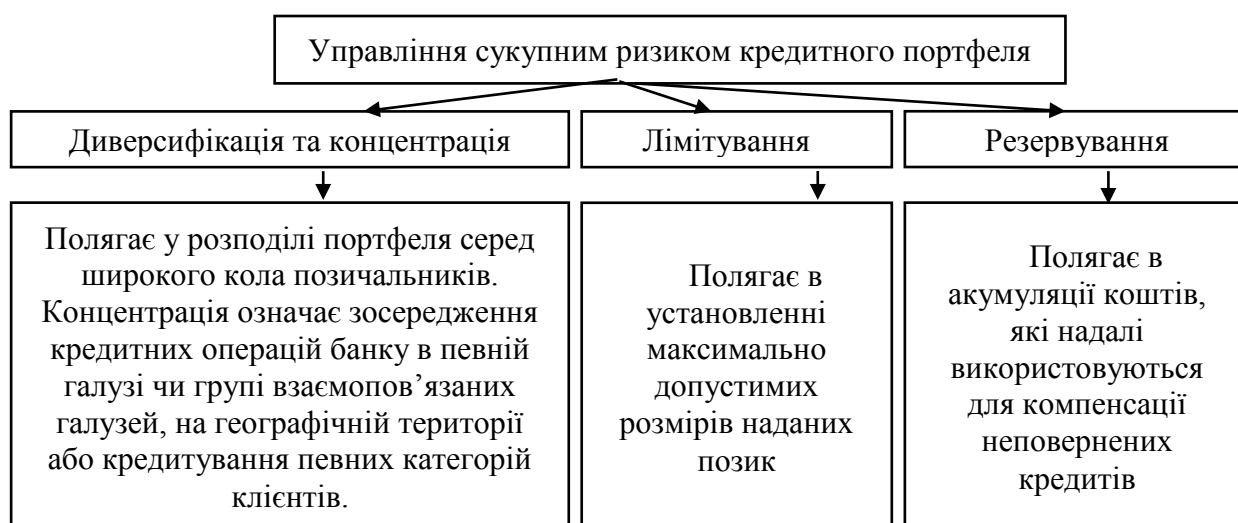

Рис. 3.2. Методи управління сукупним ризиком кредитного портфеля

Отже, у процесі кредитної діяльності банк самостійно визначається з методом ціноутворення за кредитом, з методами управління сукупним ризиком кредитного портфеля з метою більш ефективного управління кредитною політикою банку.

Для формування ефективного управління кредитною політикою банку необхідно використовувати різні науково і практично обґрунтовані підходи, такі як методи утворення ціни за кредитом, методи управління сукупним ризиком кредитного портфеля, які дають змогу стримувати ризик кредитного портфеля банку; сучасні математичні методи прийняття економічних рішень на основі системного аналізу, економічного моделювання [72; 81]; удосконалювати старі та розробляти нові методи роботи з позичальниками щодо повернення кредиту.

Доцільно зробити висновок, що застосування запропонованих вище заходів дозволить удосконалити управління кредитною політикою банку, а також підвищити ефективність його кредитної діяльності. Застосування SWOT-аналізу надає можливість оцінити стан діяльності банку, виявити слабкі та сильні сторони кредитної діяльності банку.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження в роботі, теоретико-методологічні положення та розроблені практичні рекомендації щодо вдосконалення управління кредитною політикою банку дають можливість сформулювати висновки, які відображають вирішення основних завдань дипломної роботи.

В роботі було досліджено та узагальнено підходи до визначення сутності кредитної політики науковців. Обумовлено значення поняття «кредитна політика» – це система заходів у галузі кредитних відносин, які спрямовані на кредитування клієнтів банку на основі принципів кредитування з метою реалізації стратегії і тактики банку на ринку кредитних послуг.

Проаналізовано етапи стратегії управління кредитною політикою в умовах діджиталізації та доведено, що діджиталізація банківських процесів підвищує конкурентоспроможність банківської системи, є необхідною умовою при формуванні кредитної політики банку.

Результати дослідження дозволяють підтвердити, що в умовах високої конкуренції на фінансовому ринку України зміна того чи іншого фактору може здійснювати небажаний вплив на кредитну діяльність банку. Тому формуючи кредитну базу, банк повинен проводити контроль за факторами впливу на формування кредитної бази, здійснювати аналіз і вчасно реагувати на їх зміни.

В роботі представлена організаційна модель формування та реалізації кредитної політики банку, яка складається з етапів формування цілей, розробки пропозицій, прийняття рішень, попередньої роботи з надання та оформлення кредитів, управлінням кредитом. Визначено, що певні елементи кредитної політики тісно пов'язані між собою, завдяки цьому визначена структурна модель кредитної політики, яка складається із концептуальних елементів, процедурних, адміністративних та елементів безпеки. Виявлено, що причино-наслідкові зв'язки між основними ризиками банку дозволять визначити вибір стратегії впливу на них.

Протягом 2015-2017 років збиткова діяльність банківської системи України була зумовлена погіршенням якості активів банків, неспроможністю багатьох позичальників повертати кредити і сплачувати відсотки, що

викликало необхідність збільшення резервів. Значення показників рентабельності активів і рентабельності капіталу в цей період були від'ємними, що говорить про неефективне розміщення банками ресурсів і використання капіталу. Проте, протягом 2018-2020 років діяльність банківського сектору почала налагоджуватись. Фінансовий результат банків протягом 2018-2020 років мав позитивне значення. Відбувалось зменшення питомої ваги кредитного портфеля в активах банків, але за рахунок зростання вкладень у цінні папери, що є позитивним, тому що знижує ризик кредитних операцій.

Аналіз фінансово-економічної характеристики АТ «ОТП БАНК» дозволив визначити наступні тенденції. Результати проведеного аналізу активних операцій АТ «ОТП БАНК» протягом 2015-2020 рр. показали зростання активності операцій з цінними паперами, а також частки високоліквідних активів, яке зумовлено підвищенням попиту на грошові кошти з боку вкладників. Проте видані кредити не забезпечені достатнім обсягом залучених депозитів, що загрожує банкові незбалансованою ліквідністю. Отже, банку потрібно переглянути структуру своїх активів та залежно від економічної ситуації змінювати її або на користь кредитів, або на користь інвестицій. Аналіз пасивних операцій банку показав, що капітальна стійкість забезпечена збалансованим зростанням основних показників стійкості, також виявив зростання загальних ресурсів і власних коштів, які забезпечують надійність, ліквідність і покращення управління пасивами банку. Аналізуючи фінансові результати діяльності банку, було відзначено, що зростання загального рівня рентабельності відбувалося за 2016-2019 роки, але за 2020 рік він трохи зменшився, тому банку рекомендовано оптимізувати пасиви, зменшити адміністративні витрати, зменшити витрати на банківські послуги, що дозволить у майбутньому зменшити їх ціну.

Аналіз кредитних операцій АТ «ОТП БАНК» виявив протягом 2015-2020 років тенденцію до зниження питомої ваги кредитного портфеля в активах, проте збільшення їх обсягів, що було зумовлено збільшенням кредитного портфелю юридичних осіб внаслідок суттєвого збільшення продажів у сегменті великого корпоративного бізнесу, зменшенням відсоткових ставок та оновлених програм фінансування у сегменті малого та середнього бізнесу. Відповідно до значення показника кредитної активності визначено тип

кредитної стратегії банку: 2010-2016 роки, 2018-2019 роки – агресивна стратегія кредитування, 2017 та 2020 роки – поміркована стратегія кредитування.

З використанням коефіцієнтного аналізу була оцінена ефективність кредитної діяльності АТ «ОТП БАНК». За аналізований період відбулося зменшення сформованого резерву та зростання суми наданих кредитів. Зниження резерву для покриття можливих втрат від кредитних операцій говорить про зменшення кредитного ризику і поліпшення якості кредитного портфеля. Позитивним є значне зменшення коефіцієнту проблемних кредитів, що свідчить про зменшення рівня кредитного ризику. Результати проведеного аналізу динаміки кредитного портфеля банку протягом аналізованого періоду підтвердили необхідність переглянути структуру управління активами. Банк недостатньо працює над поверненням кредитних вкладень. Також, проаналізувавши значення нормативів кредитного ризику банку, відзначено, що протягом 2017-2020 років нормативи кредитного ризику не виходили за межі граничних величин. Зниженню ризику кредитних операцій сприяло зростання коштів в банках та інвестицій в цінні папери. Отже, шляхом зменшення частки кредитного портфеля водночас із зростанням активності операцій з цінними паперами запропоновано знизити ризик кредитних операцій.

З метою удосконалення підходів до кредитних ресурсів банку застосований метод таксономічного аналізу. Досягнуто на основі побудови таксономічного показника розрахунок інтегрального показника ділової активності банку за період часу січень 2020 року – серпень 2021 року. За результатами аналізу виявлено, що в порівнянні з іншими періодами часу рівень управління кредитним портфелем банку на 1 лютого 2020 року (01.02.2020) був вищий. Найменше значення показника спостерігалось на 01.11.2020 рік, що говорить про погіршення ділової активності банку в цей період, пов'язаної з збільшенням рівня проблемних кредитів, погіршенням структури активів. Отже, побудова таксономічного показника дозволяє оцінити рівень управління кредитним портфелем в динаміці, виявити проблеми, пов'язаних із зниженням ділової активності банку.

З метою прогнозування динаміки показників кредитної активності банку запропонована модель визначення залежності коефіцієнту дохідності кредитного портфеля від коефіцієнтів прибутковості кредитних операцій і

коефіцієнту співвідношень відсоткових доходів і відсоткових витрат з використанням методу кореляційно-регресійного аналізу. Показники доходності кредитного портфеля характеризують залежність загальних доходів банку від кредитних операцій, дозволяють отримати показник прибутковості саме кредитних операцій. Використання даного методу у практичній діяльності банків дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення, що сприятиме підвищенню ефективності банківської діяльності.

На етапі удосконалення управління кредитною політикою банку був виконаний SWOT-аналіз на основі даних офіційної звітності АТ «ОТП БАНК» за 2015-2020 роки. В результаті даного аналізу були запропоновані такі шляхи підвищення ефективності кредитної політики банків: проведення постійного моніторингу кредитних вкладень, формування кредитного портфеля відповідно до обраної стратегії кредитування, досягнення стійкої рентабельності банку, розробка механізму з дослідження ринку, проведення рекламної компанії задля підтвердження доброї репутації АТ «ОТП БАНК», підбір кваліфікованого персоналу, поширення використання інформаційних технологій, складання прогнозу динаміки, структури, якості, ризиковості кредитного портфеля банку.

Підсумовуючи представлені в роботі результати, можна зробити висновок, що для формування ефективного управління кредитною політикою банку необхідно використовувати різні науково і практично обґрунтовані підходи, такі як методи утворення ціни за кредитом, методи управління сукупним ризиком кредитного портфеля, які дозволяють стримувати ризик кредитного портфеля банку і сприятимуть у подальшому підвищенню ефективності його кредитної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07.12.2000 року (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

2. Про Національний банк України: Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 року (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.

3. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України № 4452-VI від 23.02.2012 року (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>.

4. Про споживче кредитування: Закон України № 1734-VIII від 15.11.2016 року (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text>.

5. Деякі питання забезпечення стабільності фінансової системи: Постанова Кабінету Міністрів України № 961 від 18.12.2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/961-2016-p#Text>.

6. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова НБУ № 368 від 28.08.2001 року (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>.

7. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями № 351 від 30.06.2016 року (із змінами, внесеними згідно з Постановами Національного банку) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>.

8. Аванесова Н. Е. Кредитна політика банківських установ: стратегічні аспекти та ризики / Н. Е. Аванесова, Ю. М. Вознікова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 8. – С. 957-961.

9. Азізова К. М. Комплексна оцінка якості кредитного портфеля банку / К. М. Азізова // Evropský časopis ekonomiky a managementu (Європейський

журнал економіки та менеджменту). – Praha : BEROSTAV DRUŽSTVO.– 2020. – №2 (Т. 6). – С. 130-140.

10. Арбузов С. Г. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України ; Знання, 2011. – 504 с.

11. Аржевітін С. М. Кредитний менеджмент у банку: підручник / С. М. Аржевітін, Т. П. Остапишин, І. Б. Охрименко та ін.; за ред. С.М. Аржевітіна. – Київ: КНЕУ, 2017. – 499 с.

12. Бідюк П. І. Порівняння методів оцінювання валютних ризиків / П. І. Бідюк, О. М. Трофимчук, Л. Д. Черниш // Екологічна безпека та природокористування. – 2014. – Вип. 15. – С. 130-146.

13. Бикова О. В. Оцінка ефективності кредитної політики банку / О. В. Бикова, О. В. Марченко // Молодий вчений. – 2017 - №3(43). – С. 586-589.

14. Васюренко О. В. Банківський нагляд [Текст] : підручник / О. В. Васюренко, О. М. Сидоренко. - К. : Знання, 2011. - 502 с.

15. Волкова Н. І. Вибір кредитної стратегії банками України. / Н. І. Волкова // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014.- Вип. 24.3 – С. 291 – 301.

16. Волкова Н. І. Модель оцінювання ризику кредитного портфеля банку / Н. І. Волкова//Економіка і регіон. – 2015. – №1(50). – С. 19-17.

17. Гайдаржийська О. М. Практичні основи аналізу та оцінки капіталу банку / О. М. Гайдаржийська, Т. Г. Щепіна, В. П. Отрошко // «Молодий вчений». – 2017. - № 7(47). – С. 416-421.

18. Герасимович А. М. Система показників, що визначають ефективність управління кредитним портфелем банку /А. М. Герасимович, І. А. Герасимович, Морозова-Герасимович // Вісник ЖДТУ.-2010. – №3(53). – С. 26-30.

19. Грудзевич У.Я. (заг.ред.). Аналіз банківської діяльності: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Національний банк України /– К. : УБС НБУ, 2007. – 222 с.

20. Дзюблюк О. В. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України / О. В. Дзюблюк // Банківська справа. – 2016. - №1. – С. 3-32.

21. Дмитришин М. В. Удосконалення політики управління кредитним портфелем ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» на основі SWOT-аналізу кредитного

портфелю комерційного банку. / М. В. Дмитришин, Н. В. Панчак // Економічний вісник університету. – 2016. – Вип. № 28/1. – С. 165-170.

22. Довгань Ж.М. Менеджмент у банку [Текст]: підруч. / Ж. М. Довгань. – Тернопіль: Економічна думка, 2017. – 512 с.

23. Довгань Ж. М. Особливості управління кредитною діяльністю банківських установ в сучасних умовах. / Ж. М. Довгань // Світ фінансів. – 2015. - № 4. – С. 43-55.

24. Доценко І. О. Сутність та значення кредитної діяльності банку в сучасних умовах економічного розвитку. / І. О. Доценко, В. В. Доценко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2017. – Вип. 12. Ч. 1. – С. 94-98.

25. Енциклопедія сучасної України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=2386.

26. Жарій Я. В. Особливості управління процентними ризиками в сучасних умовах банківської діяльності / Я. В. Жарій, Н. О. Грінченко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. - № 1. – С. 159-168.

27. Зверук Л. А. Управління кредитною діяльністю банківських установ: сутність, практика, напрями вдосконалення. / Л. А. Зверук, Т. С. Лисенко // Бізнесінформ. – 2019. - № 1. – С. 349-356.

28. Золотарьова О. В. Концепція кредитної політики комерційного банку та можливості підвищення її ефективності. / О. В. Золотарьова, Ю. В. Півняк, П. Ю. Мартиненко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 9 (2) – С. 108 – 112.

29. Зянько В. В. Банківський менеджмент: навч. посібник / В. В. Зянько, Н. О. Коваль, І. Ю. Єпіфанова. – 2-ге вид., доп. – Вінниця: ВНТУ, 2018. – 126 с.

30. Іванова Н. С. Оцінка рейтингу видів економічної діяльності методом таксономічного аналізу / Н. С. Іванова // Ефективна економіка – 2016. - № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5324>.

31. Катан Л. І. Банківська система: навч. посіб. / Л. І. Катан, Н. І. Демчук, В. Г. Бабенко-Левада, Т. О. Журавльова. – Дніпро: Пороги, 2017. – 444 с.

32. Коваленко В. В. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку: монографія / За ред. В. В. Коваленко. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2015. – 217 с.

33. Коваленко В. В. Методи управління кредитним ризиком та їх місце у забезпеченні платоспроможності банків / В. В. Коваленко, Д. О. Ненад // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. – 2017. – Вип. 3. – С. 270-274.

34. Коваленко В.В. Управління кредитним портфелем в умовах фінансової невизначеності функціонування банків [Електронний ресурс] / В. В. Коваленко.// Регіональна економіка та управління. — 2016. - №1(08). – С. – 60-63.

35. Колодізев О. М. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку кредитного ринку України / О. М. Колодізев, А. Л. Плюшкіна // Управління розвитком. Збірник наукових праць № 3 (193). Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2018. – С. 30 – 39.

36. Колодізев О. М. Кредитний менеджмент: навч. посібник / О. М. Колодізев, О. В. Хмеленко // Формування ринкової економіки в Україні.– Х. : ХНЕУ, 2015. – 164 с.

37. Колодізев О. М. Оптимізація кредитного портфеля банку за критеріями прибутковості, ризику та ліквідності. / О. М. Колодізев, В. С. Буряк // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2015. – Вип.1. – С. 19-27.

38. Колодізев О. М. Оптимізація управління кредитним обслуговуванням клієнтів банку / О. М. Колодізев, А. А. Агаджанян // Формування ринкової економіки в Україні. Збірник наукових праць. – 2019. – Вип. 41, Львівський національний університет ім. Івана Франка.– С. 241– 248.

39. Колодізев О. М. Особливості визначення та структуризації ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації економіки / О. М. Колодізев, О. І. Лозинська // Банківська справа. 2020. – №2 (152), – С. 41 – 56.

40. Колодізев О. М. Управління грошовими потоками суб'єктів господарювання на основі методів аналізу ефективності використання фінансових ресурсів / О. М. Колодізев, О. В. Коцюба / ScienceRise. Науковий журнал. – №3/3(8)2015/ – С. 56 – 64.

41. Корват О. В. Проблеми розвитку банківського кредитування юридичних осіб в Україні / О. В. Корват, А. В. Корольова // Економічні студії. – 2020. – Вип. 4. – С. 52-57.

42. Корват О. В. Ризик-менеджмент в управлінні кредитним портфелем банку [Електронний ресурс] / О. В. Корват, С. В. Бородін // Інфраструктура ринку. – 2018. – № 25. – С. 689-694.

43. Корпанюк Т. М. Кредитна політика комерційного банку та напрями її удосконалення / Т. М. Корпанюк, А. О. Цуркан // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2018. – Т. 23. Вип. 2(67). – С. 142-146.

44. Коцабюк Р. Г. Управління власним капіталом банку в Україні / Р. Г. Коцабюк // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2011. – Вип. 557-558. – С. 39-44.

45. Коцюба І. І. Управління ліквідністю – основа інтеграції стратегічного управління фінансовою діяльністю у банку / І. І. Коцюба // Інвестиції: практика та досвід – 2015. - № 6. – С. 81-85.

46. Криклій О. В. Вплив економічної циклічності на кредитну діяльність банків України / О. А. Криклій // Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 листопада 2017 р., м. Суми). – Суми: Сумський державний університет, 2017. – С. 266-270.

47. Криклій О. А. Посилення ролі кредитної політики банків у механізмі кредитного забезпечення. / О. А. Криклій, О. В. Крухмаль // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2014.- №3 (21) – С. 66 – 70.

48. Крухмаль О. В. Особливості формування кредитної політики банками України / О. В. Крухмаль, А. Ю. Васильчук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2018/75.pdf.

49. Круш П. В. Напрями підвищення результативності управління кредитною політикою банку в умовах кризи. / П. В. Круш, С. І. Бугрім // Сучасні проблеми економіки і підприємництва. – 2017.- Вип. 19. – С. 149-158.

50. Ларіонова К. Л. Механізм кредитної політики комерційного банку / К. Л. Ларіонова // Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки : зб. наук. ст. за матеріалами IV Всеукр. наук.-

практ. конф. (12–13 квіт. 2018 р.) / Нац. металург. акад. України. – Дніпро : НМетАУ, 2018. – Ч. 1. – С. 315-320. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/7243?locale=en>.

51. Лисенок О. В. Формування стратегії та політики управління кредитними операціями банків. / О. В. Лисенок // Вісник ЖДТУ. – 2016.- №1 (75) – С. 185 – 190.

52. Лук'янова К. Аналіз сучасних методів управління активами комерційного банку / К. Лук'янова // Економічний аналіз – 2012. – Вип. 11(1). – С. 397-400.

53. Максимова М. В. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «контролінг» у банківській діяльності. / М.В. Максимова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики – 2012.- №13.Том 2 - С. 39-47.

54. Малахова О. Л. Кредитний менеджмент: навч. посіб. / О. Л. Малахова. – Тернопіль, Вектор, 2015. – 424 с.

55. Малтиз В. В. Проблеми та перспективи банківського кредитування на прикладі АТ КБ «ПРИВАТБАНК». / В. В. Малтиз, О. Короленко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/260.pdf>.

56. Масалигіна В. В. Теоретико-методологічні підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку. / В. В. Масалигіна, А. А. Деркач // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2016. – №56. – С. 145-152.

57. Михайлюк Г. В. Кредитна політика банків та шляхи її оптимізації. Г. В. Михайлюк, І. В. Михайлюк // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип. 27. – С. 103-106.

58. Мороз А.Д. Банківські операції: підручник/ За ред. д-ра екон. наук, проф. А. Д. Мороза. - К.:КНЕУ, 2008. - 384 с.

59. Олешко Т. І. Тактика управління валютними ризиками комерційних банків / Т. І. Олешко, С. В. Гребенюк // Науковий вісник. – 2017. -№2(23Е). – С. 155-158.

60. Онищенко В. О. Методи управління кредитним портфелем банку / В. О. Онищенко, Н. І. Волкова // Економіка і регіон. – 2014. - № 5(48). – С. 3-8.

61. Орлова В. М. Система управління ефективністю ПАТ КБ «Приватбанк» на основі SWOT-аналізу // В. М. Орлова, С. М. Кравченко

[Електронний ресурс]/ - Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2014/Economics/6_169500.doc.htm.

62. Підсосонна Я. Г. Кредитна політика України: макро- та мікроекономічні аспекти / Я. Г. Підсосонна // Бізнесінформ. – 2014.- №4 – С. 410 – 416.

63. Попова С. М. Кредитна політика та її роль у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи України / С. М. Попова // Форум права. – 2015.- №4 – С. 218 - 224.

64. Примак Ю. Р. Вдосконалення аналізу процентного ризику банку. Метод дюрації / Ю. Р. Примак // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. -№ 4. – С. 56-61.

65. Рац О. М. Дослідження впливу якості кредитного портфелю на ефективність кредитної діяльності банку як складова моніторингу кредитного ризику / О. М. Рац // Technology Audit and Production reserves. – 2015. – №1/5(21) – С. 41-45.

66. Рац О. М. Інтегральна оцінка ефективності антикризового управління банком./О. М. Рац//Проблеми економіки.– 2013.- №4. С. 361-367.

67. Ревич М. Я. Методи аналізу та розподілу банківського прибутку / М. Я. Ревич // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2013. - № 1(37). – С. 114-120.

68. Ровенська В. В. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України / В. В. Ровенська, В. Е. Киркач // Економічний вісник Донбасу. – 2019 – №1(55). – С. 103-108.

69. Росола У. В. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України. / У. В. Росола, Н. І. Щока, М. С. Ярмолюк // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2018. – Вип. 1 (9) – С. 181 – 187.

70. Руденко О.В. Реалізація стратегічного планування на основі SWOT-аналізу на прикладі банківської установи / О. В. Руденко // Управління розвитком. – 2013. - №18 (158). – С. 84-86.

71. Русіна Ю. О. Механізм формування та реалізації кредитної політики банку [Електронний ресурс] / Ю. О. Русіна, М. В. Ковтун // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1 (11). – Режим доступу : [http://www.eui_2014_1_52%20\(4\).pdf](http://www.eui_2014_1_52%20(4).pdf).

72. Руська Р. В. Застосування математичних методів в банківській діяльності / Р. В. Руська. – Тернопіль: Тайп, 2014. – 140 с.

73. Семенча І. Є. Ефективне управління кредитною діяльністю банку: Системний погляд професійного менеджера. / І. Є Семенча // Інфраструктура ринку. – 2019. – Вип. 34. – С. 291-296. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://market-infr.od.ua/journals/2019/34_2019_ukr/44.pdf.

74. Сокиринська І. Г. Оптимізація структури кредитного портфелю банку в контексті підвищення ефективності його діяльності / І. Г. Сокиринська, Н. В. Валенюк, Г. О. Суботіна // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2017. - №3. – С. 78-86.

75. Сорока А. В. Кредитна політика банку як основа управління кредитним ризиком / Сорока А. В., А. Р. Колесникова // «Молодий вчений». – 2017. – № 4 (44) – С. 769 - 772.

76. Степанишин В. М. Побудова моделі кореляційного аналізу для дослідження багатофакторних процесів і явищ / В. М. Степанишин, Л. О. Тисовський // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. - №736. – С. 133-138.

77. Станіславчук Н. О. Аналіз банківської діяльності / уклад. Н. О. Станіславчук. – Умань: Візаві, 2018. – 191 с.

78. Табенська Ю. В. Аналіз та оцінка якості кредитного портфелю банку / Ю. В. Табенська // «Young Scientist» – 2018. – №8(60). – С. 397-399.

79. Ткаченко О. І. Кредитна політика банків України / О. І. Ткаченко, Ю. С. Фоменко // Науковий журнал. – 2015. - №2 – С. 159-165.

80. Тисячна Ю.С. Методичні підходи до оцінки якості кредитного портфеля банку./Ю.С. Тисячна//Проблеми економіки.–2014.–№1.–С. 278-283.

81. Устенко С. В. Аналіз підходів економіко-математичного моделювання стійкого розвитку банків / С. В. Устенко, І. Г. Гіваргізов // Соціально-гуманітарний вісник – 2017. - Вип. 17 – С. 84-91.

82. Холодна Ю. Є. Банківська система : навчальний посібник / Ю. Є. Холодна, О. М. Рац. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 316 с.

83. Череватенко В. А. Кредитна політика українських банків та скорингові технології: сучасний стан і перспективи розвитку / В.А. Череватенко // Бізнесінформ – 2015. – №1 – С. 297 – 301.

84. Чуб П. М. Підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку: дис. канд. екон. наук: спец. 08.04.01/ П. М. Чуб. – К., 2003. – 198 с.

85. Шевцова О. Й. Кредитна політика в межах ресурсного менеджменту банку. / О. Й. Шевцова, О. О. Давидов // Вісник Дніпропетровського університету. – 2016. – Вип. 10 (2) – С. 59 - 63.

86. Шелест О. Л. Сучасні підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/.../Economics/25268.doc.htm>.

87. Яровий А. Т. Економетрія: навчально-методичний посібник для студентів математичних та економічних спеціальностей / А. Т. Яровий, Є. М. Страхов – Одеса: Освіта України, 2017. – 133 с.

88. Bank Management [Electronic resource]. – The mode of access: https://www.tutorialspoint.com/bank_management/bank_management_tutorial.pdf.

89. Bannister J. Is your company ready for value-based management?/J. Bannister, R. Jesuthasan//Journal of Business Strategy–2015.–March/April.–P. 12-15.

90. Broeders H. Strategic choices for banks in the digital age [Electronic resource] / H. Broeders, S. Khanna // McKinsey&Company. Financial Services – 2015. – Mode of Access: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/strategic-choices-for-banks-in-the-digital-age>.

91. Cambridge Business English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/credit-policy>.

92. Chmutova I. M. Indicators of Financial Stability of the Ukrainian Banking System / I. M. Chmutova, V.Yu. Biliaieva // Indicators of Financial Stability of the Ukrainian Banking System International Journal of Managerial Studies and Research (IJMSR). – 2015. – Vol.3, Issue 7. – P. 95–103.

93. Damodaran A. Value based management & shareholder value added (SVA) [Electronic resource] / A. Damodaran. – Mode of access : http://strategicinnovation.com.sg/resources/03_VBM.

94. Fischer M. GCPM: A Flexible Package to Explore Credit Portfolio Risk / M. Fisher, K. Jacob // Austrian Journal of Statistics. – 2016. – Vol. 45. – P. 25-44.

95. Gartner 2016. Digitalization. Cited 28.11.2016. – Mode of access <http://www.gartner.com/it-glossary/digitalization>.

96. Greiner L. E. Evolution and Revolution as Organizations Grow / L. E. Greiner // *Harvard Business Review*. – 2015. – Vol. 50. – №4. – P. 37-46.

97. Kaciak E. Predicting bank failures in a newly emerging free-market economy / E. Kaciak // *Perspectives-Electronic Journal of the American Association of Behavioral and Social Sciences*. – 2016. – P. 105-117.

98. Karpova T. Improvement of bank's credit policy in the conditions of digital technologies. T. Karpova // *Фінанси, облік, банки*. – 2019. – №1(24). – С. 48-56.

99. Lebid O.V. Types of bank's financial potential / O. V. Lebid, O. V. Zueva // *Socio-economic aspects of economics and management: International scientific and practical conference (Taunton, 24th January 2015)*. – Taunton: Aspekt Publishing, 2015. – P. 67–70.

100. Negroponte, N. *Being Digital*/N. Negroponte.– NY: Knopf, 1995. – 256 p.

101. The free dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Credit+Policy>.

102. The Transformative Economic Impact of Digital Technology, UNCTAD. URL: https://unctad.org/system/files/non-official-document/ecn162015p09_Katz_en.pdf.

103. Vasylieva T. A. Empirical model of a bank life cycle / T. A. Vasylieva, I. M. Chmutova // *Актуальні проблеми економіки*. - 2015. - № 10. - С. 352-361. Adizes I. The Corporate Lifecycle [Electronic source] / I. Adizes. – Mode of access: http://www.adizes.com/corporate_lifecycle_overview.html.

104. Yehorycheva, Svitlana. The role of the banking system in supporting the financial equilibrium of the enterprises: case of Ukraine / Svitlana Yehorycheva, Tetiana Gudza, Mykhailo Krupka, Oleh Kolodiziev, Natalia Tarasevych // *Banks and Bank Systems*, Volume 14, 2019, Issue 2. – P. 190 – 202.

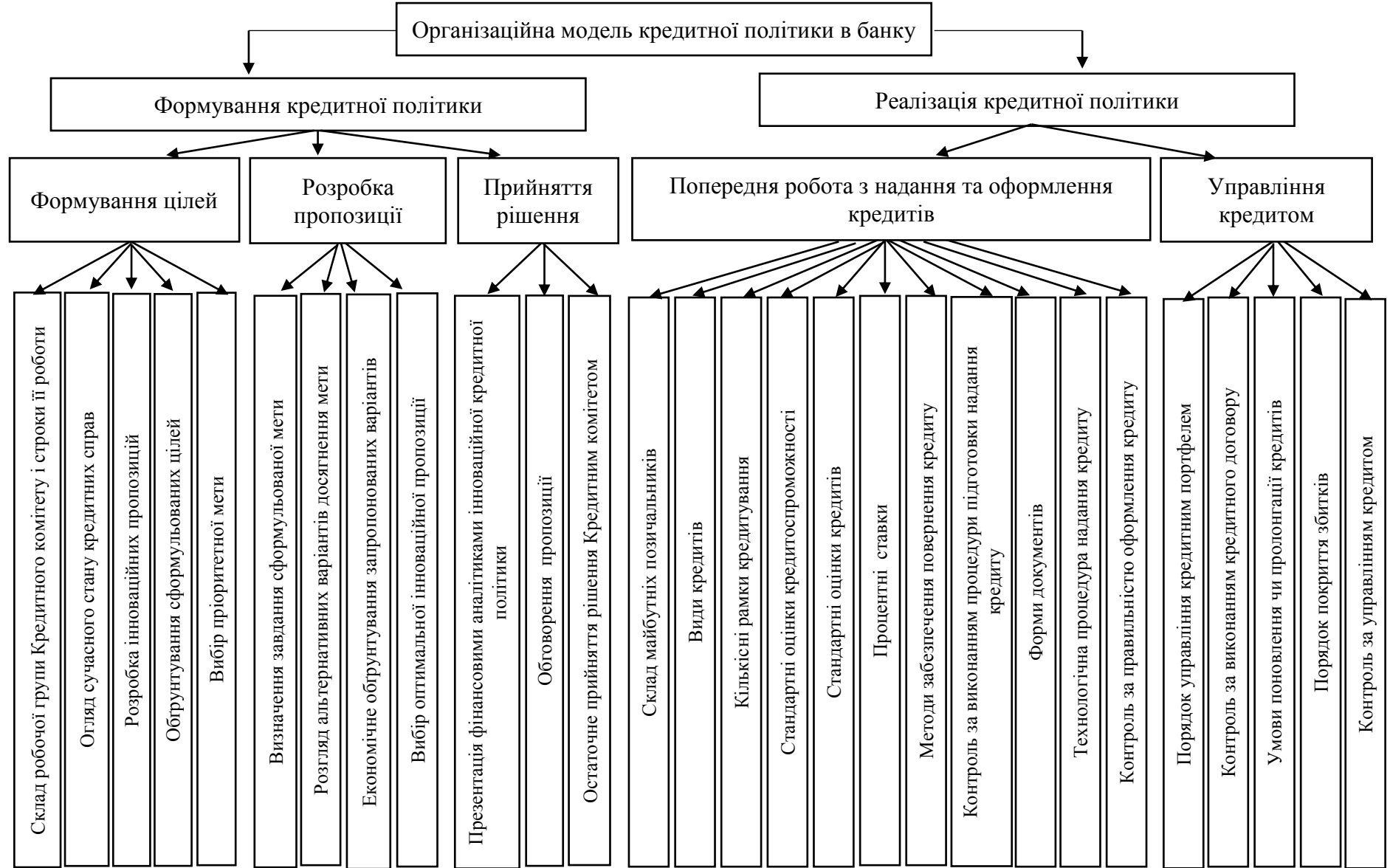
105. Офіційний сайт АТ «ОТП БАНК» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.otpbank.com.ua.

106. Офіційний сайт НБУ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms>.

107. Фінансова звітність АТ «ОТП БАНК». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.otpbank.com.ua/about/informations/annual-reports/.

ДОДАТКИ

Організаційна модель кредитної політики в банку

Додаток Б

Таблиця Б.1

Фінансова звітність АТ «ОТП БАНК»

У тисячах українських гривень

Стаття	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4	5	6	7
АКТИВИ						
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	1011863	1940805	2182720	2320458	3139593	3510420
Кошти в банках	2106567	2115330	3714347	2509984	4308470	13628078
Кредити клієнтам	17326335	18201097	21085627	27762231	25469028	27797157
Інвестиції, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	252370	1400781	694060	1112963	3631783	6606201
Інвестиції, що оцінюються за амортизованою собівартістю	3008265	2605186	4458228	3677428	7212296	5901418
Торгові цінні папери	18995	-	-	-	-	-
Основні засоби та нематеріальні активи	414857	354653	423358	506109	570535	736439
Активи з права користування	-	-	-	-	191946	448590
Поточні активи з податку на прибуток	10923	187317	186160	129692	5137	5163
Відстрочені активи з податку на прибуток	642031	720744	467237	177315	38747	76544
Інвестиційна нерухомість	217030	177235	39038	39381	233118	224139
Інші активи	599521	359484	376889	451244	233118	224139
ВСЬОГО АКТИВІВ	25608757	28062632	33627664	38686805	44828805	58962006
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ						
Кошти банків та інших фінансових установ	8383173	3725373	3307314	4802234	567801	399
Рахунки клієнтів	17812533	21190897	25667453	26750669	35094301	47337814
Субординований борг	721644	-	-	483579	-	-
Чисті активи, що належать власникам інвестиційних сертифікатів	36747	-	-	-	-	-
Орендні зобов'язання	-	-	-	-	174425	450684
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	-	16	45125	53565	-	-

Продовження додатку Б
Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4	5	6	7
Поточні зобов'язання з податку на прибуток	15219	-	-	-	84827	81304
Інші зобов'язання	521434	630215	786685	856321	793970	996963
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	27490750	25546501	29806577	32946368	36715324	48867164
КАПІТАЛ						
Акціонерний капітал	5100894	6240528	6240528	6240528	6186023	6186023
Акціонерний капітал в процесі реєстрації	2517837	-	-	-	-	-
Емісійний дохід	405075	405075	405075	405075	405075	405075
Інший додатковий капітал	1234158	1236294	1236294	1236294	1236294	1236294
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю	(5744)	(45483)	2219	68994	71001	125999
Накопичений дефіцит	(11134213)	(5320283)	(4063029)	(2210454)	-	-
Нерозподілений прибуток	-	-	-	-	215088	2141451
ВСЬОГО КАПІТАЛУ	(1881993)	2516131	3821087	5740437	8113481	10094842
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ	25608757	28062632	33627664	38686805	44828805	58962006

Додаток В
Таблиця В.1

Показники структури активів АТ «ОТП БАНК»

Показники	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	тис. грн	пито- ма вага, %	тис. грн	пито- ма вага, %	тис. грн	пито- ма вага, %	тис. грн	пито- ма вага, %	тис. грн	пито- ма вага, %	тис. грн	пито- ма вага, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Грошові кошти та їх еквіваленти та їх обов'язкові резерви	1011862	4,78	1940805	7,82	2185396	6,08	2325104	6,03	3145451	6,38	3551197	5,65
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	1622	0,01	3877	0,02	18279	0,05	4855	0,01	454	0	10561	0,02
Кошти в інших банках	2079701	9,83	2051772	8,26	3703612	10,31	2489606	6,45	4308470	8,74	13628078	21,69
Кредити та заборгованість клієнтів	13398541	63,34	15211493	61,26	17420991	48,49	21880185	56,71	25311393	51,34	27638192	43,99

Продовження додатку В

Продовження таблиці В.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
у тому числі кредити та заборгованість юридичних осіб	7038542	33,27	10545196	42,47	12585387	35,03	15827325	41,02	17764692	36,04	20108201	32,01
у тому числі кредити та заборгованість фізичних осіб	6359999	30,06	466297	18,79	4835604	13,46	6052860	15,69	7546701	15,31	7529992	11,99
Цінні папери в портфелі банку на продаж	251749	1,19	1394509	5,62	685297	1,91	1298608	3,37	3612465	7,33	6602256	10,51
Цінні папери в портфелі банку до погашення	3008265	14,22	2605186	19,49	4458228	12,41	3677428	9,53	7212296	14,63	5901418	9,39
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	0	0	0	0	0	0	0	0	139143	0,28	139143	0,22
Інвестиційна нерухомість	217030	1,03	177235	0,71	39038	0,11	39381	0,10	28152	0,06	27857	0,04

Закінчення додатку В
Закінчення таблиці В.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	0	0,0	180862	0,73	179705	0,50	127402	0,33	64	0,0	90	0,0
Відстрочений податковий актив	626681	2,96	719830	2,9	507139	1,41	177315	0,46	38747	0,08	76544	0,12
Основні засоби та нематеріальні активи	344702	1,63	336621	1,36	405146	1,13	478898	1,24	760740	1,54	1181043	1,88
Інші фінансові активи	30834	0,15	52103	0,21	98524	0,27	229117	0,59	244368	0,5	120542	0,19
Інші активи	183477	0,87	157172	0,63	121046	0,34	134272	0,35	87688	0,18	89260	0,14
Всього активів	21154465	100	24831464	100	35926454	100,00	38582669	100	49297258	100	62824339	100

Додаток Д
Таблиця Д.1

Показники динаміки активів АТ «ОТП БАНК»

Показники	2015 р.	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	тис. грн	тис. грн	темп приросту, %	тис. грн	темп приросту, %	тис. грн	темп приросту, %	тис. грн	темп приросту, %	тис. грн	темп приросту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Грошові кошти та їх еквіваленти та їх обов'язкові резерви	1011862	1940805	91,81	2185396	12,6	2325104	6,39	3145451	35,28	3551197	12,9
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток / збиток	1622	3877	139,03	18279	371,47	4855	-73,44	454	-90,65	10561	2226,21
Кошти в інших банках	2079701	2051772	-1,34	3703612	80,51	2489606	-32,78	4308470	73,06	13628078	216,31
Кредити та заборгованість клієнтів	13398541	15211493	13,53	17420991	14,53	21880185	25,6	25311393	15,68	27638192	9,19
у тому числі кредити та заборгованість юридичних осіб	7038542	10545196	49,82	12585387	19,35	15827325	25,76	17764692	12,24	20108201	13,19

Продовження додатку Д
Продовження таблиці Д.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
у тому числі кредити та заборгованість фізич. осіб	6359999	466297	-26,63	4835604	3,63	6052860	25,17	7546701	24,68	7529992	-0,22
Цінні папери в портфелі банку на продаж	251749	1394509	453,93	685297	-50,86	1298608	89,5	3612465	178,18	6602256	82,76
Цінні папери в портфелі банку до погашення	3008265	2605186	-13,4	4458228	71,13	3677428	-17,51	7212296	96,12	5901418	-18,18
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	0	0	-	0	-	0	-	139143	-	139143	0
Інвестиційна нерухомість	217030	177235	-18,34	39038	-77,97	39381	0,88	28152	-28,51	27857	-1,05
Дебіторська заборгованість щодо поточ. податку на прибуток	0	180862	-	179705	-0,64	127402	-29,1	64	-99,95	90	40,63
Відстрочений податковий актив	626681	719830	14,86	507139	-29,55	177315	-65,04	38747	-78,15	76544	97,55
Основні засоби та нематеріал. активи	344702	336621	-2,34	405146	20,36	478898	18,2	760740	58,85	1181043	55,25
Інші фінан. активи	30834	52103	68,98	98524	89,09	229117	132,55	244368	6,66	120542	-50,67
Інші активи	183477	157172	-14,34	121046	-22,99	134272	10,93	87688	-34,69	89260	1,79
Всього активів	21154465	24831464	17,38	35926454	44,68	38582669	7,39	49297258	27,77	62824339	27,44

Додаток Е

Таблиця Е.1

Аналіз структури активів за рівнем ліквідності АТ «ОТП БАНК»

Показники	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	тис. грн	пито- ма вага, %	тис. грн	пито- ма вага, %	тис. грн	пито- ма вага, %	тис. грн	пито- ма вага, %	тис. грн	пито- ма вага, %	тис. грн	пито- ма вага, %
Високо- ліквідні активи	3091563	14,61	3992577	16,08	5889008	16,39	4814710	12,48	7453921	15,12	17179275	27,43
Ліквідні активи	16658555	78,75	19211188	77,37	22564516	62,81	26856221	69,81	36275297	73,58	40281009	64,32
Всього робочих активів	19750118	93,36	23203765	93,45	28453524	79,20	31670931	82,09	43729218	88,71	57460284	91,75
Низько- ліквідні активи	626681	2,96	900692	3,63	686844	1,91	304717	0,79	38811	0,08	76634	0,12
Неліквідні активи	217030	1,03	177235	0,71	39038	0,11	39381	0,10	28152	0,06	27857	0,04
Недоходні активи	344702	1,63	336621	1,36	405146	1,13	478898	1,24	760740	1,54	1181043	1,89
Квазі- активи	214311	1,01	209275	0,84	219570	0,61	363389	0,94	332056	0,67	209802	0,34
Всього активів	21154465	100	24831464	100	35926454	100	38582669	100	49297258	100	62624339	100

Показники, які характеризують ліквідність банку

Найменування	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$K_{мл} = A_{вл} / Д$, де $A_{вл}$ – високоліквідні активи, $Д$ – депозити	Коефіцієнт миттєвої ліквідності показує можливість банку погашати «живими» грошми з коррахунків і каси зобов'язання за всіма депозитами
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	$K_{зл} = A_{заг} / Z_{заг}$, де $A_{заг}$ – загальні активи, $Z_{заг}$ – зобов'язання	Показує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань всіма активами
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	$K_{свр} = A_{вл} / A_{р}$, де $A_{вл}$ – високоліквідні активи, $A_{р}$ – робочі активи	Характеризує питому вагу високоліквідних активів у робочих активах
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$K_{рл} = A_{д} / Z_{заг}$, де $A_{д}$ – дохідні активи банку, $Z_{заг}$ – загальні зобов'язання	Характеризує забезпечення дохідними активами банку його загальних зобов'язань
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	$K_{скзд} = КР / Д$, де $КР$ – видані кредити, $Д$ – залучені депозити.	Розкриває, наскільки видані кредити забезпечені всіма залученими депозитами (чи є незбалансована ліквідність)
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$K_{глз} = (A_{вл} + A_{м}) / Z_{заг}$, де $A_{вл}$ – високоліквідні активи, $A_{м}$ – майно і незавершені капітальні вкладення, $Z_{заг}$ – зобов'язання	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання високоліквідними активами та через продаж майна

Динаміка, склад і структура зобов'язань АТ «ОТП БАНК»

Складові зобов'язань, тис. грн	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4	5	6	7
Коррахунки НБУ та інших банків	61517	123	127	126	189669	132
Питома вага, %	0,29	0	0	0	0,42	0
Темп приросту, %	-	-99,8	3,25	-0,79	150430,95	-99,93
Субординований борг	721644	0	0	0	0	0
Питома вага, %	3,41	0	0	0	0	0
Темп приросту, %	-	-100,0	-	-	-	-
Інші зобов'язання	169017	446017	879487	1175536	1195532	1415452
Питома вага, %	0,8	1,8	2,95	3,58	2,66	2,4
Темп приросту, %	-	163,89	97,19	33,66	1,7	18,4
Депозити до запитання, в тому числі:	10722884	15966018	21369363	22202558	29723961	42034068
Питома вага, %	50,69	64,3	71,66	67,56	66,22	71,29
Темп приросту, %	-	48,9	33,84	3,9	33,88	41,41
юридичних осіб	7469175	10213805	14042585	13797882	19504872	26418345
Питома вага, %	35,31	41,13	47,09	41,99	43,45	44,8
Темп приросту, %	-	36,75	37,49	-1,74	41,36	35,44
фізичних осіб	3253709	5752213	7326778	8404676	10219089	15615723
Питома вага, %	15,38	23,17	24,57	25,58	22,77	26,48
Темп приросту, %	-	76,79	27,37	14,71	21,59	52,81

Продовження додатку 3
Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6	7
Строкові депозити, в тому числі:	7602049	5836407	3897163	4152713	5455450	5583070
Питома вага, %	35,94	23,5	13,07	12,64	12,15	9,47
Темп приросту, %	-	-23,23	-33,23	6,56	31,37	2,34
юридичних осіб	2023216	2249987	1171100	1297840	1110369	1858213
Питома вага, %	9,56	9,06	3,93	3,95	2,47	3,15
Темп приросту, %	-	11,21	-47,95	10,82	-14,44	67,35
фізичних осіб	5578833	3586419	2726064	2854873	4345082	3724856
Питома вага, %	26,37	14,44	9,14	8,69	9,68	6,32
Темп приросту, %	-	-35,71	-23,99	4,73	52,2	-14,27
Емітовані боргові зобов'язання	0	0	0	0	0	0
Питома вага, %	0	0	0	0	0	0
Темп приросту, %	-	-	-	-	-	-
Інші залучені кошти	467	422	352	316	378133	267
Питома вага, %	0,00	0,00	0,00	0,00	0,84	0,00
Темп приросту, %	-	-9,64	-16,59	-10,23	119562,34	-99,93
Всього зобов'язань	19508225	22271470	26296138	27607364	37114957	49394622
Питома вага, %	92,22	89,69	88,18	84,01	82,68	83,77
Темп приросту, %	-	14,16	18,07	4,99	34,44	33,09
Всього пасивів	21154465	24831465	29822400	32862170	44889432	58966183
Питома вага, %	100	100	100	100	100	100
Темп приросту, %	-	17,38	20,1	10,19	36,6	31,36

Показники, які характеризують капітальну стійкість банку

Найменування	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	$K_{mk} = A / K_a$, де A – активи банку, K_a – акціонерний капітал	Визначає ступінь покриття активів акціонерним капіталом
Коефіцієнт надійності	$K_n = K / Z_k$, де K – власний капітал, Z_k – залучені кошти	Визначає співвідношення власного капіталу до залучених коштів, рівень залежності банку від залучених коштів
Коефіцієнт фінансового важеля	$K_{fv} = Z_k / K$, де Z_k – залучені кошти, K – власний капітал	Визначає співвідношення зобов'язань банку і капіталу, розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	$K_{yk} = K / A_{zag}$, де K – власний капітал, A_{zag} – загальні активи	Розкриває достатність сформованого власного капіталу в активізації та покритті різних ризиків
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	$K_{zk} = A_k / K$, де A_k – капіталізовані активи, K – власний капітал	Визначається як співвідношення капіталізованих активів, тобто основних засобів та іншого майна, і власного капіталу, показує, яку частину капіталу розміщено в нерухомість (майно)
Коефіцієнт захищеності дохідних активів	$K_{zda} = (K - H_a - Z_b) / A_d$, де H_a – недохідні активи; A_d – дохідні активи; Z_b – збитки	Сигналізує про захист дохідних активів (що чутливі до зміни процентних ставок) мобільним власним капіталом

Додаток К
Таблиця К.1

Загальна оцінка структури і динаміки доходів АТ «ОТП БАНК»

Напрямки доходів	2015 р.		2016 р.		Відхилення	2017 р.		Відхилення	2018 р.		Відхилення	2019 р.		Відхилення	2020 р.		Відхилення
	тис. грн	%	тис. грн	%		%	тис. грн		%	%		тис. грн	%		%	тис. грн	
Процентний дохід	3122679	621,9	3244313	107,3	-514,6	3035594	94,4	-12,9	4133371	91,4	-3,0	5300542	95,5	4,1	4962915	92,6	-2,9
Комісійний дохід	808121	160,9	888737	29,4	-131,6	1099463	34,2	4,8	1426748	31,6	-2,6	1687237	30,4	-1,2	1648108	31,4	1,0
Чистий торгов. дохід	-1840770	-366,6	126179	4,2	370,8	206683	6,4	2,3	320805	7,1	0,7	423723	7,6	0,5	469582	8,8	1,1
Інший дохід	43215	8,6	123277	4,1	-4,5	138523	4,3	0,2	131276	2,9	-1,4	152279	2,7	-0,2	103920	1,9	-0,8
Неперед-бачений дохід	0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Разом доходів:	502106	100	3024335	100	0,0	3215496	100	0,0	4521107	100	0,0	5548758	100	0,0	5358529	100	0,0
Непроцентні доходи	-2620573	-521,9	-219978	-7,3	514,6	179902	5,6	12,9	387736	8,6	3,0	248216	4,5	-4,1	395614	7,4	2,9

Загальна оцінка структури і динаміки витрат АТ «ОТП БАНК»

Напрямки витрат	2015 р.		2016 р.		Відхилення	2017 р.		Відхилення	2018 р.		Відхилення	2019 р.		Відхилення	2020 р.		Відхилення
	тис. грн	%	тис. грн	%		%	тис. грн		%	%		тис. грн	%		%	тис. грн	
Процентні витрати	1421060	28,0	1199459	55,6	27,6	1087531	51,9	-3,7	1226343	57,9	5,9	1653327	67,4	9,5	1386122	42,8	-24,6
Комісійні витрати	210079	4,1	158711	7,4	3,2	177235	8,5	1,1	264749	12,5	4,0	361697	14,7	2,2	475881	14,7	0,0
Інші операційні витрати, всього	1305743	25,7	1472188	68,3	42,5	1502903	71,8	3,5	1729529	81,6	9,8	2050427	83,5	1,9	2198668	67,9	-15,7
Відрахування до резервів	2134712	42,1	683425	31,7	-10,4	591326	28,2	-3,5	389854	18,4	-9,8	403965	16,5	-1,9	1040512	32,1	15,7
Непередбачені витрати	0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Разом витрат:	5071594	100	2155613	100	0,0	2094229	100	0,0	2119383	100	0,0	2454393	100	0,0	3239180	100	0,0
непроцентні витрати	3650534	72,0	956154	44,4	-27,6	1006698	48,1	3,7	893040	42,1	-5,9	801066	32,6	-9,5	1853058	57,2	24,6

Показники ефективності банку

Найменування	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст
Загальний рівень рентабельності	$K_1 = П_6 / Д_3$, де $П_6$ – розмір балансового прибутку; $Д_3$ – дохід	Розмір балансового прибутку на 1 грн доходу
Окупність витрат доходами	$K_2 = Д_3 / В_3$, де $Д_3$ – розмір доходу; $В_3$ – витрати	Розмір доходу на 1 грн витрат
Чиста процентна маржа	$K_3 = (\% \text{ доходи} - \% \text{ витрати}) / A_{\text{заг}} \times 100$, де $A_{\text{заг}}$ – середні загальні активи	Розкриває рівень дохідності активів від процентної різниці
Чистий спред	$K_4 = \frac{Д_{\text{п}}}{A_{\text{п}}} \times 100 - \frac{В_{\text{п}}}{П_{\text{п}}} \times 100$, де K_4 – чистий спред; $Д_{\text{п}}$ – процентні доходи; $В_{\text{п}}$ – процентні витрати; $A_{\text{п}}$ – платні активи; $П_{\text{п}}$ – платні пасиви	Розкриває рівень дохідності активів від процентних операцій
Інший операційний дохід	$K_5 = Д_i / A_3$, де $Д_i$ – інші послуги; A_3 – середньорічні активи	Свідчить про рівень дохідності активів від інших нетрадиційних послуг і доходів інших
«Мертва точка» прибутковості	$K_6 = (В_{\text{н}} - Д_{\text{н}}) / A_{\text{д}}$, де $В_{\text{н}}$ – непроцентні витрати; $Д_{\text{н}}$ – непроцентні доходи; $A_{\text{д}}$ – дохідні активи	Показує мінімальну дохідну маржу для покриття всіх витрат, після чого банк починає заробляти прибуток
Рентабельність активів	$K_7 = ЧП / A_3$, де ЧП – чистий прибуток; A_3 – середньорічні активи	Рівень окупності чистим прибутком середньорічних активів у цілому
Рентабельність дохідних активів	$K_8 = ЧП / A_{\text{д}}$, де ЧП – чистий прибуток; $A_{\text{д}}$ – середньорічні дохідні активи	Рівень окупності чистим прибутком середньорічних дохідних активів
Рентабельність загального капіталу	$K_9 = ЧП / K_{\text{заг}}$, де ЧП – чистий прибуток; $K_{\text{заг}}$ – середньорічний загальний капітал	Рівень окупності чистим прибутком середньорічного загального капіталу
Рентабельність статутного фонду	$K_{10} = ЧП / K_{\text{а}}$, де ЧП – чистий прибуток; $K_{\text{а}}$ – середньорічний акціонерний капітал	Рівень окупності чистим прибутком середньорічного акціонерного капіталу
Рентабельність діяльності за витратами	$K_{11} = ЧП / В_3$, де ЧП – чистий прибуток; $В_3$ – витрати банку	Рівень окупності чистим прибутком усіх витрат банку
Рентабельність діяльності за доходом	$K_{12} = ЧП / Д_3$, де ЧП – чистий прибуток; $Д_3$ – доходи банку	Рівень окупності чистим прибутком усіх доходів банку

Додаток Н
Таблиця Н1

Вихідні дані для розрахунку показників ділової активності банків за 2020 рік

Назва банку	Залучені кошти	Загальні пасиви	Дохідні активи	Кредитний портфель	Строкові депозити	Загальні активи	Портфель цінних паперів і паїв
АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	360 775	907 963	866 517	346 238	118 286	964 751	486 994
АТ "Райффайзен Банк Аваль"	88 163 376	111 547 920	102 052 638	46 014 963	8 473 552	113 628 317	27 756 192
АТ "АЛЬФА-БАНК"	74 130 521	97 592 962	90 108 940	47 837 448	28 375 871	112 494 706	20 989 544
АТ "УКРСИББАНК"	62 250 436	72 315 975	69 485 189	21 067 038	3 845 783	74 638 059	18 268 898
АТ "ОТП БАНК"	47 617 405	58 966 183	57 470 845	27 638 192	5 583 070	62 824 339	12 503 674
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	42 352 597	50 408 346	49 120 064	27 809 805	11 963 872	52 053 779	8 194 235
АТ "СІТІБАНК"	25 062 859	27 850 463	27 746 476	2 502 326	71 750	28 005 375	13 821 751
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	22 526 532	27 137 240	26 540 954	19 498 716	5 965 328	27 796 241	2 031 489
АТ "КРЕДОБАНК"	18 596 695	25 228 130	23 675 489	13 282 029	6 511 471	26 173 800	7 387 528
АТ "Ідея Банк"	3 763 957	5 082 016	4 758 922	3 790 052	2 898 266	7 901 810	522 602
АТ "ПРАВЕКС БАНК"	5 422 864	7 665 343	7 184 203	3 098 315	695 060	7 723 779	2 794 875
АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	2 593 579	4 091 049	3 850 088	2 114 351	646 150	4 151 050	956 454
АТ "БАНК ФОРВАРД"	1 901 707	2 470 266	1 938 074	1 589 712	1 655 120	2 623 354	209 186
АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	1 533 449	2 068 640	1 988 195	1 382 113	535 058	2 085 030	148 217

Алгоритм розрахунку і економічний зміст показників оцінки ділової активності банку

Найменування показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника	Оптимальні значення показника
Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	$K_{\text{кра}} = \left(\frac{\text{КР}}{A_3} \right)$	Питома вага кредитного портфеля (КР) у загальних активах (A_3)	Оптимальне значення питомої ваги кредитних вкладень у загальних активах – 65-75 %. Значення кредитної активності вище 75 % свідчить про агресивну ризиковану кредитну політику банку та недостатню диверсифікацію активів.
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	$K_{\text{ia}} = \left(\frac{\text{ЦПП}}{A_3} \right)$	Питома вага портфеля цінних паперів і паїв (ЦПП) у загальних активах (A_3)	Коефіцієнт інвестиційної активності перебуває в протилежній залежності від коефіцієнта кредитної активності. Чим більше його значення, тим менше значення коефіцієнта кредитної активності.
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	$K_{\text{зда}} = \left(\frac{D_a}{Z_k} \right)$	Співвідношення дохідних активів (D_a) і залучених коштів (Z_k)	Оптимальне значення 90-95%. Воно свідчить про проведення ефективної депозитної політики для здійснення активних операцій банку, що приносять дохід.
Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	$K_{\text{ДСКР}} = \left(\frac{\text{КР}}{D_c} \right)$	Співвідношення кредитного портфеля (КР) і депозитів строкових (D_c)	Оптимальне значення 85-90%. Значення коефіцієнта більше 100% свідчить про те, що для надання кредитів клієнтам банки використовують не тільки строкові депозити, а й інші залучені кошти.
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	$K_{\text{зк}} = \left(\frac{Z_k}{\Pi_{\text{заг}}} \right)$	Питома вага залучених коштів (Z_k) у загальних пасивах ($\Pi_{\text{заг}}$)	Цей коефіцієнт характеризує активність банку щодо залучення грошових коштів на фінансовому ринку. Оптимальним є значення 80—85 %. Занадто високе значення цього коефіцієнта свідчить про зростання активності банку щодо залучення ресурсів і водночас про підвищення ризикованості банківської діяльності та зниження стабільності банку.

Додаток Р
Таблиця Р1

Вихідні дані розрахунку показника рівня ризикованості кредитних операцій за 2020 рік

Банки	Власний капітал	Кредитний портфель	Резерв для покриття можливих втрат від кредитних операцій	Проблемні кредити
АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	252 500	346 238	56 401	3 650
АТ "Райффайзен Банк Аваль"	6 154 516	46 014 963	1 881 376	8 205 121
АТ "АЛЬФА-БАНК"	28 726 248	47 837 448	14 813 141	29 896 289
АТ "УКРСИББАНК"	5 069 262	21 067 038	1 977 379	6 619 780
АТ "ОТП БАНК"	6 186 023	27 638 192	3 713 784	9 794 477
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	1 222 929	27 809 805	1 527 653	5 000 166
АТ "СІТІБАНК"	200 000	2 502 326	2 819	36 008
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	1 571 978	19 498 716	654 324	193 782
АТ "КРЕДОБАНК"	2 248 969	13 282 029	846 489	6 624 374
АТ "Ідея Банк"	298 742	3 790 052	2 802 401	6 329 342
АТ "ПРАВЕКС БАНК"	979 090	3 098 315	45 650	803 511
АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	2 531 347	2 114 351	58 652	45 852
АТ "БАНК ФОРВАРД"	1 152 940	1 589 712	146 491	1 457 428
АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	364 410	1 382 113	14 443	992

Алгоритм розрахунку і економічний зміст показників ризику кредитного портфеля банку

Найменування	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст
Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом ($K_{вк}$)	Власний капітал / Кредитний портфель	Характеризує якість кредитного портфеля з погляду його захищеності власним капіталом і показує, скільки власних коштів припадає на одну гривню виданих кредитів.
Коефіцієнт якості кредитного портфеля ($K_{як}$)	Резерв для покриття можливих втрат від кредитних операцій / Кредитний портфель	Характеризує якість кредитного портфеля з позиції ризиковості та показує частку класифікованих кредитів за рівнем ризику в загальній сумі кредитного портфеля банку.
Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку ($K_{пв}$)	Резерв для покриття можливих витрат від кредитних операцій / Власний капітал	Характеризує якість кредитного портфеля банку з погляду його захищеності власним капіталом банку.
Коефіцієнт проблемних кредитів ($K_{пк}$)	Проблемні кредити / Кредитний портфель	Характеризує частку проблемних кредитів у загальній сумі кредитного портфеля.

Показники, які характеризують дохідність кредитних операцій банку

Найменування	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст
Коефіцієнт дохідності кредитного портфеля (К _д)	Відсотковий дохід / Кредитний портфель	Характеризує дохідність вкладень у кредитний портфель і показує, скільки банк отримує доходів з кожної гривні виданих кредитів.
Коефіцієнт частки відсоткових доходів у загальній сумі доходів банку (К _{вд})	Відсотковий дохід/ Доходи банку	Характеризує частку доходів, отриманих банком від надання кредитів, у загальних доходах банку від інших активних операцій.
Коефіцієнт співвідношення відсоткових доходів і відсоткових витрат, пов'язаних із залученням ресурсів (К _{дв})	Відсотковий дохід / Відсоткові витрати банку	Характеризує дохідність відсоткової політики банку. Зростання значення цього коефіцієнта характеризує високий рівень банківського менеджменту.
Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій (К _{пкп})	Чистий відсотковий дохід/Кредитний портфель	Показує, скільки відсоткового прибутку припадає на одну гривню розміщених у кредитний портфель ресурсів.
Чистий спред (ЧС)	Відсоткові доходи/ Кредитний портфель – Відсоткові витрати/ Підвідсоткові депозити	Характеризує різницю між ціною придбання ресурсів та їх розміщенням у дохідні активи (переважно у кредитний портфель)
Коефіцієнт частки кредитів в активах (К _{ка})	Кредитний портфель/ Загальні активи	Характеризує частку кредитів у загальних активах банку

Додаток У
Таблиця У1

Вихідні дані для обчислення показників дохідності кредитних операцій

Дата	Відсотковий дохід	Кредитний портфель	Доходи банку	Відсоткові витрати	Чистий відсотковий дохід	Підвідсоткові депозити	Загальні активи
2010	3051099	21479927	609432	1045709	2005390	7785618	24681819
2011	2565868	20139457	581760	735693	1830175	8700309	22784720
2012	2659907	14644016	261527	983199	1676708	8966339	20314986
2013	2786490	14123829	117293	874664	1911826	9537461	18722348
2014	3369007	16017576	-1999097	1092371	2276636	14003139	21505504
2015	3122679	13398541	-2847716	1421060	1701619	18324933	21154465
2016	3244313	15211493	962010	1199459	2044854	21802425	24831464
2017	3035594	17420991	917651	1087531	1948063	25266526	35926454
2018	4133371	21880185	1974310	1226343	2907028	26355271	38582669
2019	5300542	25311393	2536756	1653327	3647215	35179411	49297258
2020	4962915	27638192	1733722	1386122	3576793	47617138	62824339

Додаток Ф
Публікації за період навчання

ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ОПТИМІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

УДК 33.336.77.01

Скорик Д.В.

студентка 2 курсу магістратури
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено суть поняття кредитної політики банку. Охарактеризований сучасний стан розвитку кредитної діяльності банківської системи. Розглянуто динаміку кредитів банків України за видом позичальника. Запропоновано напрями підвищення ефективності кредитної діяльності банків.

Ключові слова: кредитна політика, оптимізація кредитної діяльності.

Abstract. The essence of the concept of a bank's credit policy is investigated. The article describes the current state of development of credit activity of the banking system. The dynamics of loans of Ukrainian banks by type of borrower is considered. Directions for improving the efficiency of credit activities of banks are proposed.

Keywords: credit policy, optimization of credit activity.

Основою фінансової стабільності та стійкості фінансового ринку є правильна організація процесу кредитування банку, розробка ефективної та гнучкої системи кредитних операцій. В останні роки спостерігається уповільнення розвитку банківського кредитування, що пов'язане, зокрема з поширенням COVID-19. Це зумовлює до пошуку напрямів модернізації кредитної політики банків, що сприятиме економічному розвитку банківської системи. Ось чому питання, які стосуються пошуків шляхів оптимізації кредитної політики банків, є актуальними на сучасному етапі.

Слід відзначити зусилля у вирішенні досліджуваної проблеми таких вчених, як О. М. Колодізев [1], О. В. Хмеленко [2], С. М. Аржевітін [3], О. В. Лисенок [4], А. В. Сорока [5] та інших, які внесли значний вклад у розробку питань кредитної політики банків. Для забезпечення стійкої діяльності вітчизняної банківської системи

банківське кредитування потребує подальших теоретичних досліджень і практичних розробок в напрямку визначення шляхів оптимізації кредитної політики банків. Перш ніж розглянути питання напрямів оптимізації кредитної політики банків, необхідно визначити сутність поняття «кредитна політика». Найчастіше кредитна політика розглядається українськими вченими як стратегія і тактика банку в сфері кредитних операцій. За твердженням більшості фахівців, дане визначення лише частково описує сутність кредитної політики. На думку Холодної Ю. Є. кредитна політика банку це «стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку на основі принципів: поворотності; терміновості; диференційованості; забезпеченості; платності» [6, с. 291].

Так, О. М. Колодізєв і О. В. Хмеленко дають таке визначення кредитної політики: «ключова передумова системи управління кредитним ризиком, яка формулює цілі та пріоритети кредитної діяльності банку, кошти та методи їх реалізації, а також принципи та порядок організації кредитного процесу» [2, с.12]. Г. В. Михайляк і І. В. Михайляк визначають кредитну політику таким чином: «у вузькому значенні кредитна політика – це система заходів банку під час кредитування клієнтів, які здійснюються банком для реалізації його стратегії і тактики в даному регіоні в певний період часу; у більш ширшому значенні кредитна політика як основа процесу управління кредитом визначає пріоритети в процесі розвитку кредитних стосунків і функціонування кредитного механізму» [7, с. 104]. Схожої думки дотримується Т. Карпова, яка характеризує кредитну політику як поєднання кредитної стратегії та тактики. Стратегія визначає основні принципи, пріоритети і цілі конкретного банку на кредитному ринку, а тактика – це конкретні фінансові інструменти, використані банком для реалізації своїх цілей при виконанні кредитних договорів [8, с. 50].

Однакову думку мають щодо визначення кредитної політики С. М. Аржевітін, Т. П. Остапишин, І. Б. Охрименко: «....сукупність базових критеріїв прийняття управлінських рішень у сфері кредитної діяльності банку з метою реалізації його кредитного потенціалу та ефективного впливу на економіку країни на різних рівнях» [3, с. 406].

Отже, результати морфологічного аналізу щодо визначення сутності поняття «кредитна політика» зосереджують увагу у межах таких ключових слів: цілі та пріоритети, сукупність базових критеріїв, система заходів банку, основа процесу управління кредитом, кредитна стратегія та кредитна тактика, набір принципів. Проаналізувавши ці визначення, можна стверджувати, що єдиного визначення кредитної політики не існує, кожне із них доповнює суть поняття.

Мета статті полягає у визначенні напрямів оптимізації кредитної політики банків на сучасному періоді.

Практичний досвід банківської діяльності підтверджує, що процес надання кредитів є найбільш вигідним для банку, але і найбільш ризикованим. Досягнення успіху в цій галузі є фундаментальною основою ефективної роботи, а кредитна політика – її показником [9].

В табл. 1 представлений аналіз динаміки наданих кредитів банками України протягом 2010-2020 рр. (табл. 1) [10].

Таблиця 1

Аналіз динаміки кредитів за видом позичальника у 2010-2020 роках

Дата	Кредити юридичним особам, тис. грн	Темп приросту, %	Кредити фізичним особам, тис. грн	Темп приросту, %
2010	540 541 580	10,49	205 829 075	-12,00
2011	610 413 617	12,93	197 792 744	-3,90
2012	560 765 464	-8,13	133 615 581	-32,45
2013	654 145 824	16,65	145 082 122	8,58
2014	727 818 714	11,26	145 792 122	0,49
2015	616 420 879	-15,31	97 553 387	-33,09
2016	479 393 492	-22,23	87 118 127	-10,70
2017	469 265 295	-2,11	92 062 898	5,68
2018	479 999 651	2,29	114 003 571	23,83
2019	419 577 487	-12,59	142 583 963	25,07
2020	447 363 650	6,62	148 652 141	4,26

В табл. 1 відображені статистичні дані за наданими кредитами у розрізі виду позичальника. Так, протягом періоду 2010-2020 рр. відбувається зменшення обсягів кредитування фізичних осіб та, навпаки, збільшення кредитування юридичних осіб. Зростання темпу приросту кредитів, наданих юридичним особам спостерігалось

протягом 2012-2013 рр. (на кінець періоду 16,65%), 2016-2018 рр. (на кінець періоду 2,29%) та на кінець 2020 р. він склав 6,62%. Динаміку зростання обсягів кредитів, наданих юридичним особам, можна пояснити підвищенням попиту на даний банківський продукт, тому що підприємства потребують коштів для поповнення виробничих запасів, збільшення суми обігових коштів.

На зменшення кредитування фізичних осіб вплинуло зниження платоспроможного попиту населення, високі процентні ставки за кредитами, зростання рівня інфляції в країні. Однак, протягом 2015-2019 рр. відбувалось зростання темпу приросту кредитів, наданих фізичним особам (на кінець 2019 року 25,07%), що можна пояснити поліпшенням управління кредитним портфелем у напрямку зниження кредитного ризику.

Сектор корпоративного бізнесу є необхідним елементом розвиненої економічної системи господарювання, без наявності якого економіка і суспільство в цілому не зможуть повноцінно розвиватися і існувати. Тут створюється і функціонує значна маса національних ресурсів. Однак сьогодні залишаються невирішеними багато проблем, пов'язаних з розвитком кредитування юридичних осіб.

Основними заходами оптимізації системи кредитування юридичних осіб повинні стати:

- створення і виконання програм і заходів по зниженню ризиків кредитування малих підприємств;

- введення стандартних процедур, що дозволяють зменшити собівартість операцій в області кредитування і скоротити терміни розгляду заявок організацій;

- підвищення терміновості пасивів, що дозволяє скоротити розриви між пасивами і активами за термінами погашення і запитання;

- реалізація програм і заходів щодо формування «сприятливого середовища» для ведення бізнесу.

Вирішити весь комплекс цих питань вийде тільки при наявності виваженої політики підтримки державою.

У цей важкий час важливо, щоб клієнти відчували, що у банку є підтримка у вигляді пропозицій платіжних канікул або короткострокової

підтримки грошових потоків. Банки не повинні мати проблем з ліквідністю і пропонувати клієнтам відпустку за іпотечним кредитом через рекордно низькі процентні ставки. Але їм слід переглянути профілі ризиків своїх клієнтів у зв'язку з поширенням COVID-19. Так, процентні платежі є важливим доходом для банків. Без цього банки самі зіткнуться з нестачею ліквідності, в той час як вартість кредитів зростає через брак ліквідності на міжбанківському ринку.

Стосовно управління прямим впливом на економічну ситуацію в умовах пандемії в банках повинен бути дієвий план захисту співробітників і клієнтів від його поширення. Багато банків заохочують віддалену роботу деяких співробітників. Клієнти, які все частіше побоюються проводити час в людних громадських місцях, повинні мати можливість щодо отримання банківських послуг без фізичної взаємодії.

Впроваджуючи сучасні цифрові технології обслуговування, віддалені транзакції клієнтів, банки зобов'язані гарантувати, що всі процеси будуть виконуватися з обмеженим порушенням.

Узагальнюючи результати аналізу ефективності діючої кредитної політики вітчизняних банків, можна сформулювати висновок про необхідність її подальшого вдосконалення. Необхідно відзначити, що головними напрямками вдосконалення кредитної політики банків повинні стати саме такі, які спрямовані на розширення сфери їх діяльності та специфічних умов кредитування приватних і корпоративних клієнтів, щоб забезпечити гарантоване повернення коштів і підвищення платоспроможності позичальників за виданими кредитами.

У якості перспективних подальших досліджень можна запропонувати використання кореляційно-регресійного аналізу при прогнозуванні показників кредитної активності банку. Використання даного методу у практичній діяльності банків дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення, що сприятиме підвищенню ефективності банківської діяльності.

Таким чином, формування ефективної кредитної політики банку передбачає врахування усіх факторів, що впливають на реалізацію його кредитного потенціалу. Якщо банк буде враховувати вплив всіх зовнішніх факторів на кредитні ризики, створювати оптимальні додаткові резерви

на покриття можливих збитків, чітко і ефективно розробляти заходи реалізації щодо зниження рівня кредитного ризику, тоді банк зможе сформувавши ефективну кредитну політику, що дозволить створити якісний кредитний портфель і підвищити прибутковість банку.

Література

1. Колодізев О. М. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку кредитного ринку України. / О. М. Колодізев, А. Л. Плюшкіна // Управління розвитком. Збірник наукових праць № 3 (193). Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2018. – С. 30 – 39.
2. Колодізев О. М. Кредитний менеджмент: навч. посібник. / О. М. Колодізев, О. В. Хмеленко // Формування ринкової економіки в Україні – Х. : ХНЕУ, 2015. – 164 с.
3. Аржевітін С. М. Кредитний менеджмент у банку: підручник. / С. М. Аржевітін, Т. П. Остапишин, І. Б. Охрименко та ін.; за ред. С. М. Аржевітіна – Київ: ХНЕУ, 2017. – 499 с.
4. Лисенок О. В. Формування стратегії та політики управління кредитними операціями банків. / О. В. Лисенок // Вісник ЖДТУ. – 2016.- №1 (75) – С. 185 – 190.
5. Сорока А. В. Кредитна політика банку як основа управління кредитним ризиком. / Сорока А. В., Колесникова А. Р. // «Молодий вчений» – 2017. – № 4 (44) – С. 769 – 772.
6. Холодна Ю. Є. Банківська система: навч. посібник. / Ю. Є. Холодна, О. М. Рац – Х. : ХНЕУ, 2013. – 316 с.
7. Михайлюк Г. В. Кредитна політика банків та шляхи її оптимізації. / Г. В. Михайлюк, І. В. Михайлюк // Причорноморські економічні студії – 2018. – Вип. 27. – С. 103 – 106.
8. Karpova T. Improvement of bank's credit policy in the conditions of digital technologies. / Т. Карпова // Фінанси, облік, банки – 2019. – №1(24). – С. 48 – 56.
9. Колодізев О. М. Оптимізація управління кредитним обслуговуванням клієнтів банку. / О. М. Колодізев, А. А. Агаджанян // Формування ринкової економіки в Україні. Збірник наукових праць. – 2019. – Вип. 41, Львівський національний університет імені Івана Франка. – С. 241 – 248.

10. Офіційний сайт НБУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4>

Автор

Дар'я СКОРИК

Науковий керівник
д.е.н., професор

Олег КОЛОДІЗЄВ

Зав. кафедри банківської справи
і фінансових послуг

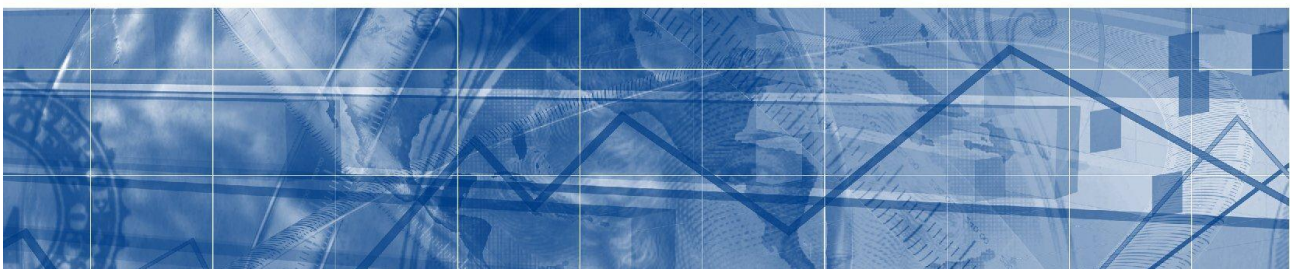
Олег КОЛОДІЗЄВ

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця № 3

Електронний журнал

березень 2021

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

**Молодіжний економічний вісник
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

№ 3

березень 2021

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

Затверджено на засіданні
вченої ради університету
Протокол № 3 від 15.03.2021 р.

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, російська, англійська, французька,
німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія

Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ імені Семена Кузнеця (головний редактор)

Афанасьєв М. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Клебанова Т. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Внукова Н. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дікань Л. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дороніна М. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Орлов П. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дорохов О. В. – канд. техн. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Попов О. Є. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Іванов Ю. Б. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Кизим М. О. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, **Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця**

Головний редактор – **Пономаренко В. С.** Конт. телефон: (057)702-03-04

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.
Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2020

Література: 1. МВФ: Перспективи розвитку регіональної економіки. URL: <https://www.imf.org/ru/https://www.imf.org/ru/Publications/REO/MECA/Issues/2020/04/15/regional-economic-outlook-middle-east-central-asia-report>. 2. МВФ: Економічні прогнози перекинулися «з ніг на голову»: світова економіка в цьому році почне різко скорочуватися. URL: <https://news.un.org/ru/story/2020/04/1375882>. 3. Коронавірус у Німеччині. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-52122867>. 4. МВФ прогнозує найбільший за сто років обвал світової економіки. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-52642074>. 5. Коротков Э. М., Беляев А. А., Валовой Д. В. Антикризисное управление : учебник. Москва : ИНФРА-М, 2000. 432 с. 6. Скібіцький О. М., Матвеев В. В., Щелкунов В. І., Подреза С. М. Стратегічне управління корпораціями : навч. посіб. Київ : Центр .учб. літ., 2016. 130 с. 7. МЗС України: Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciju-mizh-ukrayinoyu-ta-yes/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>. 8. Lu J. W., Beamish P. W. SME internationalization and performance: Growth vs. Profitability. *Journal of International Entrepreneurship*. 2006. Vol. 4. P. 27–48.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ

УДК 33.336.77.01

Тітова Д. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено суть поняття кредитної політики банку. Визначено сутність стратегічного управління кредитними операціями. Проаналізовано динаміку кредитного портфеля банків України.

Ключові слова: кредитна політика, стратегія кредитної політики, кредитний портфель.

Annotation. The essence of the concept of a bank's credit policy is investigated. The essence of strategic management of credit operations is defined. Analysis of the dynamics of the loan portfolio of Ukrainian banks is considered.

Keywords: credit policy, credit policy strategy, loan portfolio.

Найважливішим напрямком для будь-якого банку є ефективне управління кредитною політикою, а головною метою процесу управління кредитним портфелем – забезпечення максимальної прибутковості при певному рівні ризику. Негаразди у функціонуванні кредитної системи впливають на всі економічні процеси. Тому пошук напрямів удосконалення механізму кредитної політики банків дуже актуальний. Також актуальність статті підтверджують недостатній рівень розвитку теоретичних і методичних питань стратегії кредитної політики банку.

Слід зазначити зусилля у вирішенні досліджуваної проблеми таких учених, як О. М. Колодізев [1], Ю. Є. Холодна [4], О. В. Хмеленко [1], О. М. Рац [4], О. В. Лисенок [2] та інших, які зробили значний внесок у розробку питань кредитної політики банків. Для забезпечення стійкої діяльності вітчизняної банківської системи банківське кредитування потребує подальших теоретичних досліджень і практичних розробок у напрямку удосконалення стратегії управління кредитною політикою.

Мета статті полягає у дослідженні суті кредитної політики банків, визначенні її методологічних положень, на яких повинна ґрунтуватися стратегія і політика управління кредитним портфелем.

У процесі дослідження були використані такі загальнонаукові методи, як метод структурного і трендового аналізу.

Правильно обрана стратегія дозволяє не тільки вижити банку в непростих ринкових умовах, а й успішно розвиватися. Розробка якісної стратегії кредитної політики та її послідовна реалізація – головна проблема становлення та сталого розвитку кожного банку.

Найчастіше кредитна політика розглядається українськими вченими як стратегія і тактика банку у сфері кредитних операцій. За твердженням більшості фахівців, це визначення лише частково описує сутність кредитної політики. На думку Холодної Ю. Є., кредитна політика банку – це «стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку на основі принципів: поворотності; терміновості; диференційованості; забезпеченості; платності» [4, с. 291].

Формування стратегії кредитної політики банку носить першорядний характер як для реалізації та результатів кредитної діяльності банку, так і функціонування всього банку в цілому. Формування стратегії має носити чітко виражений обґрунтований поетапний характер.

Під стратегією кредитної політики розуміється сукупність науково-обґрунтованих норм і правил, які лежать в основі вироблення і прийняття рішення в галузі кредитування, що визначають як прибутковість кредитних операцій, так і в цілому майбутній фінансовий стан кредитної організації [2].

Побудова стратегії обумовлена низкою факторів і обмежень як зовнішнього, так і внутрішнього порядку, в їх числі – головна мета кредитування, функціональна спеціалізація банку, регіональні особливості, розвиток кредитних послуг і макроекономічна ситуація в країні.

Процес розробки стратегічного управління кредитними операціями в банку зображений на рис. 1.

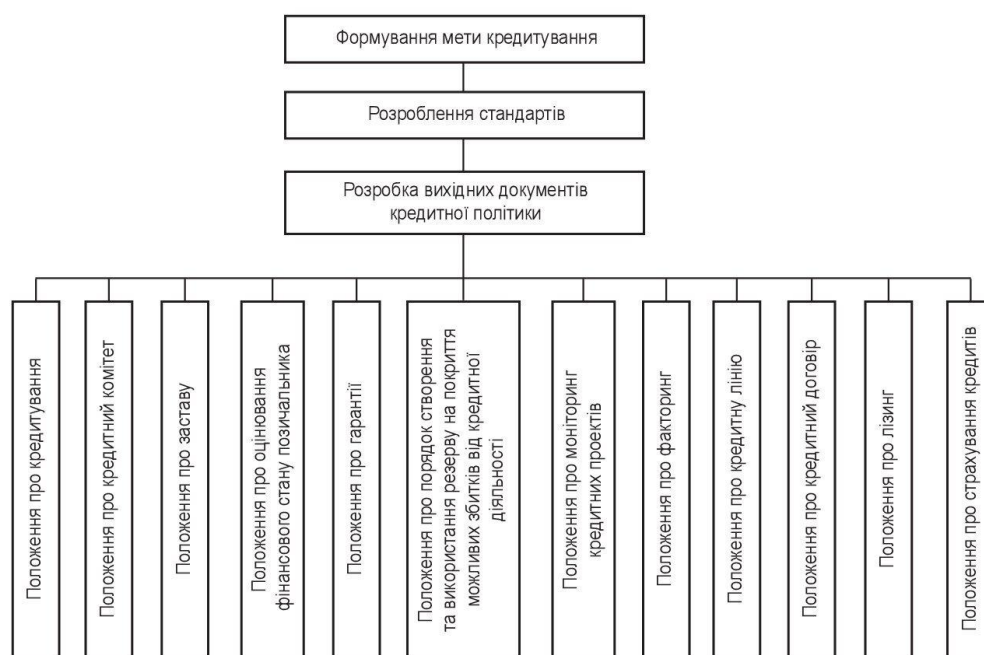

Рис. 1. Процес розробки стратегічного управління кредитними операціями [1, с. 13]

Основу організації кредитної роботи банку здійснює кредитна політика згідно з загальною стратегією його діяльності.

Проаналізуємо динаміку кредитного портфеля банківської системи України протягом 2010–2019 рр. (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Аналіз динаміки кредитного портфеля

№ з/п	Дата	Активи, тис. грн	Кредитний портфель, тис. грн	Темп зростання кредитного портфеля, %	Частка кредитного портфеля в активах, %
1	2010	942 083 994	750 536 379	3,34	79,67
2	2011	1 054 272 287	813 863 749	8,44	77,20
3	2012	1 127 179 379	694 381 045	-14,68	61,60
4	2013	1 277 508 651	799 227 956	15,10	62,56
5	2014	1 316 717 870	873 610 836	9,31	66,35
6	2015	1 252 570 443	713 974 266	-18,27	57,00
7	2016	1 274 731 581	566 511 619	-20,65	44,44
8	2017	1 876 037 016	561 328 193	-0,91	29,92
9	2018	1 934 709 572	594 003 221	5,82	30,70
10	2019	1 981 594 495	562 161 450	-5,36	28,37

Аналіз динаміки розвитку банківської системи демонструє, що обсяги кредитування зростали з 2010 р. по 2011 р., а з 2011 по 2012 рр. темп зростання кредитного портфеля знизився (-14,68 %). З 2013 р. по 2016 рр. знову спостерігається значний спад темпів зростання кредитної активності банків України як в абсолютних, так і відносних показниках. Зокрема, станом на кінець 2016 року сукупний кредитний портфель по системі банків України знизився на -20,65 % порівняно з даними на кінець 2015 року і становив 566 511 619 тис. грн, що складає 44,44 % від обсягу загальних активів. Але починаючи з 2017 р. по 2018 р. обсяги кредитування зросли на 32 675 028 тис. грн, що складає 30,7 % частки кредитного портфеля в активах (рис. 2).

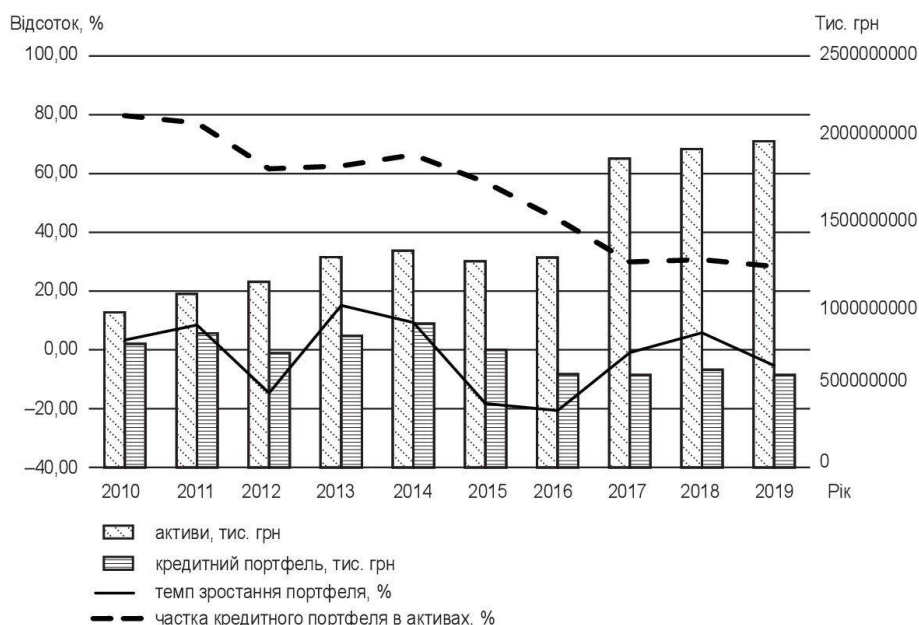

Рис. 2. Динаміка кредитного портфеля банків України

Таким чином, протягом періоду 2010–2019 рр. відбувається тенденція зниження питомої ваги кредитного портфеля в активах. Найбільший темп приросту кредитного портфеля зафіксовано за 2013 рік, коли обсяг кредитного портфеля зріс на 104 846 911 тис. грн. Кредитні операції завжди були найбільш ризикованими. Слід

зауважити, що знизити ризик можливо шляхом зменшення частки кредитного портфеля водночас із збільшенням питомої ваги портфеля цінних паперів.

Досвід успішно працюючих західних і вітчизняних банків показує, що ефективна стратегія діяльності організації на конкурентному ринку визначається, як правило, поєднанням трьох складових:

- правильно обраними довгостроковими цілями;
- глибоким розумінням конкурентного оточення (зовнішнього середовища);
- реальною оцінкою власних ресурсів і можливостей кредитної організації, її конкурентних переваг.

Враховуючи сукупність факторів, що обумовлює кредитну діяльність банку, стратегія кредитної політики повинна позначити орієнтири, до яких необхідно прагнути банкам, в довгостроковому періоді часу. Такими орієнтирами, зокрема, можуть бути: частка виданих кредитів у загальному обсязі активів банку, граничний розмір проблемних кредитів, ліміти сегментів кредитного портфеля.

Так, встановлення кредитних лімітів може включати ліміти на кредитування підприємств однієї галузі, однієї форми власності, одного виду кредитування, клієнтські ліміти для акціонерів, для клієнтів з певною кредитною історією, для нових клієнтів.

Крім того, в стратегічному плані кредитна політика повинна визначити конкретні вимоги до потенційних позичальників, пропонує для кредитування бізнес-проектів і забезпечення кредитів. Інакше кажучи, стратегічний план кредитної політики встановлює так звані кредитні обмеження. Ці обмеження можуть бути встановлені щодо застосування окремих видів і форм наданих кредитів, щодо окремих форм забезпечення.

У перспективі подальших досліджень для формування ефективної стратегії необхідно використовувати різні науково і практично обґрунтовані підходи, наприклад, використання методу розподілення активів. За допомогою цього методу робиться спроба розмежувати джерела засобів відповідно до норм обов'язкових резервів і швидкості їх обігу. Головною перевагою цього методу є зменшення частки ліквідних активів і вкладення додаткових коштів у позики та інвестиції, що веде до зростання норми прибутку.

Підсумовуючи розглянуте, можна зробити висновок, що стратегія кредитної політики формує ті рамки, в яких повинні прийматися всі наступні управлінські рішення. Для формування ефективної стратегії необхідно використовувати різні науково і практично обґрунтовані підходи, що дозволяють враховувати головні і другорядні зовнішні і внутрішні чинники. Результатом формування стратегії є довгостроковий стратегічний план, що відображає систему нових програм діяльності кредитних підрозділів банку і забезпечує досягнення поставлених цілей.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Колодізев О. М.

Література: 1. Колодізев О. М., Хмеленко О. В. Кредитний менеджмент : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2015. 164 с. 2. Лисенок О. В. Формування стратегії та політики управління кредитними операціями банків. *Вісник ЖДТУ*. 2016. №1 (75). С. 185–190. 3. Сорока А. В., Колесникова А. Р. Кредитна політика банку як основа управління кредитним ризиком. *Молодий вчений*. 2017. № 4 (44). С. 769–772. 4. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2013. 316 с. 5. Фінансова звітність банків України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4>.

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця № 11

Електронний журнал

листопад 2020

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

**Молодіжний економічний вісник
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

№ 11

листопад 2020

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

Затверджено на засіданні
вченої ради університету
Протокол № 6 від 23.11.2020 р.

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, англійська, французька,
німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія

Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ імені Семена Кузнеця (головний редактор)

Афанасьєв М. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Клебанова Т. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Внукова Н. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дікань Л. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дороніна М. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Орлов П. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дорохов О. В. – канд. техн. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Попов О. Є. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Іванов Ю. Б. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Кизим М. О. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, **Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця**

Головний редактор – **Пономаренко В. С.** Конт. телефон: (057)702-03-04

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.
Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2020

Тітова Д. В. Стратегічне управління грошовими потоками підприємства.....	221
Тихомирова Д. В. Шляхи удосконалення підґрунтя для розвитку аутсорсингових стартапів в Україні	224
Ткаченко Ю. Г. Теоретична сутність управління фінансовою безпекою підприємства.....	227
Трехліб О. О. Звіт про фінансові результати: особливості складання за міжнародними та національними стандартами фінансової звітності	230
Трехліб О. О. Консалтинг та аутсорсинг як сучасні елементи системи управління сільськогосподарським підприємством	233
Трехліб О. О. Особливості організації аудиту фінансових результатів діяльності підприємства.....	236
Халімон А. В. Розробка алгоритму процедури ліцензування господарської діяльності й аналіз проблемних аспектів цієї процедури	238
Хоменко А. О. Сутність категорії «управління фінансовими ризиками підприємства» та методи нейтралізації фінансових ризиків	242
Черкашина В. Г. Особливості ведення власного бізнесу в умовах карантину	245
Чернишова А. А. Етика як основа ведення сучасного бізнесу	247

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 338.3.01

Тітова Д. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті узагальнено визначення грошового потоку. Досліджено етапи стратегії управління грошовими потоками підприємства в Україні. Запропоновано модель стратегічного управління грошовими потоками підприємства.

Ключові слова: грошовий потік, стратегічне управління, фінансова рівновага.

Аннотация. В статье обобщено определение денежного потока. Исследованы этапы стратегии управления денежными потоками предприятия в Украине. Предложена модель стратегического управления денежными потоками предприятия.

Ключевые слова: денежный поток, стратегическое управление, финансовое равновесие.

Annotation. The article summarizes the definition of cash flow. The stages of the company's cash flow management strategy in Ukraine are studied. The model of strategic management of cash flows of the enterprise is offered.

Keywords: cash flow, strategic management, financial equilibrium.

Ефективна система управління грошовими потоками формує умови для стабільного розвитку підприємства, які підвищують фінансову стійкість і ефективність оборотності грошових потоків. Тому дослідження формування фінансової стратегії управління грошовими потоками є дуже важливими при складанні стратегічного плану розвитку підприємства в довгостроковій перспективі. Підприємці повинні чітко уявляти собі кінцеву мету і рухатися до неї.

У розробку стратегічного управління грошовими потоками підприємств важливий внесок зробили такі вітчизняні та зарубіжні економісти, як, зокрема, І. О. Бланк, В. В. Бочаров, І. В. Журавльова, Дж. К. Ван Хорн.

Мета статті полягає у розробленні теоретичних і практичних рекомендацій з удосконалення системи управління грошовими потоками підприємства.

Поняття «грошовий потік» широко використовується в теорії і практиці економіки, тому дуже важливим є його однозначне тлумачення економістами різних спеціальностей (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «грошовий потік»

№ з/п	Автор	Визначення поняття
1	Ю. Бріхем [6]	Грошовий потік – це фактично чисті грошові кошти, які приходять у фірму (або витрачаються нею) протягом певного періоду
2	І. Бланк [3]	Грошовий потік (cash-flow) – основний показник, що характеризує ефект інвестицій у вигляді грошових коштів, що повертаються інвестору. Основу грошового потоку з інвестицій становить чистий прибуток і сума амортизації матеріальних і нематеріальних активів
3	Ван Хорн Дж. К. [7]	Рух грошових коштів фірми являє собою безперервний процес. Для кожного напрямку використання грошових фондів має бути відповідне джерело. У широкому сенсі: активи фірми являють собою чисте використання грошових коштів, а пасиви і власний капітал – чисті джерела
4	В. Бочаров [4]	Грошовий потік – це обсяг грошових коштів, який отримує і виплачує підприємство протягом звітного або планованого періоду

Таким чином, грошовий потік – це сукупність розподілених у часі надходжень і виплат грошових коштів у результаті реалізації будь-якого проекту або функціонування того чи іншого виду активів.

Стратегічне управління грошовими потоками є важливою складовою загальної стратегії розвитку підприємства [9]. Визначаючи важливість цього питання, запропоновано організаційно-інформаційну модель стратегічного управління грошовими потоками підприємства. Модель забезпечує визначення мети, завдань, етапів формування і реалізації стратегії.

Метою стратегічного управління грошовими потоками на підприємстві є забезпечення стану фінансової рівноваги на підприємстві, що проявляється в ефекті приросту чистого грошового потоку, за рахунок зменшення відтоку грошових коштів [5]. Таким чином, при збільшенні чистого грошового потоку зростає ефективність грошового потоку в цілому.

У запропонованій моделі наведено послідовність етапів дій з організації ефективної системи управління грошовими потоками, яка дозволяє підтримувати фінансову стійкість підприємства в процесі виробничо-господарської діяльності та розробляти стратегію і тактику.

Цільовими завданнями стратегічного управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги, аналіз, облік і контроль грошових потоків. Ці завдання виконуються фінансовими службами підприємств на таких етапах (рис. 1).

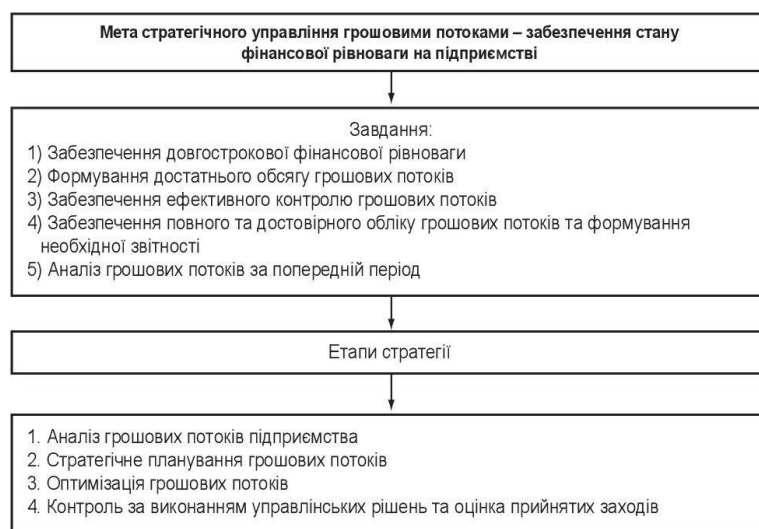

Рис. 1. Концептуальна модель стратегічного управління грошовими потоками підприємства

Характеристика етапів стратегії управління грошовими потоками підприємства:

1. Аналіз грошових потоків підприємства.

Для аналізу грошового потоку підприємства існують прямий і непрямий методи. Ці методи базовані на аналізі показників фінансової звітності («Баланс», «Звіт про фінансові результати» і «Звіт про рух грошових коштів підприємства») [8].

Дослідження проводилися на підставі підприємства ПАТ «Трест «Південзахіденергобуд», всі дані для аналізу економічної діяльності взяті з фінансової звітності за 2017–2019 роки (форми № 1 «Баланс» і форми № 2 «Звіт про фінансові результати», а також «звіт про прибутки і збитки») [1; 2].

За допомогою інформації двох форм звітності складено звіт про рух грошових коштів так, щоб можна було виділити джерела (притоки) та напрямки (відтоки) використання грошових коштів (табл. 2).

Таким чином, підприємство завдяки вивільненню грошових коштів, яке відбулося внаслідок зменшення довгострокових фінансових інвестицій, зменшення основних засобів, збільшення дебіторської заборгованості, збільшення інших оборотних активів, збільшення нематеріальних активів, змогло збільшити чистий прибуток, а також погасити зобов'язання перед бюджетом.

2. Стратегічне планування грошових потоків.

Основним призначенням цього етапу є розробка системи планів і планових показників із формування різних видів грошових потоків.

Таблиця 2

Звіт про рух грошових коштів ПАТ «Трест «Південзахіденергобуд»

Джерела грошових коштів (притоки)	Сума 2017–2018 рр.	Сума 2018–2019 рр.	Напрямки використання грошових коштів (відтоки)	Сума 2017–2018 рр.	Сума 2018–2019 рр.
1	2	3	4	5	6
Чистий прибуток	112	379	Збільшення запасів	-	15
Амортизація	14	15	Збільшення дебіторської заборгованості	456	90
Зменшення інвестиційної нерухомості	16	3	Збільшення інших оборотних активів	62	66
Зменшення довгострокових фінансових інвестицій	169	32	Збільшення основних засобів	-	5
Зменшення запасів	24		Збільшення нематеріальних активів	-	11
Збільшення кредиторської заборгованості	279	357	Зменшення інших поточних зобов'язань	10	-
Зменшення основних засобів	82	-	Збільшення за одержаними авансами	17	-
Збільшення поточних забезпечень	0	111	Вивільнені грошові кошти (приріст)	237	907
Збільшення нарахованої суми заробітної плати	6	78	-	-	-
Збільшення поточних зобов'язань перед бюджетом	78	87	-	-	-
Збільшення розрахунків зі страхування	2	12	-	-	-
Збільшення інших поточних зобов'язань	-	20	-	-	-
Всього притоків грошових коштів	782	1094	Всього відтоків грошових коштів	782	1094

3. Оптимізація грошових потоків.

На цьому етапі здійснюється вибір програмного продукту щодо автоматизованої обробки даних і формування звітних форм для прийняття управлінських рішень, для чого необхідно взяти до уваги специфіку підприємства.

4. Контроль за виконанням управлінських рішень та оцінка прийнятих заходів.

Заходи, що реалізуються, спрямовані на з'ясування ступеня досягнення стратегічних цілей підприємства. Така оцінка повинна обов'язково базуватись на аналізі досягнутого стану та неодмінно повинна враховувати економічні показники. Згідно з результатами оцінки виконання та аналізу результативності стратегії приймаються рішення стосовно коригування окремих складових управління грошовими потоками, здійснюються пошук і реалізація заходів з удосконалення управління грошовими потоками.

Управління грошовими потоками – це багатоплановий процес, що передбачає сотні можливих варіантів фінансово-господарських рішень, які коректуються відповідно до умов, що диктує підприємству ринкове середовище. Для організації управління грошовими потоками на підприємстві необхідно сформувати спеціальну групу у фінансовому відділі підприємства, в обов'язки якої б входило виконання фінансово-аналітичної роботи з управління грошовими потоками.

Адже своєчасне формування фінансової стратегії не дозволить підприємству допустити явища кризи, полегшить збереження фінансів, оптимізує грошові потоки для розвитку в перспективі.

Слід зауважити, що стратегічне управління грошовими потоками дає можливість підприємству виживати в довгостроковій перспективі, досягаючи при цьому поставлених цілей.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Консолідована річна фінансова звітність емітента за 2018 рік. URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/115356/166/templ>. 2. Річна звітність емітента за 2019 рік. URL: https://smida.gov.ua/db/feed/showform/fin_general/30905. 3. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс. Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2004. 656 с. 4. Бочаров В. В. Финансовый менеджмент. Управление финансами : учебник. СПб. : УЭиФ, 2013. 641 с. 5. Бочаров В. В. Управление денежным оборотом предприятий и корпораций : учебник. М. : Финансы и статистика, 2013. 412 с. 6. Бриггс Ю., Хьюстон Дж. Финансовый менеджмент. Экспресс-курс. СПб. : Питер, 2007. 544 с. 7. Ван Хорн Дж. К. Основы финансового менеджмента. М. : Вильямс, 2006. 1232 с. 8. Журавльова І. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 208 с. 9. Циган Р. М. Стратегічне управління грошовими потоками. *Ефективна економіка*. 2012. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1635>.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ АУТСОРСИНГОВИХ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ

УДК 338.24

Тихомирова Д. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано популярні види стартапів, що пов'язані з аутсорсингом, проблеми їх відкриття в Україні. Запропоновано шляхи щодо вирішення таких проблем або покращення ситуації.

Ключові слова: види стартапів, аутсорсинг, шляхи вдосконалення, переваги аутсорсингу.

Аннотация. Проанализированы популярные виды стартапов, которые связаны с аутсорсингом, проблемы их открытия в Украине. Также предложены пути решения таких проблем или улучшение ситуации.

Ключевые слова: виды стартапов, аутсорсинг, пути усовершенствования, преимущества аутсорсинга.

Annotation. This paper analyzes the popular types of startups related to outsourcing, the problems of their opening in Ukraine. Ways to solve such problems or improve the situation are also suggested.

Keywords: types of startups, outsourcing, ways to improve, the benefits of outsourcing.

На сьогодні в Україні на ринку фінансових послуг однією із вагомих та актуальних проблем є надання посередницьких послуг, а саме аутсорсинг. Оскільки це поняття з'явилося в нашій країні порівняно недавно, воно ще не зовсім розвинене та потребує уваги з боку економістів.

Загалом окремі аспекти розвитку аутсорсингових стартапів в Україні були висвітлені аспірантами та викладачами українських університетів: Курченко О. О. [2], Бандоріна Л. М. [1], Мрихіна О. Б., Стояновський А. Р. [4]. Та за такий короткий термін існування економісти все ж не досконало вивчили цю проблему.

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра фінансів та інноваційного менеджменту
Кафедра економіки підприємства і виробничого менеджменту
Бішкекська фінансово-економічна академія (Киргизстан)
Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН
України» (Україна)
Державний університет «Житомирська політехніка» (Україна)
Донецький національний університет імені Василя Стуса (Україна)
Західноукраїнський національний університет (Україна)
Казахський національний дослідницький технічний університет ім. К. І. Сатпаєва
(Казахстан)
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (Україна)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
Люблінська політехніка (Польща)
Національний університет «Львівська політехніка» (Україна)
Новий університет Лісабона (Португалія)
Одеський національний політехнічний університет (Україна)
Тяньцзіньський аграрний університет (Китай)
Університет Мальтепе (Туреччина)
Університет Нортумбрія (Великобританія)
Університет Самбалпур (Індія)
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (Україна)
Хмельницький національний університет (Україна)
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича (Україна)
Яський технічний університет ім. Георгія Асакі (Румунія)

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної науково-практичної конференції

«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ТА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ»

м. Вінниця

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра фінансів та інноваційного менеджменту
Кафедра економіки підприємства і виробничого менеджменту
Бішкекська фінансово-економічна академія (Киргизстан)
Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»
(Україна)
Державний університет «Житомирська політехніка» (Україна)
Донецький національний університет імені Василя Стуса (Україна)
Західноукраїнський національний університет (Україна)
Казахський національний дослідницький технічний університет ім. К. І. Сатпаєва
(Казахстан)
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (Україна)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
Люблінська політехніка (Польща)
Національний університет «Львівська політехніка» (Україна)
Новий університет Лісабона (Португалія)
Одеський національний політехнічний університет (Україна)
Тяньцзінський аграрний університет (Китай)
Університет Мальтепе (Туреччина)
Університет Нортумбрія (Великобританія)
Університет Самбалпур (Індія)
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (Україна)
Хмельницький національний університет (Україна)
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича (Україна)
Яський технічний університет ім. Георгія Асакі (Румунія)

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної науково-практичної конференції

«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ТА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ»

Вінниця
ВНТУ
2021

Ministry of Education and Science of Ukraine
Vinnytsia National Technical University
Faculty of Management and Information Security
Department of Finance and Innovation Management
Department of Enterprise Economics and Production Management
Bishkek Academy of Finance and Economics (Kyrgyzstan)
State Institution «Institute of Regional Studies named after M. I. Dolishny NAS of Ukraine»
(Ukraine)
Zhytomyr Polytechnic State University (Ukraine)
Vasul' Stus Donetsk National University (Ukraine)
Western Ukrainian National University (Ukraine)
Kazakh National Research Technical University named after K. I. Satpayeva (Kazakhstan)
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (Ukraine)
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)
Lublin Polytechnic (Poland)
Lviv Polytechnic National University (Ukraine)
New University of Lisbon (Portugal)
Odessa National Polytechnic University (Ukraine)
Tianjin Agrarian University (China)
Doğus University (Turkey)
University of Northumbria (England)
Sambalpur University (India)
V. N. Karazin Kharkiv National University (Ukraine)
Khmelnysky National University (Ukraine)
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine)
Iasi Technical University named after Georgi Osaki (Romania)

MATERIALS

of the

IV International Scientific and Practical Conference

**«MODERN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL
AND INNOVATION-INVESTMENT PROCESSES IN UKRAINE»**

Vinnytsia
VNTU
2021

УДК [336+330.341.1](477)

C-89

Видається за рішенням Вченої ради Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України

Редакційна колегія: **В. В. Зянько**, доктор економічних наук, професор,
І. Ю. Єпіфанова, доктор економічних наук, професор,
О. Й. Лесько, кандидат економічних наук, професор

Рецензенти: **В. В. Джеджула**, доктор економічних наук, професор,
В. В. Гурочкіна, доктор економічних наук, доцент

C-89 Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 12 березня 2021 року : збірник наукових праць [Електронний ресурс]. – Вінниця: ВНТУ, 2021. – 932 с.
ISBN 978-966-641-831-2 (PDF)

В матеріалах конференції висвітлено доповіді вітчизняних та іноземних науковців, які розглянуто на IV Міжнародної науково-практичної конференції 12 березня 2021 року в м. Вінниця.

УДК [336+330.341.1](477)

Роботи подаються в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність інформації, яка наведена в роботах, та залишає за собою право не погоджуватися з думками авторів на розглянуті питання.

ISBN 978-966-641-831-2 (PDF)

© Вінницький національний технічний університет,
укладання, оформлення, 2021

UDC [336+330.341.1](477)

Published by the decision of the Academic Council of Vinnytsia National Technical University of the Ministry of Education and Science of Ukraine

Editorial Board: **V. V. Zyanko**, Doctor of Economics, Professor,
I. Yu. Yepifanova, Doctor of Economics, Professor,
O. Y. Lesko, Candidate of Economic Sciences, Professor

Reviewers: **V. V. Dzhedzhula**, Doctor of Economics, Professor,
V. V. Gurochkina, Doctor of Economics, Associate Professor

Modern trends in the development of financial and innovation-investment processes in Ukraine. Materials of the IV International Scientific and Practical Conference March 12, 2021: a collection of scientific papers [Electronic resource]. - Vinnytsia: VNTU, 2021. – 932 p.

ISBN 978-966-641-831-2 (PDF)

The conference materials cover the reports of domestic and foreign scientists, which were considered at the IV International Scientific and Practical Conference on March 12, 2021 in Vinnytsia.

UDC [336+330.341.1](477)

The works are submitted in the author's edition. The editorial board is not responsible for the accuracy of the information, provided in the works, and reserves the right to disagree with the views of the authors on these issues.

ISBN 978-966-641-831-2 (PDF)

© Vinnytsia National Technical University, 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Аблова О. К. ПРОПОЗИЦІЇ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ	27
Андрос С. В. МІКРОФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО АГРОБІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ З МІКРО-, МЕЗО- І МАКРОРІВНЯМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ	29
Ачкасова С. А., Захарова Ю. С. РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ	32
Барабаш Л. В. ПОДАТКОВА СИСТЕМА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	35
Біль М. М. ФІНАНСОВИЙ ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ У СИСТЕМІ ДЕТЕРМІНАНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ	37
Болвінова А. О. СУТНІСТЬ ДИСТРИБУЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	40
Бондарчук М. К., Вівчар О. Й., Скоропад І. С. МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ РИЗИКАМ ВИНИКНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ В УЧАСНИКІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	42
Брюховецька Н. Ю., Богуцька О. А. ЕКСПРЕС-ДІАГНОСТИКА ВАРТОСТІ ПОЗИКОВОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ	45
Буксіна І. В. ЦІНОВА ПОЛІТИКА У ВИМІРІ СТРАТЕГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ	48
Виговська Н. Г., Полчанов А. Ю. КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ	51
Внукова Н. М., Д. В. Тітова ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ САМОРЕГУЛІВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	54
Внукова Н. М., Шорох В. Д. РИЗИКО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	57
Волощук Р. Є., Сокур Л. М. ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПІДВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	60
Громоздова Л. В. РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ТА РЕГІОНІВ	63
Давиденко Н. М. ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	65
Демчук М. І., Лесик Л. І. ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ	68
Джурік Х. Б. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	70

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ САМОРЕГУЛІВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті досліджено фінансовий механізм соціально-економічного розвитку саморегулювальної організації. Охарактеризований сучасний стан розвитку саморегулювальних організацій на ринку фінансових послуг в Україні. Запропоновані пропозиції щодо покращення діяльності саморегулювальних організацій.

Ключові слова: фінансовий механізм, саморегулювальна організація, ринок фінансових послуг.

FORMATION OF A MECHANISM FOR THE DEVELOPMENT OF SELF-REGULATORY ORGANIZATIONS IN THE FINANCIAL SERVICES MARKET

Abstract. The article examines the financial mechanism of socio-economic development of a self-regulatory organization. The article describes the current state of development of self-regulatory organizations in the financial services market in Ukraine. Suggestions for improving the activities of self-regulatory organizations are proposed.

Keywords: financial mechanism, self-regulatory organization, Financial Services Market.

Актуальність даної роботи визначається процесом перекладання державою деяких видів професійної та підприємницької діяльності на саморегулювання, оскільки інститут саморегулювання розглядається органами державної влади як один із основних елементів процесу дебіюрократизації економіки країни та формування органів регулювання не шляхом їх призначення в адміністративному порядку, а шляхом ініціативних і відповідальних дій найбільш активних професіоналів.

На сучасному етапі розвитку країни загальному обговоренню підлягає питання фінансового механізму соціально-економічного розвитку саморегулювальних організацій. Слід відзначити таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Внукова Н. М. [6], Гарбар Ж. В. [7], Дж. Карсон [8] та інших, які внесли значний вклад у дослідження фінансового механізму соціально-економічного розвитку саморегулювальних організацій на ринку фінансових послуг. Але при цьому, тим не менше, деякі питання розкриті недостатньо.

Мета роботи полягає у розвитку теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення визначення фінансового механізму саморегулювальних організацій на ринку фінансових послуг.

Важливе значення для дослідження питання фінансового механізму соціально-економічного розвитку саморегулювальних організацій (СРО) мають визначені поняття. Тому потрібно з'ясувати, що розуміється під терміном «фінансовий механізм».

С.Г. Арбузов і співавтор. вважають, що фінансовий механізм – це сукупність форм організації фінансових відносин, методів (способів) формування та використання фінансових ресурсів, які застосовує суспільство з метою створення сприятливих умов для розвитку національної економіки, економічного та соціального розвитку країни [3, с. 458].

На думку І.Г. Благуна і співавтор. фінансовий механізм є сукупністю економіко-організаційних та правових форм і методів, з використанням забезпечується система розподілу і перерозподілу ВВП, формування та використання фінансових ресурсів суб'єктів економіки [4].

В.В. Венгер дає таке визначення фінансового механізму як сукупності фінансових методів і форм організації фінансових відносин, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства [5].

Таким чином, фінансовий механізм – це сукупність економіко-організаційних та правових форм, методів, важелів та інструментів з метою створення сприятливих умов для розвитку національної економіки, економічного та соціального розвитку країни.

Функціонування СРО на фінансовому ринку України розпочалось у першій половині 90-х років ХХ ст. Зараз в нашій країні працюють майже 50 організацій (асоціації, об'єднання, ліги) зі статусом СРО. До ринків фінансових послуг належать послуги на ринках банківських послуг, послуги на фондовому ринку, на ринку послуг фінансових компаній, послуги на ринку недержавного пенсійного забезпечення, страхові послуги, кредитні та ін..

Утворення саморегулювних організацій передбачено Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року [1]. Професійні учасники ринку об'єднуються в СРО за видами професійної діяльності.

Згідно із Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» саморегулювна організація – це неприбуткове об'єднання фінансових установ, створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників ринків фінансових послуг та якому делегуються відповідними державними органами, які здійснюють регулювання ринків фінансових послуг, повноваження щодо розроблення і впровадження правил поведінки на ринках фінансових послуг та/або сертифікації фахівців ринку фінансових послуг [1].

На даний час офіційно на сайті НКЦПФР визнано наступні саморегулювні організації: Українська асоціація інвестиційного бізнесу (УАІБ), Асоціація українські фондові торговці (АУФТ), Професійна асоціація учасників ринків капіталу та деривативів (ПАРД).

6 квітня 2017 року НКЦПФР надала УАІБ статус саморегулювної організації (СРО), яка об'єднує учасників фондового ринку, що провадять діяльність з управління активами інституційних інвесторів. УАІБ є тією єдиною в Україні СРО, якій делеговано державою частку своїх повноважень.

Головною тенденцією української галузі спільного інвестування протягом періоду 2017-2019 рр. є збереження темпів зменшення КУА та зростання кількості нових зареєстрованих ІСІ. Ріст ВЧА відкритих ІСІ був підтриманий підвищенням вартості портфельних інвестицій на фоні підвищення фондових індексів, та на кінець 2019 року темп зростання їх впав до (-5,4%). Динаміка вартості чистих активів фондів відображена на рис. 1 [2].

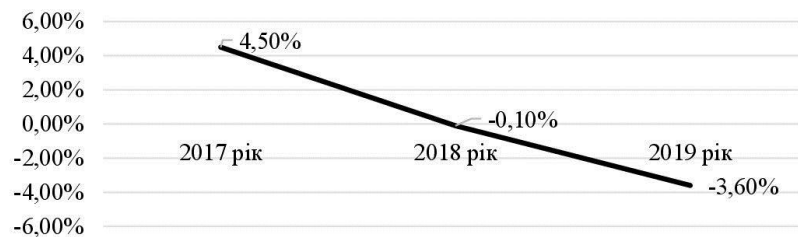

Рис. 1. Динаміка вартості чистих активів
Побудовано на основі [2]

Згідно з рис. 1 простежується стійке зростання вартості чистих активів протягом 2017-2019 років у венчурних ІСІ (7,3% за 2017-2018 рр., 12,3% за 2018-2019 рр.). За 2018-2019 рр. динаміка ВЧА фондів була негативною. Це відбувалося як на фоні внутрішніх несприятливих змін на фондовому ринку України, так і паралельно із загальносвітовими тенденціями, зокрема відтоком капіталу із європейських фондів та із низки ринків, що розвиваються.

Протягом 2017-2019 рр. український фондовий ринок зростав разом із світовими ринками, що сприяло збільшенню доходності інститутів спільного інвестування. Водночас, чистий притік до відкритих інвестиційних фондів в Україні змінився відтоком, що відповідає світовим тенденціям

Асоціація «Українські фондові торговці» (АУФТ) є відкритим добровільним договірним об'єднанням професійних учасників ринку цінних паперів, які здійснюють торгівлю цінними паперами та депозитарну діяльність. Спільною метою професійних учасників фондового ринку АУФТ вважає створення нормативних, технологічних та організаційних умов для залучення на ринок широкого кола інвесторів.

Професійна асоціація реєстраторів і депозитаріїв (ПАРД) – професійне об'єднання на фондовому ринку України. Асоціація представляє інтереси всіх вітчизняних депозитарних установ та торговців цінними паперами. У 2017 році ПАРД вкотре підтвердила статус саморегулювної організації (СРО) за

видом професійної діяльності – депозитарна діяльність, а на початку 2015 року отримала додатково статус СРО з торгівлі цінними паперами. Представники ПАРД розробили низку профільних нормативно-правових актів: від законів до актів рекомендаційного характеру з питань торгівлі цінними паперами, депозитарної діяльності, фінансового моніторингу

З метою впровадження належної нормативної бази для розвитку СРО на сайті Мінекономрозвитку оприлюднений проект Закону України «Про саморегулівні організації». Наразі проходить обговорення даного проекту, до якого можуть бути внесені пропозиції, які сприятимуть покращенню фінансового механізму соціально-економічного розвитку СРО.

Відповідно до цього можна додати наступні пропозиції щодо покращення ефективності діяльності саморегулівних організацій:

у процесі розробки проекту дотримуватись принципів кооперації, залучати до розробки представників державного сектору, фінансового бізнесу та громадських організацій;

для підвищення рівня професійної діяльності представників СРО важливою умовою є утворення інститутів фінансових консультантів.

Підсумовуючи, слід відзначити, що створення ефективного механізму соціально-економічного розвитку саморегулівних організацій вимагає розгляду законодавчого забезпечення функціонування саморегулівних організацій в Україні, необхідності прийняття Закону України «Про саморегулівні організації». СРО створює додаткові механізми для розвитку суб'єктів ринку шляхом введення єдиних правил, стандартів роботи, комплексного вирішення проблемних питань. Завдяки цьому саморегулівні організації будуть підвищувати довіру до фінансових установ та сприяти безпечній діяльності фінансових установ та її прозорості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України № 2664-III від 12.07.2001 року (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
2. Квартальні та річні огляди ринку управління активами - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart>
3. Арбузов С. Г. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України; Знання, 2011.–504 с.
4. Благун І.Г. Фінанси: навч. посібник / І. Г. Благун, Р. С. Сорока, І. В. Єлейко. – Львів: Магнолія, 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://economics.studio/finansistam/finansoviy-mehanizm-yogo-skladovi-36386.html>
5. Венгер В. В. Фінанси: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 432 с.
6. Внукова Н. М. Управління розвитком ринків фінансових послуг: Монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова – Харків: АДВА[®], 2009. – 196 с.
7. Гарбар Ж. В. Саморегулівні організації в системі функціонування фінансового ринку. / Ж. В. Гарбар, В. А. Гарбар // Науковий вісник Ужгородського національного університету випуск. – 2017. - №15. – С. 76-79.
8. Carson J. Self-Regulation in Securities Markets / [Electronic resource] / J. Carson. – Mode of access : <http://documents1.worldbank.org/curated/en/337711468340157842/pdf/WPS5542.pdf>.

Внукова Наталія Миколаївна – доктор економічних наук, професор, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Харків, e-mail: vnn@hneu.net

Тітова Дар'я Вікторівна, студентка 1 курсу магістратури факультету фінансів і обліку, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Харків, e-mail: ashad12dasha12@gmail.com

Vnukova Natalya M. – D.Sc. (Economics), Professor, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, e-mail: vnn@hneu.net

Titova Daria V. - 1st year master's student of the Faculty of Finance and accounting, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, e-mail: ashad12dasha12@gmail.com